

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:

MARKÓ BÉLA

(1989. december – 2005.)

GÁLFALVI GYÖRGY

(2005. december – 2007.)

Főszerkesztő:

Szerkesztők:

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

DEMÉNY PÉTER

LÁNG ZSOLT

SZABÓ RÓBERT CSABA

VARGA LÁSZLÓ EDGÁR

VIDA GÁBOR

Tördelőszerkesztő:

MOLNÁR ROZÁLIA

Korrektor:

SZÓCS KATALIN

Tipográfia:

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

IRSAI ZSOLT

TARTALOM

- LÁNG ORSOLYA:
találkozás; a szivárvány alá; mauvais sang; balerina (Versek) ■ 5
- MÁRTON EVELIN:
Poszttraumatikus szindróma, avagy az igazmondó dió
(Elbeszélés) ■ 9
- BODA EDIT:
Fémek (Versciklus) ■ 17
- KIRILLA TERÉZ:
A vigasztalás napja (Novella) ■ 22
- DEMUS GÁBOR:
„zebegény”, már a név íze; hogyan, modellekkel (Versek) ■ 27
- FERDINAND VON SCHIRACH:
A tóparti ház (Tatár Sándor fordítása) ■ 30
- PUROSZ LEONIDASZ:
Valaki hajnalban, bizalmasan mondja (Vers) ■ 40
- EGRESSY ZOLTÁN:
Évi, ne sírjál (Novella) ■ 42
- ESZTERÓ ISTVÁN:
Abszurd szonettek ■ 47
- DÉR ADRIENN:
Rendezvény; Meggyes pite; Galamb a kalitkában (Novellák) ■ 52
- FERENCZ IMRE:
Mögött; Várakozás; Múlt; Benne (Versek) ■ 60
- SZABÓ ATTILA:
Nem hiszek a tavakban (Novellák) ■ 63
- LÁSZLÓ NOÉMI:
Szégyen (Vers) ■ 70
„Van már legalább hat-hét hullám” (Varga László Edgár beszélget
László Noémivel) ■ 72
- PAPP ATTILA ZSOLT:
A vigyél-haza játék; Holtidő; Távoli járatok közelednek (Versek) ■ 86

SÉTATÉR

NOVÁK ÉVA:

A játék vége ■ 89

KÖNYVHUZAMOK

BODÓ MÁRTA:

Gyermeksorsok (Doina Ruști: *Lizoanca tizenegy évesen*;

Borbély Szilárd: *Nincstelének. Már elment a Mesijás?*) ■ 95

DOMOKOS ZSÓFIA:

Életkedvek, életnedvek (Milbacher Róbert: *Léleknyavalyák – avagy az öngyilkolás s egyéb elveszejtő szerek természetéről*;
Szabó R. Ádám: *Rozsé kalandjai*) ■ 98

TÉKA

CODĂU ANNAMÁRIA:

Megcsúszott fény (Szöllősi Mátyás: *Váltóáram*) ■ 104

TALÁLT VERSEK

TÓTH ÁRPÁD:

Rádió; Elkoptam ■ 108

NÉVJEGY

CODĂU ANNAMÁRIA ■ 111

WWW.LATO.RO

archívum / szerzők / hírek / Látó Színpad – képek / linkek /
szemle / Látó-repertórium

Láng Orsolya

TALÁLKOZÁS

miután két üstökös
teljes becsapódással ütközött
egymásnak
és ettől a megsemmisülés határáig
mozdultak el pályájukon
valahogyan mégis összeszedve magukat
feltápáskodtak
leporolták csillagporos köpenyüket
valami elnézésfélét motyogtak az orruk alá
nem tesz semmit
majd ki-ki ment tovább
a maga útján

A SZIVÁRVÁNY ALÁ

mint tangóharmonika lamellás légszekrénye
szuszog fölöttünk hétrét görnyedve
a diadalív

itt vagy te is
a szembe-, a szét- útjában

sebzett légköröd
mégsem vált pirosra

rozsdamentes arcél

üzenget az ősz
susog pisszeg neszez
levelek a pad alatt
szét leszünk ültetve így

a fény alá állít
ellenőrizni, jól látta-e, hogy
zölden és kéken figyelem
varázslónak tűnni egy pillanatra
a fénytörésben

kék a lába zöld a szárnya
helybenhagyott madár

fehérben feketében
nem férközhet közel hozzánk
a karóra függesztett szarka
semmi szín alatt

az ibolyántúli virágzást
játssz újra, szem

MAUVAIS SANG

a matadorokkal kezdődött, akik
megörökítődtek, úgy, ahogy
éppen elhagyták az arénát
a fényképész eszközölt rajtuk néhány
testtartásbeli korrekciót
a hatás kedvéért

azt mondtam, nézzük ezeket az
enyhén, mintha másnaposan fáradt
ifjú titánarcokat
ilyen az ember edzés után
amikor majdnem hős
tagadtam, hogy a képek
részhajlók volnának

kivívtam a kegyelemdőfést
a lassú és vérszegény
agónia helyett

az anyákra már nem is került sor

mindkét sorozaton a vér virágaival beborított
emberi test
de a matadorok után már
semmi sem volt tisztázható

az esztétizálás elleni lázadásod
volt az, ami ellen nehéz volt bármit is
az igazad, ami ellen
nehéz volt mindenáron

tagadni
tagadni kamikaze módon

figyelmen kívül hagyni
ezt a sérült állat előtti balettozást

abban a pillanatban vadászták le őket
amikor megdicsőültek
elfojtott félmosolyuk
hőstekintetük mámora
nem áll távol a bukástól

legszívesebben megverted volna mindet

izomkötegekben a másik test lüktet
az övékénel jóval nagyobb
a dúsán hímzett ruha
némelyiken a húsíggé felszakítva
roncsolt pajzs
a szövetben állati eredetű törmelék

a leölt állat tekintetét kellene fotózni
a még derengő életet
a tátongó pupillában
abban talán még én sem találnék
felmentést
mondtad

a matadorokkal végződött, akik
maguk mögött hagyják
a történeteket

faluról falura járnak
az elkészült képekkel még csak
nem is szembesülnek

BALERINA

pikkelyes a madarak lába
ebben őrzik hal-mivoltukat
kinőtt tüdődben elhagyod a színt
abból épülsz, ami elmaradt
támaszkodsz a felhajtóerőre
egyensúlyvesztésből koreográfia
feloldódni mintázatában, mint
a hattyú halálában anna pavlova

Márton Evelin

POSZTTRAUMATIKUS SZINDRÓMA, AVAGY AZ IGAZMONDÓ DIÓ

– IMÁDSÁG HOSSZÚ NAPPALOKRA,
RÖVID ÉJJELEKRE –

Mennyi grammja? (én)

1.a.0

Nálunk folyamatosan vétel van, mi állandóan és örökké. Nagyon nehéz, néha nem is bírjuk. Figyelni feszít, gondoljon csak belé.

Fekete tűz az álom, mindent felemészt. Felkölt-e valaki, ha elalszom? Vagy emberség a megfigyelőnek csak akkor jár, ha megfelelő oldalon áll, de melyik a megfelelő, hova álljak? Ön számára mi lenne a megfelelő? A tegnapi? Hogyne, kérem, azonnal hozom, minden további nélkül, számomra a megtiszteltetés! Kóstoljuk meg helyben, azt javasolja? Egyetértek, önnek mindig igaza van, az ön jelenléte édes, bár émelyítő, túl tömény, letaglóz, kiszívja belőlem a velőt, látja, homok, homok vagyok, mi urunk a Homokot Rendező Erő, ide mondja, amit mond, ebbe a puha szívacsba, ígérem, külön helyen tárolom majd, olyan helyen, mely csak a magáé.

Felveszünk, leadunk, sugárzunk, feltöltünk, kiégetünk. Órizgetjük évtizedekig a hangot, és reménykedő szemeinket az évszázadokra függesztjük, próbálunk haladni a korral, ám néha lemaradunk. Tudják, hogy megy ez, komótosan cammog, hová sietne és miért, az örökkévalóság gátján sütkérezni nem nagy kunszt itt, mondhatni, minden utca sarkán megannyi örökkévalóság gátja, sőt, már nemcsak a sarkokon, mindenütt. Ti, ti szentek és polgárok! Süttessétek magatokat kicsit a nappal, egészséges, főleg ha közben semmit sem csinálunk, mindössze lélegezzünk könnyedén, és bőrinket a létezés illatos olajával kenjük.

Áldassék az Úr, és az ő szent neve, áldassék, mert nincs megújulás és nincsen semmi, legyünk még, legyünk, legyünk céltalan zuhanás, fekete tűz az

álom, mindent felemészt, a képek kifakulnak, a körvonal csak por, amelyet felkap és maga előtt terelget a szél. És míg mi újra vagyunk, csillagködök, torokban lüktetés, forró ágyékában ennek a tájnak, szétválík körülöttünk egy újabb juhsereg, hömpölygő gyapjútenger, ablakon lefolyó páracseppek, egy tenyér nyomai, nyögések keringenek lábaink alatt, és ki nem mondott szavak.

Illatod, mint pollengyantáé, áldassék érte az ő neve, ki oly kedves is tud lenni, mint amilyen kegyetlen, szeretőként vad görög, tatár, azték, csere-misz vagy kozák, illatod napfényes mezőben örök álmok, madarak kerin-gése, sorsunk és végzetünk, békességünk barbár öröm.

Hány centi egy gramm? Egy gramm hány centi? Rendezzék kockába, és számítsák ki!

A nép kételkedően felnevet, kiszámítja.

Mennyi jött ki? – kérdi egy szigorú hang.

Mennyi?

Csend.

Táborhelyünk? Szívünkben él tovább. Helyezzük most el az emlékezés koszorúit, aztán tövig nyomva a gázpedált, felkavarva dudvát és murvát, parancsoljuk a hátunk mögé ezt a tájat. Menjünk végre, lépünk le, nem gondolkodva azon, mi végre, és ebben a világban a szereteten kívül mi dolgunk, ne kérdezd, ne kérdezd!

Aki te vagy, az vagyok én, a világ oly szűkös ketrec, tátongó torok, megremegő hús, ó kébbe omló rengeteg.

Ott vagy minden visszapillantó tükörben, előttem menekülőben, a rendszámokból nevek állnak össze, egy falué, születtek ott őseim, mások meg épp oda szakadtak le, idegenek voltak akkoriban, ám ma ők a nép, konok fajta, meg nem alkuvó, olykor gonosz és kegyetlen.

Mikor alszik majd el bennünk ez a mocsok állat, kérdezem kígyózó aszfaltcsíktól, csikorgó fékekkel kapcsolgatva, az utolsó hosszú futam előtt már maximális teljesítményen szintén csuklóból és pedálból, nem törődve múlttal és jelennel, tudjuk, fémtől fémig csak üveggolyónyi a távolság, és oly bájos az út szélén villogó rendőrautóban a nevetés, és a kéz, mely lemarad, és legyint, mindegy, túl késő már, ezt elnéztük, fiúk, lányok, itt száguldott el előttünk, a műszer mutatta ugyan, de ó, csak lágý előzés, teherautóra ragadva száguldjuk végig a küldetést, a zene üvölt és rád gondolok, náj mán csi dad, nicsi dej, náj mán csi o them muró, mikor halkul el végre e mocsok állat bennem, mikor szűnik meg követelőző szűkülése, miért kell, hogy azt akarjam, némuljon el, és átjárta testem újra, halálos reszketés, és kell még-

is és inkább és kell megint, hogy ordítson, sikoltson belőlem, belőlünk a sírás, nevetés.

Sok minden változott, a lényeg semmit. Félelmetes. Kérded, mi voltam mostanában, és merre jártam, jártomban mibe ütköztem, mit láttam, voltam-e bánatos, szomorú, vagy esetleg boldog, megalkuvó, követtem-e el ámulást, amióta, és ha nem, miért nem, ha igen, nem is számít, hogy miért.

Kérted, meséljem a tájat. Hát mondom: a szemközti dombon temető volt, benne olyanok sírköveivel, akiknek már írmagjuk sincs a vidéken. Ott-honosan futottam a kövek között, nem ütközve egyiknek sem. Semmi nyoma nem maradt annak, hogy ott jártam, a füvek visszahajlottak, a nevek a köveken éppoly némák, mint évszázadokkal ezelőtt. Ahonnan én jövök, ott fajtámat a vidék sírásójának nevezik, ott nem kell kő, és nem kell név sem, és bár egy csont sok mindenről árulkodhatna, nem faggatózik arrafelé senki.

Kérdezted, milyen volt a domb, dombok, a levegő, volt-e távoli erdő, annak susogása, tücsökcirpelés. Volt-e szívverést gyorsító, lassító ritmus, volt-e dallam, miért az egyes népek sorsa, hogy egyszerre imádják és vessék meg őket, és hogy ez az imádat éppannyira érthetetlen, mint a megvetés, bár mindkettő kiválóan aládúcolható, mondhatni, szilárd konstrukciókat alkot érv és ellenérv, miközben a valóság elporoszkál, és farkával még csak port sem ver.

Szép öcsém, hidd el, hisz én mondom neked, a nyomor bajnokai vagyunk mi, átérünk kertet és határt, pincét és világítótornyot, a távolság üveggolyó a nadrágzsebedben, a magány sunyin les ébredő testedben, ébren vagyunk, látod, a hajnal ott fut két karó között, meztelenségét takarva, betűnyit vétné, leér az aljba, majd visszakecmereg, és míg lesz világ, imígyen jön-megy lassú silladriban, lassú silladriban, ásva az ösvényt sorsaink között. Hideg képernyőt nézel. Én vagyok ott. Írásjelekben, buta fejekben, melyek kacsintanak, sírnak és nevetnek, glóriájuk részegen félrecsúszik.

Hidd el nekem, én szép öcsém, a szerencse fiastyúk, amely valamikor szintén csirke volt.

Akkor ott, abban a tájban, a Holdat eltakarta volt valami sötét árnyék. Az emberek álltak és ámulva nézték, talán eszükbe akartak vésni valamit, amit sem eddig, sem ezután nem látnak. Hangjukat tompán hallom, mégis értem döbbenetüket, és azt, hogy mily éretlenek az égbolt történéseihez, én magam is csak semmi vagyok a mindenségben, hiába hallok, látok és érzek.

Fejemben ritmus kattog, és majd megszakad a szívem, olyan a dallam, mint rohanás hűs éjszakában, mint a szél, mely homlokod hűsíti és égeti, mely füledbe ordít, és átrohan a testeden.

Akasszuk fel a vágyakat, zsákba velük, mint nemkívánt kölykökkel! Ó, józanság, gyere énvelem, hadd ringassalak! Ó, életünk, mely dalszövegek foszlányaiból áll össze, és mindenféleből, amit belénk hord a szél, minket is homokviharként terelgetve, dobálva, örvényekbe csavarva. A képek kifakulnak, átrendeződnek, készítésük pillanatától eltávolodnak, és örökre a semmibe vesznek, hányódó szemétként bomlanak fel nyomot sem hagyva.

Az én örök elkárhozásra ítéltetett, a legcsekélyebb remény nélkül. Mindannyian vakfoltok vagyunk, bár életünk során jobban esik azt hinni, pulzáló fények egy nagy hálón, amely a világot beteríti.

Míg rád gondoltam, nem ettem, aztán az éhség győzött, azóta jobban vagyok. Teli gyomor, nyugodt lélek, bár én sohasem rakom teli.

Hogyan lehetnél élő, ha még nem láttad a halált?

A vihar most tombol benned, rázva árbócot, vitorlát, sóban pácolt köteleket, most, most, sikoltja hangtalan orkán, és nem marad benned talp-alatnyi hely.

Az első éjszakán megláttuk az igazságot, nem, nem szőke volt, de mázsás súlyú, szétrepesztett, ám élve hagyott, előtte még megmutatta az ürességet, mely sötéten szív magába, és nyel el, nyomtalanul. Egymás testébe kapaszkodva próbáltunk itt maradni, hol világosság van, napfényes derű.

Gerinc gerinccel összeér, meszes csontok halmaza csupán, szél görget maga előtt, és dalolja: kánák szomász, kapaszkodj énbelém! Nyugodj, fejed az ölemben.

Ne félj, mi nem sodródunk ki. Mindig biztos kézzel vezetünk, akkor is, amikor nem. Amikor a gázpedált nem is a láb, hanem a komisz fájdalom nyomja, mely nemsokára elborít, de nem, nem, a halálra nem gondolunk mégsem, hajtúkanyarok letudva, ágy, asztal, szék vagy egyelőre vonatfülke, szívünkben szűnni nem akaró zakatolás.

Miért hagytál el engem?

Értjük mi, hogyne értenénk, hiszen a mi kertünkben is ugyanaz a kutya van elásva. Vagy az volt. Mentünk mi is jámborul, nagymise, kisebéd, nyaralás. Sok hosszú sakkok, bénult pillanatok, melyekben a lélek, mint valami védtelen és dermedt, éppen összeomlani készül.

... miért kell neked, édes öcsém, a zavarosban horgászni? Ó, mondd, miért?

Aztán később, nem sokkal később, persze, nem bírván a kamasz hiányt, nagyobbat kerítettünk, megnéztük a bikali határt, beszívtuk levegőjét meg a patakmederben égő rongyok szagát, süldő békák néztek ránk egy keréknyomból, öledben ültem, és vérem hullott, hátunk mögött szóltan csipke-

bokor. És a remegés újra sötét felhővé alakult, melynek ágyékában sarjad tovább mindaz, ami vagyunk.

Én édes egy öcsém, csak annyit mondok, mindez nem neked való, nem a te világod ez, menj, menj békével innen, míg mehetsz. Hisz belehalhatsz, látod, és a jövő nem ez, a jövő képlet és számítás, egyenes út, melyen nincs ingadozás, nem húz a szív sem jobbra, sem balra, és a világ nem annyi csak, amennyit te látsz.

A világ, a mienk. Én téged látlak, te engem látsz, sötét éjjelen gyertya fénye, lepkek az olvadó viaszban, és panaszos bögése egy téhennek. Tedd a kezed hátam közepére, ott alul ma álomtalan álom az ajándék, és mi szakadunk benne tovább. Az üveggolyó nadrágzsebedben, és olyan vagy nekem még mindig, én édesem, mint pollengyanta, igazmondó dió, héja égetve kellemes illatú, nyugtató hatású, illata pregnáns, falakba, sártorlapba, karosszériába, burkolatba egyaránt és kitörölhetetlenül beleivódik. A világ pincetorka, csepegő víz mészkövekből, lábunkon behordott homok. A világ két karó közt őrzi álmunk, és szerelmünkre vigyáz. És ha majd a hiány ama ürességé lenne, mely megmutatkozott az első éjszakán, karom közt karodban majd, mert mienk, mienk mégis.

A világ? Mi volna még, ha megvolt már minden, nem marad más, csak a mégsem elég. Gyors vetkőzések elhagyott parkolókbán, erdőszélen, és míg mi, míg mi voltunk csillagködök, céltalan zuhanás, körülöttünk szétvált egy új juhsereg. Az éjszakában vasszörnyek jöttek szembe, és mi nevetve szalomoztunk közöttük. Mentünk volna a tengerig tovább, öbölből öbölbe költözve, megfélekedve önmagunkról is? Voltunk már minden, mégsem elég, kerítésen végighúzott kezek, virágzó lonc, gyomorban hideg dübörgés, tánc, felöltözés. Kiegész, beégés, hegek régi hegek felett, oly jó és édes véled a létezés, s a tudat ólomsúly halászhalón.

A kamasz hiány komisz felnőtté cseperedett. Állandóan beszél és figyelmeztet, minek kell megfelelni éppen, hogyan tovább, melyek a tervek, mihez tartjuk magunkat. Kijelentve szépen sorban, ez van, ez lesz, semmi más, más semmi. Menetelünk előre, új ösvényt vágunk, ha én mondom, nem járt senki erre még, csak mi járunk, állandó ösvényeket verve, melyek mélyek, mint a barozda. Álmat hozó fű terem felettünk, mely a dombokon oly szépen hajladoz, felettünk az ég, és mi, soha le nem bomló anyagokban az örökkévalóságra várva.

Für Elise, várakozás, nem jön a taxi, és vihar készül itt is. Leállóságban villogó vészjelzővel, és míg hull a jég, a hideg képernyőre nézel. Én vagyok ott. A sorok mögött, buta fejcskékben, írásjelekben és így tovább, míg el-

képzeled a bőröm, és máris ott az anyósülésen a megtestesült magány, elkísér utadon, házadig, ajtódig, oda, ahová nyugodni méész, mégsem nyugszol. A mindenható nyugovó erő, vagy pont? Ki emlékszik ma a fizikára? Nyugvópont, gyújtás, indítás, három keréken bevéve kanyar, motor még egyszer felbőg, és aztán már csak madárdal, füvek és bokrok susogása, távolban szőlő, juhsereg, emitt senki, csak az ég madarai köröznek fölöttünk.

A táskában egy üveg bor, jön velem oda, ahová most megyek. Számunkra nincs irány. A célban zászló nem lebeg, alagút végén csak kőomladék, áthatolhatatlan sziklarengeteg, más út, csak a visszaút, innen tovább, már nem lehet.

A filozófia? Itt kérem az erkölcs olyan szilárd, hogy azon nem üt léket sem érzélem, sem gondolat. A bor meg? Keserű volt, hiányzott belőle valami, egy belelógó ujj, hamu, mely a száj sarkába harapott cigarettából hull bele lopva, meg az éjszaka repdeső kis árnyai, akiket gond nélkül lenyelünk és megemésztünk. Meg kell felelni, ma nem kell felelni, vannak dolgok, amelyeket nem lehet fémkanállal keverni, csak fával. Az irány reménytelen, ám mégis a jó, a helyes irány, néha fejjel neki kell menni a falnak, fiam, vagy lehet, hogy mégsem, látod, most már én sem vagyok biztos benne, aki már verte be a fejét, az vagy nem tűnődik többé, vagy egyebet sem tesz, és arról elmélkedik, érdemes-e nekimenni vajon, mert a múltkor is mennyire fájt.

Abba a kicsi testbe vajon nem tettem-e kárt, véled, édes, mindig elvesztem a fejem, annyira jó, hogy néha már szégyeltem is, olyan vagy, mint ujjakra ragadó pollengyanta, áldassék érte az Úr. Írj majd, írj sokat, bár mindent ne írj, a minden néha fáj, mert ez a minden csak egy olyan rész, amelyhez nekem semmi hozzáférésem nincsen, ez csak az, amit elképzelek, és a képzelet, tudod, mindent szürkére fest, vagy kiszínez. Kifestőkönyv az életed számomra, és az enyém is az neked, az vagyok neked, ami a vonalon kívül csúszik, megállíthatatlan zuhanás.

Igazmondó dió, avagy poszttraumatikus szindróma

1.a.1

Hazátlan parti medve eladó. Azonnali átvétellel. Ára stabil, hiába öregszik. Állandó ápolást igényel. Kézből eszik, igen jámbor fajta. Szeret horgászni és erdei gyümölcsöket gyűjteni. Egy baráti sört nyugodtan el lehet fogyasztani vele, többet kínálni nem illendő és nem is ajánlatos, a medve a piától éppoly kötekedő lesz, mint az ember, ha viszont panaszosan dúdolgat, nem érdemes vigasztalni, mert agresszív lesz a gyöngédségtől, bár lehet,

hogy ránk borul, azt pedig nehezen fogjuk túlélni, bár van olyan ember, aki eskü alatt állította, hogy takarózott már medvével.

Ki vagy? Mi vagy? Melyik ujjad hosszabb, melyik rövidebb? Minden bordád ép, egészséges, vagy forradásokkal teli, a csuklód, hogyan viseli? Térd, boka szokott-e kibicsaklani, és nehéz-e a zsák, nedves alkonyatban, hideg-e a vacsora, mely ebéd és reggeli, és az út hosszú, hosszabb, mint időd engeddi. Koffein, gyorsuló szívverés, adrenalin, és minden rendbe jön, csak itt vagy ott rosszabb kicsit, itt enged, ott szorít a borítás, még egy fog kihullt, a fej deresedik, ám az állat bennünk nem öregszik, csupán tempósabb lesz, kifinomult szerető, jó vele néha, jó álmodni, hogy a néha mindig lehetne, az örökkévalóság gátja, melyen sütkérezünk.

Áprilka Hrabal. Hát miért ne hívhatnának így? Áprilka, kit valahol egy sarokvető kő mellett találtak egyszer sírva, maszatosan, zokogva, valami emberek, köztük egyik spicces korsóval kezében azt mondta, Április van, legyen a neve Áprilka. És én a nevemet adom hozzá, hát nézzék, oly szép és szeszélyes, mint maga április, s mint minden Hrabal. Nézzenek csak utána, és máris látni fogják, igazat beszélek úgy áprilistról, mint a Hrabalokról, és most legyen mindenki a vendégem egy körre, édes fiam, csak jó hideg legyen a korsó, és ma éjjel herceget csinállok belőled, a legszebb kurvát hívhatod ide, és az egész éjjel a tied lehet, csak a korsó, az legyen zúzmarás, deres, égesse az ujjad, míg kihozod, bár én a te helyedben vállamra dobnam a tálcát, ha a mutatvány sikerülne, mondjuk húsz korsóval, máris jobb fizetésed lenne, de ne is reménykedj, fiam, túl magas vagy mindehhez, a бүдös életben nem fogsz tudni megfelelően egyensúlyozni, mert a megrakott tálca, akárcsak a pálma, súly alatt növekszik. Ne törődjön, fiam, semmi pálmával, ma Áprilka Hrabal egészségére, és az ő keresztzüleinek egészségére, a világegyetem és az érthetetlen messzeség egészségére, a mérhetetlen távolságéra, mely legyőzhetetlen, mert csak mibennünk lakik. Sírjál, Áprilka, mert van miért sírni, a hiábavalóság gátján ülünk mindannyian, és oly nevetséges, hogy mégis süt ránk a Nap, és ettől nekünk jó, sírjál, Áprilka, zokogj, minden annyira értelmetlen, mégis annyira szép. Platón nagy kurafi volt minden bizonynyal, aki önnön disznóságait próbálta hamis ideákkal mentetgetni. Kivel tudnánk ezt megbeszélni, Áprilka drága, hát nem jön, hogy sírjál, drága lelkem, mert nincs kivel, és főleg, mert nincs miért? Hát nem szakítja be a dobhártyád belülről a hangtalan üvöltés? Ám csak sírni, Áprilka, tulajdonképpen nem érdemes, én mondom ezt neked, ki a nevedet adtam. Biztos van neked másik is, ám de kit érdekel, és látom, te sem bújsz a neved mögé, mely óv és véd, teknősbékát, sündisznót formázva, spirállá tekere-

dő kígyót és ezerlábút, no meg pincebogarat. Hogy hívnak téged, Áprilka, beszélj vagy sírjál, mozdulj, hogy érezzem a jelenléted. Mutasd a világod, amelyben jársz.

Így történt a névadás. Ám a konok gyermek csak a kertek alatt sírt, vagy talán ott sem, és hogy ki ez az Áprilka Hrabal, azt majd megtudjátok, elmondom, miért ne mondanám el. Áprilka már öregecske, valamikor nem így hívták, nem bánja tán, ha róla ír valaki, aki úgy gondolja, oly jól ismeri, mint tulajdon magát, mint enmagát és tenmagadat. Áprilka te vagy. Áprilka én vagyok. És mit számít az, hogy valamikor nem így hívtak? Ne veddel választanád el magad valakitől, aki szintén te vagy? A filozófia? Nem kérem. Minálunk az erkölcs oly szilárd, hogy azon nem hatol át sem érzélem, sem gondolat. Minálunk a szabály van, mely a célhoz vezet, megyünk, előre, mindig csak előre, előttünk alagút vége, fény pislákol, győzelemre csak velem, csak velem jöhetsz.

A népet? Vezesse győzelemre más, mondta Áprilka, ott állt a spicces ember előtt, ki egy korszóba kapaszkodva próbált állni, ülni vagy legalább aludni. Mi csak itt állunk a pálya szélén a mérkőzést figyelve, és fogadásokat kötünk arról, hogy mi lehetne, mondta még Áprilka, és a spicces emberre nézett, ki korszójára dőlve aludt, és álmodott napfényes gátakat, melyeken az örökkévalóságig, könnyed pincérekkel, kik mindig deres korszót hoznak. Fogadásokat jó érzékkel és tudással lehet néha nyerni, mondta a spicces ember, és álmában mosolygott. A néha rövid villanásunk során soknak tűnhet, és elbizakodottá tesz, és a bizakodás, bizony, időnként hibához vezet, sőt, tévútra csal. S hamisban bizakodni ugyanolyan megterhelő, mint az igazban, mely kettő egymással él, soha meg nem válnának egymástól, s így nincs hamisság igaz nélkül, és nincsen igaz hamis nélkül.

Lakodalmas sereg felvisít, gardony rázendít, mulat a nép, és győzelem útjára lép, lassú silladriban, fel-felkiáltva közben, logikátlanul ingadozva, mégis haladva előre, a nép, faltörő kos, Áprilka, sírjon és zokogjon, hisz testünket használják mások is, nem csak mi, hát nem kell ezen zokogni, Áprilka, az isten szerelemére!

FÉMEK

ÓLOM

Itt állok, valahol középen.

Zsuzsa ül először is ott. A mérleg egyik nyelvében.
Ő Ferencnek ama nőtestvére, ki kötél által.
Ferencz az egyik nagyapám. (Francisc és Franz is ugyanakkor.)

Ida ül a másik nyelvben,
apám ikertestvére. Aki kötél által ugyancsak.
Ida injekciót adott nekem,
haragudtam rá.
Idával beszélgettem,
szerettem.
Idának tapostam a hátát, mert azt mondta, ez neki
nem fáj, ez jó, ez masszírozás,
csináljad. Ida azt mondta: igen,
egy lánynak legyen legalább egy fehér nadrágja.

Az unokatestvérekről most nem beszélek.
Az unokatestvérek is halottak.

És a családom úgynevezett normális része lebolondozza a másikat.
Azok a másíkok már nincsenek itt. Az élők csak jobban tudhatják.

Én viszont igazán nem tudom. Csak állok a falu közepén.
Hallom a kerregést. Mindjárt megérkezik
az ólomrepülő. Csak gurulni tud. A levegőben
apró szívgolyók.

VASÉRC

Köténye vas volt. Húsa csalókéán puha.
Kezdetben úgy álmodtam, enyém.
Szíve egy kapa. Hozzá koccantam.
Akkor megláttam, arcom vasérc.

NIKKEL

Nikkelgömbök lógnak a fáról,
torz az az arc, mi bennük látható.
Gyanú támad, rágalom mindig.
Ünnepnapokon elmélyül a
kutyaárvaság.

Ez a nikkelvölgy. Benne
felismerhetetlenségig szétaggódott
gyermekek. Néha hánynak. Néha
ugrálnak. Néha kilesnek lenézett
orcájuk mögül. És ott. A fa alatt.
Ott van. Mindig is ott volt a
szakértelemmel szárazra hajtogatott
halál. Egy napon már nem fognak
félni. Egy nap mindenük csakis
üreg. És betölti őket majd a
fény sugar.

ARANY

Teljesen üres volt akkor még a szótár,
fedele arany. A kert is.
Árnyjáték pöttyözte arcomat.
Rakéta volt! Nem is, csak molnárfecske,
aranytojást tojó. Arany karom a lábán.
Nem próbálkoztam békaöléssel még akkor.

Aranyangyalok aranytetvet bogarásztak.
Észrevettem.

És roppant a csirkenyak.
Szétszakadt Zsófi tehén gerince, méhe.
Betört a fejem is a boltban.
„Sírós-boda-ida, nincs itt sehol semmi arany,
puccpaszta, pucolj!”
Homokkal telt fel a szív.

Pörög-pörög körbe a szélben
egy elsárgult szárítókötél. Néha
azt álmodom: aranymadár.
Gyermekkorom titkos kerengőjében
szárnyát oda-odaveri, tördeli, talán így imádkozik.
Aranygabona nő odakint.
De az innen most láthatatlan.

HIGANY

Jó voltam. De te szóltál, rossz vagyok.
Őszinte voltam. De te úgy mondtad: Hazug!

Hogy is keverhetted ennyire össze a szavakat?

Higanygőz-pác a vályúban. És kint a
dombokon. Higany folyik a réteken.
Még az út is megvetőn hánykolódik lábam nyomán,
higany a verejtékem is.

Nem brekeg már senki kezédért. A szavadért.
Nem szörtyög senki, magában hibát kutatva,
mikor pucérra nyírják mind a reményeket.

Ez nem látomás. Teremtmenyed, a higanygyermek
fölött ott levital az álszent erőszak és kísérője,
a higanymagány. Olvadáspont: $-38,83^{\circ}\text{C}$

RÉZ

Iszonyú szél ugrál odabent,
az erőszakszekrényben rézdobok
dohognak,
odakint meg valami négy lábú sündörög,
nyelvével meg-megnyalja a
kulcslyukat.
Ez a szél hatalmas rézüstöt
korongoz. Letépi a napot.
Rézzel vakol be engem.
Enni. Enni. Mind csak enni szeretne a
kitinsátrából kileső féregfejű önvád.

ALUMÍNIUM

A lélek epilepsziája:
ahogy kifordul az alumíniumtányérból az étel,
ahogy kifordul az alumíniumszótlanság a szájból,
beesik a szívkamrába, betölti.
Karcolt alumíniumtérkép. Itt.
Ezen a dombon egy csomó sárga virágú
kakukkfű, közte pár rózsaszín.
Fölöttük hó. Félujjnyi vastagon. Az
alumíniumnyárban. Elöttem
nyomok vékony kis fonálban:
vezet valaki, egy madár
a stalkerem. Végül is a madár
is ember. De az ember meg
micsoda?

MOLIBDÉN

Csókcsomók a szíven.
Szőrvékony hajnalok.

A szemből molibdénszilánk
csak nagy ritkán potyog. Három
utcával odébb már ott van Babilon.
Minden mozdulatlan. A parton kiégett
vermek. És egy villogó
molibdéntorony.

RUBÍDIUM

Széthordják. A madarak a házat.
Valamit szétkapott a szél.
Egy rubídiumkanyon. Fölötte ég az óceán.

2017. június – október

A VIGASZTALÁS NAPJA

A függöny egy helyütt összeráncolódott, meghúzódott benne egy cérnaszál. Az ablakpárkányra tett kaktusz levelébe akadhatott bele, amikor lengette a szél. A kaktuszt azért vettem le a könyvespolcra, és állítottam a párkányra, mert szereti ezt a félsivatagi napsütést, amit a felmelegedés okozott az elmúlt hetekben. A függönnyel igazából sosem törődtem. Vajon hol vettem? Homályosan felderengett emlékezetemben egy távoli nap: a fiammal ülünk az IKEA étkezőrészlegén, bolognai spagettit eszünk, szürcsöljük hozzá a gyümölcslevet – bizonyára akkor vásároltuk a függönnyt, begyömészölve a két, fél méter magasságú műanyag tárolódoboz közé.

Most már hónapokig, sőt, talán évekig így fog a karnison függeni, közepén az összegubancolódott szállal. A lakásban senki sem marad. Nyugtalanul telt az éjszakám, végig az előttem álló vonatútról álmodtam. Szántóföldek suhantak el mellettünk: a megszokott, egyhangú, kopár alföldi táj, szikkadt földdel, rajta elvétve egy-egy legelésző állat, hevenyészetten szét-szórt tanyák. Semmi említésreméltó. Azután váratlanul – s egyben a kép telenség álomra jellemző természetességével – a szántók szelíden kisimultak, eltűntek a házak, fák, a legelésző állatok is. Ólmos felület terjengett, amely enyhe gyűrődéseket vető, hullámszerű mozgásba kezdett. Nem volt kétséges, a vonat egy végtelenbe vesző tenger közepén haladt, a víz a síneket nyaldosta. Lassan a színe is megváltozott, az ólomszürke a vér vörössel keveredett. Amerre a szem ellátott, egy vértenger morajlott körülöttünk, egyedül a keskeny sín pár emelkedett ki a hullámok közül, veszendőn, törekényen, rajta a sebesen száguldó vonattal. Végül a sín pálya derékszögben elkanyarodott, kifelé haladtunk a hatalmas árokból, s a vonat ablakain át látni lehetett, hogy a víz apadni kezd a partszegély irányában. Ahogy egyre sekélyesebbé vált, úgy szaporodott fel a műanyag szemét, köztük néhány centi magasan egy középkori monostor hófehér makettja emelkedett ki. Fiatal, rügyező fácskák tűntek fel, a vonat lassított, megérkeztünk az országhatárra.

A hűtőből kivettem a maradék Colát, és letelepedtem a konyhaasztal mellé. Nem tudtam, mit gondoljak. Húsz évig éltem ebben a lakásban, amit talán örökre elhagyok, és nyilván szomorúnak kellene lennem. Mégsem fogalmazódott meg bennem egyetlen gondolat vagy érzés sem. Az a fajta kö-

zelség önmagamhoz, ami általában a legbensőbb gondolatokban vagy érzésekben nyilvánul meg, számomra legfeljebb az álomban volt átélhető. Ám az álomban ez a közelség, noha érzékelhető, mégis valahogyan kívül volt, hozzáférhetetlen és titokzatos maradt.

Két éven át például ezzel a konyhával is rendszeresen álmodtam. Pontosabban nem egy egész álom, mindössze egy részlet, egyetlen álomkép tért vissza újra és újra, s az egyéb álombeli történések közege folyton változott. Ez a képelem, noha ijesztő volt, idővel egyre elnyűttebb is lett. A konyha kövezetén magára hagyottan fekvő csecsemő – mert hiszen ez volt az álomkép – lassan levált arról a tudati hártványról, melynél közelebb semmi sem vezetett önmagamhoz. Ki lehetett a csecsemő? Hosszú évekre volt szükség ahhoz, hogy a kérdést megválaszoljam, holott a magyarázat kezdettől fogva kézenfekvő és banális volt. Mint oly gyakran az életben, ez esetben is a véletlennek köszönhettem a megvilágosodást.

Egy esős, őszi délutánon moziba mentünk a fiammal. Egy japán animációs filmet vetítettek. A teremben kevesen ültek, pedig a filmsztori izgalmas volt, és képileg is roppant igényesen kivitelezett. Emlékszem, még néhány haiku is szervesen beilleszkedett a filmanyagba, az egyik valahogy így hangzott: „Mi történt veled, / álombeli kedvesem? / Reggel szárnyra kelsz.” A film kilendített a hétköznapias, unott hangulatunkból, és arra indított, mintha valami lappangó titkunkkal érintkezne, hogy a moziból ne egyenesen hazafelé vegyünk az irányt, hanem tegyünk egy kitérőt apám lakása felé. Két éve múlt, hogy apám meghalt, és ha azóta fel is ugrottunk néha a lakásba, sohasem nyúltunk semmihez. Azon az estén viszont a fiam is, jómagam is mohón, szinte mámorosan kutatni kezdtünk a holmijai közt. Megtapogattuk a gyűjtögetett dísz tárgyait, levettünk egy-egy könyvet a polcra, leporoltuk és fellapoztuk. A hirtelen támadt kíváncsiságunkat utólag is a film hatásának tulajdonítom. Az íróasztal fiókjában találtam meg a naplót. Régóta tudtam arról, hogy apám fiatal házasként egészen a válásig naplót vezetett. Az egyik feljegyzésében (ha jól számoltam, olyan öt hónapos lehettem) leír egy megrázó – és számára később döntő jelentőségű – történetet. Azon a napon a szokásosnál valamivel később ért haza a munkából, jóllehet anyám megkérte, még utána is telefonált délelőtt, hogy igyekezzék, mert megbeszélte időpontra várja délután a fodrász, ahová engem mint csecsemőt nem vihet magával. Apámnak viszont közbejött valami, és önhibáján kívül, késett félórát. Anyám feldúltan fogadta, jóformán be sem lépett az ajtón apám, máris hangosan szidalmazni kezdte, meg sem engedve, hogy magyarázkodásba fogjon. Engem pedig, akit addig a karjában tartott, letett

egyenesen a konyha kövezetére, a lehullt zsíros ételmaradékok és foltok közé, majd átlépett rajtam, és elviharzott. Apám sokkos állapotában néhány pillanatig mozdulni sem bírt. Végül felkapott a földről, megfürdetett, hogy a hajamból kimossa az olajos csimbókákat, azután elaltatott. Magára maradva a szobájában, sírva fakadt. Nem engem sajnált, mint írja, hanem tehetetlennek érezte magát a benne növekvő gyilkos indulattal szemben. Ha akkor anyám a közelében lett volna, egészen biztosan megöli. A réműlet aztán életre keltette benne a válás gondolatát.

Néhány nappal később feljegyezte még, hogy kénytelen belátni, jobban teszi, ha nem hisz többé Isten létében. Isten létéből ugyanis egyenesen következik az, fejtegeti, hogy engedelmeskednünk kell a felsőbbrendű morális elvnek, és igazságot kell tennünk, ha az ártatlan bűn áldozatává válik. Így tehát neki, aki szemtanúja volt annak, hogy miként bántak egy védtelen csecsemővel, élete végéig gyűlöletet kell táplálnia magában a gonosz anya iránt. De miként hagyhatná figyelmen kívül, hogy történetesen a feleségéről van szó, s hogy a gyűlölet előbb-utóbb újra felébresztené benne a gyilkos indulatot? Ha viszont Isten nem létezik, akkor senkinek sem kötelessége bosszút állni olyan bűnökért, amelyeket egyébként megbocsátani lehetetlen. Következésképpen ő maga dönthet úgy is, hogy elmenekül a gonosz asszony mellől. És valóban, néhány hónap múlva meg is tette. A válás után apám soha többet nem írt naplót, így nem tudom, miként vélekedett később. Ritkán találkoztunk, és sohasem beszélünk ilyesmiről. Anyámtól pedig viszonylag korán megváltam magam is, tizennégy évesen önálló életet kezdtem.

Ez után az este után sokáig gyötört a félelem, hogy a borzalmas álmok kép életem végéig kínozni fog. Am sem azon az éjszakán, sem azóta, a jelen pillanatig nem álmodtam újra.

Az utolsó korty Cola után áramtalanítottam az immár kiüresedett hűtőt, és vettem még egy búcsúpillantást a lakásra, mielőtt bezártam volna az ajtót. A vonatjegyet természetesen már előre megvettem, így a villamosról leszállva egyenesen a vonathoz siettem. Annak, hogy a pályaudvaron körül sem nézve igyekeztem minél hamarabb elfoglalni az ülőhelyemet, nem a késéstől való félelem volt az oka. Inkább menekülésről volt szó, mint sietésről. Az előző nap estéjén lett volna egy búcsútalálkozásom, amelyet magam kezdeményeztem. Néhány évvel ezelőtt szerelmes lettem az egyik munkatársamba, akivel egy pályázati anyagot állítottunk össze. A részfeladatokat leosztottuk egymás között, de így is maradt mintegy tíz nap, amikor reggeltől estig egy irodában összezárva dolgoztunk. Egy iskolai csoport számára kellett előkészítenünk az általuk tervezett sienai művészettörténeti tanul-

mányutat. Élvezettel mélyedtünk bele olyan részletek tanulmányozásába is, amelyekre alapjában véve semmi szükség nem volt. Éjszakába nyúlóan lapozgattuk a leírásokat a sienai bazilikák egyedi jellegzetességéről, a fehér márványfalakon ismétlődő fekete, zöld és rózsaszín márványdarabkákból épített mintázatokról. Mennyi türelmes és nehéz munkát fektethettek bele az építőmesterek a ritka kőanyag megformálásába! Elolvastuk a Sienai Szent Katalinról írt legendáriumot, sőt a szent misztikus leveleit is. Meglepő, hogy az egyik levél gondolatfűzését milyen jól megjegyeztem. A címzettek kevéssé ismertek, ám az bizonyos, hogy egymással hosszú ideje gyűlölködő embereknek írta a szent. Először is a Barányt hozza fel példaként számukra, aki „Isten és ember közé állva békét szerzett nekünk”. Azután, árnyalataira bontva a gyűlölet különböző fokozatait, megállapítja, hogy a földön nincs nagyobb gyűlölet annál, mint amit egy másik emberi lény iránt érzünk. Gyűlölet ébredhet dolgok, tulajdon, gondolatok vagy szavak iránt is, ám ezek jelentősége eltörpül a személy értékéhez képest, amely annak kézzelfogható létében képeződik le. Semmi sem drágább számunkra az életnél. Így az élő ember iránti gyűlölet is szükségképpen nagyobb, mint azon dolgok iránti, amelyek kevesebb értékkel bírnak számunkra, mint az élet maga. A valamely személy iránt táplált gyűlölet egyben az emberi lét olthatatlan gyűlöletét is jelenti, tehát ennél hatékonyabb és erősebb pusztító erő nincs és nem is lehet a földön. Az érvelés ezután szenvedélyes buzdításba vált át, eltökélten igyekszik meggyőzni arról a levelező társait, hogyan győzhető le a gyűlölet a Barány útjának követése által.

A tanulmányozással töltött órákat pontosan olyan izgalommal éltük át, mint akik cinkosai egymásnak egy rejtett világ feltárásában. A munka befejeztével eltökélten vártam, hogy kölcsönös szerelemi szenvedély ébredjen bennünk. Később meglepődéssel vegyes döbbenettel vettem észre – majdnem úgy, ahogyan egy botrányra lesz figyelmes az ember –, hogy a vonzalmam kiüresedett. Szégyelltem, mintha magam elől is rejtegetni illett volna ezt a titkot. A munkatársam magánlevelezést kezdeményezett, ami az egymás közti közeledés-távolodás végeérhetetlen körtáncának unalmába fulladt. Végül döntő beszélgetésre szántuk el magunkat. A találkozáson egy ajándékkal lepett meg: a Sienai Mária Mennybemenetele templom kicsi, műanyag makettjével. Nem tudtam, mivel viszonozzam hirtelen a kedves-ségét. Másrészt bizarrnak is éreztem a gesztust, és ettől zavarodott lettem, összekuszálódtak az érzéseim. Mintha a templom kicsi makettjével a holdvilágos, szent szféra szállt volna közénk, csakhogy ez a szféra a kettőnk közt kialakult viszonylatban fantom volt, üres szellemalak, a valóságot megha-

zudtoló kísértet. Képtelen voltam szabadulni az érzéstől, hogy nem a szerető, hanem a csábító ül velem szemben. Nem mindig könnyű felismerni a kettő közti különbséget, de a fellengzősséget, az eszményítés neurotikus hajlamát a színlelés velejárójának véltem.

Mi hiányzott a szerelemhez? Talán ott hibáztunk, hogy képtelenek voltunk türelemmel elfogadni, hogy a szerelem önmagától létezik, nem pedig úgy, hogy belőlünk merítené az erőt. Nem értettük meg, hogy nem építők vagyunk, hanem mindössze valamiféle mintázatot képezhetünk egy idegen tekintet számára, a mintát pedig legfeljebb valaki más építheti majd be a szerelemnek emelt márványfalak egyikébe – ha a minta elég eredetinek bizonyul ehhez a művelethez.

Azután évekig nem láttuk egymást. Amikor tegnap estére találkozót kértem tőle – óvatlanul elárulva az okot, részletes pontossággal megemlítve a vonatindulás időpontját is –, még elhittem, hogy van értelme a búcsúnak. Nem tudom, jól tettem-e, de este mégis otthon maradtam. Azután éjjel kimerítő, rettenetes álmom volt. A vértenger. De ez már ismert.

A nappal józan derűjével figyeltem a vonatablakon át a pályaudvaron tolongó tömeg kaotikus kavargását. Bármennyire is igyekeztem, nem tudtam képet alkotni magamnak arról, amit látok. Mintha megszűnt volna elmémnek az a képessége, hogy a látással érzékelt adatokból összefüggéseket, térszerkezetet, alakokat kreáljon. Miután a látvány makacsul megfoghatatlan maradt, az volt az érzésem, hogy minden, ami körülvesz, valószerűtlen. Ezzel együtt mégis jó volt arra gondolni közben, hogy néhány óra múlva végleg magam mögött hagyom ezt az országot. Kétségbeesve vártam, hogy a vonat meglóduljon alattam, mielőtt még netán felébrednék. Mintha az indulás maga is egy álom volna.

„ZEBEGÉNY”, MÁR A NÉV ÍZE

gazdag, kiváló úti célnak
tűnt, mára családi zarándokhelyünk, nógrádi
lévén, a dunának ez a partja (önkényesen), nógrád,
legkedvesebb váram pedig a mondákból, a túl-
oldalról ügyelő visegrád.

legkedvesebb fürdőhelyem a szomszédos
lepence lenne. „privatizálta” valami csóka. a közös strandot
lezárta, így a duna-kanyar látványában mindenkinek
nem lehet fürödni, ez annyira
dühít, hogy ide írtam, pedig zebegényhez nincs
köze, csak egyazon táj.

az első zebegényi utunkon (már harmincöt után)
lett nekem táj. (táj mint olyan,
vagy táj egyáltalán,
tájság) addig nem voltam külön,
mintha nem is lettek volna, voltam
bennük (kamasz- és fiatalkori kirándulások),
tetszettek vidékek, vagy kevésbé tetszettek.

biztosan kellett a halál: hogy egy világ
leváljon, egy ember, aztán egy másik, aztán
már bármikor bármi, terek
gyerekei, szokott utak, kutak, kurva kis
intézmények, öreg posták, a tápos.

a duna marad. és a dombok.

és a név, kecske, birka,
brekeg a hegy, vinné a víz, színén
villant jegenyék.

HOGYNE, MODELLEKKEL gondolom el,

az első mozdulattal megkapaszkodsz, előrevetsz
egy mondatot, kezdeményt, a karod
lendül egy sziklarés felé, s húzod
magad, ha húzhatod (jobbkezes
vagyok), a bal kéz szinte egyszerre indul a bal lábbal,
valami kiszögellésnek,
s ha megragad,

ez az első három sor,

s kezdődik az út. sort sorra,
alá, fölé, mellé tapogatva,
a talapzatról kitűzőtt pillantást
elfeledve (elfeledve?, nem ez a jó szó)
újságíróskodván, idő után belőtte
az ember a flekket,
mintha a tarkójából lett volna
előrevetítve a cél (tudósítás, interjú, riport,
s egyúttal, hogy mennyi leütés/karakter lehet).

mászás közben (ez jó szó, *mászol*,
mint egy hernyó,
alá, fölé, mellé tapogatva) nem felede
a szirtet, ahonnan sosem láttál,
csak mindig másnál, ami eléd nyílik, az
jó, ha az orrodig. (mellékesnek tűnhet, de a szaglás
és a hallás veszteségét nagyobb veszteségnek
gondolom a látásnál, ami persze nagyképű
és etikai háttérből világított belátás – hallani a fals
hangot, szagolni a bűnt –, a látás semleges, viszont
folyton tolakszik.) és nem feledheted az eddigi
utat, figyelemmel kísér, ha elakadsz, van
valami hited: visszaolvasol, s egyszer csak
egy arasszal továbbjutsz.

aztán felérsz. talán
egy pillanatig szép, és kezdődik

vissza. a sokkal nehezebb
(kell is két, három nap, hogy mintha akármi kis
szösszenetet, mégiscsak
előveszed), történt-e valami.

s hogy nem voltál-e szupermen, aki egy vadabb
ívet pókfonállal lendült túl. farral (*nagyobbat
szart, mint a lyuka*) kell visszajutni a talapzathoz.

ha fentől is
bejárható, indulni

vissza, s vissza újra, és újra
vissza, és újra, újra, közben
kis örömök: egy-egy szokatlan
kombináció, veszélyes, de gazdag
mozdulat. idő után a torkodig unod. kifakul,

mint az izgalmas ruhák. vagy mondjuk, ingázol,
autóban, buszon, és seggedbe nyilall a kínos
unalom, „pedig itt táj volt, tavaszi táj”.

ezek már más modellek.
hát, magában minden modell sovány,
leírni olyasmit, ami a *vers*.

A TÓPARTI HÁZ*

Felix Aschernek születésekor apró piros foltok vannak a hasán. A szülei allergiára gondolnak; előfordul az ilyen a csecsemőknél, mondják a barátok, okozhatja valamilyen mosószer vagy akár a tej. El fog múlni magától. De a foltok nem tűnnek el. Kitágulnak a bőr alatti véredények, összefolynak, és a kis Felixnek tizennyolc hetesen szinte az egész felsőteste, a nyaka és az arca job fele halványpiros. Tűzanyajegyek; apró genetikai hiba.

Felix édesanyja harminckilenc éves ekkor, apja negyvenhárom, ez mindkettejüknek a második házassága. Mindketten a városi közművek alkalmazottai; az apa karbantartó, az anya a könyvelésen dolgozik. Felix az egyetlen gyermekük.

A fiú négyévesen jár először a nagypapjánál. A nagyapa a '20-as évek végén Sanghajban született, szülei az ottani egészségügyi iskolában voltak orvosok. Ő maga később Hongkongban élt, és tekintélyes vagyona tett szert német ipari berendezések importjából. Amikor a felesége meghalt, Felső-Bajorországban vett házat, Münchentől déli irányban körülbelül ötven kilométerre. A házat (egy, a 17. században épült, valaha az ottani kolostorhoz tartozó gazdatiszti házat) a környéken mindig is *a tóparti ház*-ként emlegették. A szomszédos falun kívül, egy kis dombon áll; dísztelen, szögletes épület, vastag falakkal és tizenkilenc szobával. Messzire ellátni a tó fölött, és fön idején egészen az Alpokig mélykék szín vonja be a tájat. Száz éve olyan festők alkottak itt, ezen a környéken, mint Vaszilij Kandinszkij, Franz Marc, Paul Klee és Lovis Corinth, később Ödön von Horváthnak

* **Ferdinand von Schirach** (*1964) német védőügyvéd, író, publicista. Hosszú, irodalmi munkássága kezdetétől egy darabig azzal párhuzamosan futó védőügyvédi praxis után döntött az irodalom hivatásszerű művelése mellett. Ügyvédi élményei, tapasztalatai messzemenően meghatározzák negyvenöt évesen kezdett írói tevékenysége tematikáját. Regények, novellaciklusok és színdarabok nemzetközileg is elismert szerzője, könyvei eddig negyven országban jelentek meg, és példányszám-rekordokat döntögettek. (Díjai is főként nemzetköziek, de német nyelvterületen is sztárszerző.)

és Bertolt Brechtnek volt itt háza, Thomas Mann *Doktor Faustusa* pedig az egyik közeli faluban játszódik.

A nagypapa házában mindig be vannak húzva félig a függönyök, puha és tompa a fény, a helyiségek csendesek. A szobákban sötét fapadló, a falakat kínai stílusú, halványsárga tapéta borítja – mandarinfák, cseresznye- és almavirágok, darvak, szitakötők és egzotikus madarak. A '30-as, '40-es évekbeli bútorok a sanghaji brit diplomáciai rezidenciából származnak. Se tévé, se rádió nincsen, csak egy fakávás lemezjátszó. A könyvtárszobában két elnyűtt bőrfotel, egy világoszöld vászonhuzatú, jócskán kiült kanapé, dohányzó- és játékasztalkák s egy bambuszból készült újságtartó. A nagypapa többnyire itt üldögél, háromrészes fehér vászonöltönyben, olvas és ovális cigarettákat szív, amelyeket Egyiptomból hozat. Felix az öreg lábánál játszik egy kifakult selyemszőnyegen, amelynek mintája labirintusként szolgált a bábuinak.

A nagypapa a második emeleten rendez be Felixnek szobákat. A fiú kap tőle egy kisvonalot fekete vasmozdonyral és két sötétzöld vagonnal, amelyek ablakain át láthatja odabent az utasokat. A nagypapa minden este odaállítja unokája éjjeliszekrényére a forgatható varázslámpát. A lámpa árnyékkontúrokat vetít a falra: sanghaji jeleneteket, hajókat, amelyeket épp kirakodnak, hosszú szárú pipát szívó kínaiakat és egy kutyát masnival a fején, amint az utcákon rohan.

Amikor Felix nagyobb lesz, szégyelli a foltokat a bőrén. A többiek cikizik a foltok miatt. A szülei orvosról orvosra járnak vele, újra meg újra le kell vetkőznie, vizsgálják, sugárkezelik, kenőcsöket és injekciókat kap; a foltjai mit sem változnak. Csak a nagypapa nem olyan, mint a többiek. Olyan kínaiakról mesél, akiknek három mellbimbójuk van vagy hat ujj a kezükön, és különös tiszteletben állnak, mert az istenek láthatólag különleges életre választották ki őket. A foltok valójában: titkos térkép. Felixnek csak alaposabban meg kell néznie őket, s akkor ő is felismeri, mi micsoda. A köldöke fölötti folt, az a mesebeli lények országa – sárkányok, sellők és sebezhetetlen hősök élnek ott. Ott, a mellkasán pedig, az a bölcsek országa, ott gyűlnek össze a földkerekség legokosabb emberei, és megtanácskozzák a világ további sorsát. És az a kis folt Felix orcáján, amely egy kicsit a ház előtti tóra hasonlít, az a legeslegfontosabb hely, ott lakik ugyanis a boldogság.

A nagypapa mindennap elsétál a háztól a faluig; nyáron fonott szalmakalapot visel. A falubeliek udvariasak vele; természetesen mindenki ismeri. Mellette, gondolja Felix, biztonságban van az ember. Mindig ugyanarra a padra ülnek le a tóparton, a nagypapa lehunyja a szemét, és a kezében tart-

ja Felix kezét, a fiúnak meg le kell írnia, mit lát: egy szárazra aszott madár-fészket, egy törött evezőjű csónakot, egy társzekér nyomát a fűben. Utána a nagypapa mesél a sanghaji gyerekkoráról, a déli hőségről és a borostyánfenyű délutánokról, az esőről, a szép hölgyek estélyi ruháiról, a francia nevű szállodákról, cölöpökre épült falvakról, kakasviadalokról és ópiumszívókról. S a fiúban lassan összekapcsolódnak a látható és az elmesélt képek, a repceföldek, a lóherés mezők és a tóparti nád a sanghaji utcákat belengő szagokkal, a piaci árusok kiabálásával és a smaragdzöld pálmákkal. És egyedül itt, a tóparti ház előtt, az Alpok lábánál elterülő szelíd tájban nyugszik meg a fiú.

*

Felix tizennégy éves, amikor meghal a nagypapa. További élete zökkenők nélkül, a szokásos mederben folyik, „szabályszerűen”, mondja majd sokkal később a bíró, „problémátlanul”. Huszonhat évesen egy hamburgi biztosítótársaságnál helyezkedik el. Harmincöt évesen a kárrendezési osztály helyettes vezetője lesz, negyvenkét évesen az *Északi Régió* élére kerül, negyvenhat évesen Isztambulba helyezteti át magát. Három év múlva kinevezik az arab régióval foglalkozó részleg vezetőjévé. Sokat dolgozik. Prostitúáltakhoz jár, mert nem hiszi, hogy bárki másnál esélye lehetne a külsejével. A biztosítótársaság egyik szemináriumán egyszer fölteszik Aschernek a kérdést, hogy mi az életcélja. Habozás nélkül tud válaszolni: valamikor majd visszaköltözni a tóparti házba. Otthon egy nagypapjáról készült fénykép áll az éjjeliszekrényén.

*

Ascher ötvennégy éves, amikor meghal az anyja; apja ekkor már tizenkét éve halott. Hazautazik az anyja temetésére. „Már életünk virágában körülvesz minket a halál”, mondja a pap. A mondat megragad Ascher emlékezetében.

A visszaúton Isztambulba nyugtalanság fogja el. Egyre kevésbé érdekli az irodában végzett munkája, egyre hanyagabb és dekoncentráltabb. Éjszaka újra meg újra arra gondol, hogy elbaltázta az életét.

Két hónappal később konzultál az adótanácsadóval az anyagi helyzetéről: az anyja után örökölt összeg, a szülei öröklakása plusz a cégtől várható végkielégítés – ez így együtt gondtalan életet fog biztosítani számára. Két hónapig még töpreng és mérlegel, majd kordedvezményes nyugdíjaz-

tatását kéri a munkáltatójától. Fölszámolja az isztambuli háztartását, és eladja szülei müncheni lakását. Hat hónappal az anyja temetése után Ascher szabad ember. Beköltözik a tóparti házba.

A szülei annak idején fölvitették a nagyapa régi bútorait a padlásra, leszedették a kifakult tapétákat, a padlóra szinte mindenütt szőnyeget raktak, és fehérre meszeltették a helyiségeket. Ők ritkán fordultak meg a tóparti házban; olykor hétvégenként vagy a szünidőben, de mindig röviden.

Ascher újra leviteti a bútorokat a padlásról. Egy falubéli asztalos kijavítja a fazsalukat és a polcokat, rendbe hozza az asztalokat és a szekretert, fölcsiszolja a deszkapadlót. Ascher hetekig keres tapétát az interneten. Végül talál egy londoni kereskedőt, akitől sikerül néhány, a '20-as évekből való tekereszt vásárolnia, amelyek hasonlítanak a régi kínaias hatásúakhoz. Megtisztíttatja a bőrfoteleket és a vászonhuzatú kanapét, sőt még a faburkolatú lemezjátsszóba is életet leheltet egy müncheni javítóműhellyel.

Egy év elteltével (néhány praktikus, modern dolgot leszámítva) ismét úgy néz ki a ház, amilyen Ascher nagyapja idejében volt.

A következő éveket a tóparti házban tölti; ritkán mozdul ki hosszabb időre. Nyáron a pékségben reggelizik, vacsorázni vagy a piactéri vendéglőbe megy vagy a jégbüfébe. Összebarátkozik a helybéliekkel, adakozik az önkéntes tűzoltóknak, ott van a búcsúkon, az úrnapi körmeneten és a hagyományőrző egyesület bemutatóin. Aschert mindenütt barátságos, kellemes embernek tartják; ahogy a falubeliek mondják, *beilleszkedett*. Időnként még bemegy Münchenbe színházba vagy moziba. Visszajöve, miután a közvetlen úton fölhajtott a tóparti házhoz, mindig ülve marad még pár percig a kocsiban. Lekapcsolja a fényszórót; vár, hogy minden elcsendesedjék.

*

Ascher átköltözése után öt évvel egy lakossági fórumon az a döntés születik, hogy a tó partján álló elhagyott halászházakat eladják egy befektetőnek. A házak a község tulajdonát képezik, és évek óta üresen állnak. A befektető engedélyt kap, hogy lebontsa a földszintes épületeket, és öt egyszerű üdülőházat építsen az illető területen. A falu a turizmus megélénkülését és a kiskereskedelem meg a vendéglátó szektor föllendülését reméli ettől.

A terület a tó partján található, csekély távolságra Ascher házától. Ascher elszörnyed, amikor a tervekről hall. Beszél a polgármesterrel, megpróbálja egyenként más belátásra téríteni a képviselőtestületi tagokat, mindenkit arról győzköd, hogy mindent úgy kell hagyni, ahogy van. Hiába. Ascher ügy-

védet fogad, pert indít és veszít. A faluban senki nem érti a felindulását és a konokságát. Mostantól a szomszéd városkában szerzi be magának az élelmiszert, a házába már csak a takarítónő és az italkiszállító léphet be.

A tavasszal kezdődő építési munkákat a háza előtti padról figyeli. Ha egy félóra elállják az autófeljárót, vagy reggel hét óra előtt kezdenek el dolgozni, kihívja a rendőrséget. A fiatal rendőrnő eleinte még ki is jön, de hamarosan látja, hogy összeférhetetlen alakkal van dolga, s attól kezdve nem törődik többé Ascher hívásaival.

Gyorsan elkészülnek a nyaralóházak: kis bungalók fából, mindegyik háromszobás, külső falaik vörösre, kékre és zöldre mázolva. Három hónapon belül mindegyik elkel. Fiatal, gyerekes családok töltik itt a vakációt és a hétvégéket.

Ascher megváltozik. A takarítónője hallja, amint magában beszél; órák hosszat szitkozódik félhangosan. Elhanyagolja magát, alig eszik, fodrászhoz nem jár, és ruhában alszik. Előfordul, hogy egész nap föl se kel. Távcsövet vásárol, és szorgalmasan striguláz: melyik ház előtt buliznak 23 óra után is, hol nem gyűjtik szelektíven a hulladékot, ki nyír vasárnap füvet, melyik család gyerekei sivalkodnak a déli pihenő alatt. A listákat a rendőrségnek, a járási közigazgatási hivatalnak és a miniszterelnöknek küldözgeti el. Panaszainak egy része jogos ugyan, de senkit nem érdekelnek.

*

Egy késő nyári vasárnap estén Ascher nem bírja tovább. Egész hétvégén nagy volt a ricsaj; úgy hívják: *Nyári Ünnepe a Tóparton*, volt képük az ő levélszekrényébe is meghívót dobni. Három napig az egész tóparti utat eltorlaszolták a parkoló járművek, müncheni rendszámú autók. Hangszórókat állítottak föl a parton, hatalmas tüzet gyújtottak, táncoltak, gajdoltak, harsányan röhögtek, összevissza.

Ezen a nyáron Ascher minden áldott nap elképzelte, hogyan fogja csinálni. A ház pincéjében van a nagyapja fegyverszekrénye, két rozsdás pisztollyal, három ismétlőfegyverrel és nyolc doboz lőszerrel. A fegyverek nincsenek regisztrálva; még a nagyapja hozta őket valamikor egy konténerben Kínából.

Ascher kiveszi a tárolóból az egyik fegyvert; a svájci hadseregnek voltak ilyen karabélyai a második világháború idején. Ascher még emlékszik rá a katonaidejéből, hogyan kell bánni vele. Szétszedi a fegyvert, megtisztítja, beolajozza és megtölti a tárat. Célba veszi az ajtót. Fennhangon azt

mondogatja magának: „Most már végképp elegendem van” és „Ennek most véget vetünk”.

Egy üveg borókapálínkával kiül a ház előtti padra, és szép lassan berúg. A fegyvert maga mellé, a falhoz támasztotta. Amikor eléggé besötétedett, fölhúzza a konyhában talált rózsaszín gumikesztyűt. Elég sokáig dolgozott a kárrendezési osztályon ahhoz, hogy tudja, milyen hibákat szoktak elkövetni a tettesek. Leballag a tóhoz. Már csak egy házban ég a villany, a többi család rég visszaindult a városba.

Ascher csizmával belerúg az ajtóba. A ház egy szállodaigazgatóé; két gyerek, kutya. A feleség, huszonkilenc éves, fürdőköpenyben nyit ajtót. A fegyver torkolatát megpillantva felsikolt, és ösztönösen félrefordul. A golyó a hóna alatt fúródik a testébe, áthatol mindkét tüdőszárnyon és a szíven. Az asszony elvágódik. Ascher átlép rajta és körülnéz a többi helyiségben. A férj a gyerekekkel már visszament Münchenbe, az asszony maradt még, hogy összetakarítson.

Az asszony a sérülése ellenére elküszik a küszöbig. Ascher föléje áll, és újra meghúzza a ravaszt. „Ha egyszer elkezdett valamit az ember...”, mondja. A lövedék szétroncsolja az asszony gerincét az ötödik és hatodik nyakcsigolyánál. Ascher a lábánál fogva visszahúzza a hullát a lakásba, leoltja a villanyt, és becsukja az ajtót.

A tóparti ház pincéjében a munkapadon flex-szel három darabba vágja a fegyvert. Azután levetkőzik, egy szemeteszsákba gyömöszöli a ruháját, a gumikesztyűt és a cipőjét. Lezuhanyozik és friss váltás ruhát húz. Elautózik a pár kilométerre lévő murnai mocsárhoz; ez egy hatalmas lápvidék. Egyenként a mocsár különböző lyukaiba dobja a három fegyverdarabot és a muníciót, a ruháját elégeti.

*

A holttestet csak szerdán találják meg. Az áldozat férje nem érte el a feleségét, ezért kiment a hétvégi házba. A járási székhely gyilkossági csoportjának rendőrei először őt gyanúsítják, majd rablógyilkosságot feltételeznek, s végül tanácstalanul hümmögnek. Igyekeznek kideríteni, vannak-e ellenségei a családnak, de ezzel sem jutnak előrébb. Beidézik a többi nyaralóház tulajdonosát; mindegyiküknek van alibije. Aschert is kihallgatják tanúként; azt állítja, nem látott és nem hallott semmit. Csak a faluban szolgáló fiatal rendőrnő emlékszik rá, hogy Ascher folytonosan pereskedett és panaszkodott az épülő nyaralóházak miatt. Az államügyész házkutatási parancsot

próbál kieszközölni, de a vizsgálóbíró elutasítja. – Nagyon gyenge lábakon álló elmélet – mondja.

*

A bűntény után öt nappal Ascher részegen megcsúszik a pincelépcsőn, csípőcsonttörést szenved, és beveri a fejét a kőlépcsőbe. Körülbelül harminc percig eszméletlenül fekszik, magához térvén nem tud mozdulni. Csak másnap reggel talál rá a takarítónő, aki azonnal beüti a mobiljába a segélyhívó számot. A fiatal rendőrnő kimegy a tóparti házhoz, kihívja a mentőket, és nézi, hogyan szállítják kórházba Aschert. Pár percre egyedül marad a pincében. Félig nyitva van a fegyverszekrény ajtaja, a rendőrnő egészen kinyitja. Zöld bársonnyal van kibélelve a szekrény; két tartóban ott van a fegyver, a harmadik üres, de a bársonyon látszik még egy puskatus lenyomata. A rendőrnő jelenti fölfedezését a gyilkosságiaknak.

Az államügyész ezúttal sikerrel jár. Míg Ascher a kórházban fekszik, a nyombiztosítók átkutatják a házát. A két ott talált fegyver nem jön szóba az elkövetés eszközeként; a lőszer sem egyezik az asszony életét kioltó lövedékekkel. Tanúként kihallgatják Ascher takarítónőjét. A szekrény állandóan kulcsra volt zárva, állítja. Ezt a rendőrök közvetett bizonyítéknak tekintik. Megváltozott-e Ascher az utóbbi időben, tudakolják a takarítónőtől. – Örökké magában beszél, és gyakran túl sokat iszik, de velem soha nem bánt rosszul – mondja az asszony.

A rendőrök biztosra veszik, hogy Aschernek köze van a gyilkossághoz. Tovább azonban nem jutnak. Az ügyész végül engedélyt kér, hogy lehallgassák Ascher kórházi szobáját. A nyomozók azt remélik, gyanúsítottjuk beszélni fog a gyilkosságról valamelyik látogatójával. A bíró habozik, majd hozzájárul a lehallgatáshoz. Míg Ascher csípőjét operálják, egy rendőr elhelyezi a poloskákat a szobájában.

A rendőrök pár napig hallgatják, amint Ascher magában beszél: dühöng és szitkozódik a csípőcsonttörése miatt, a fejfájása miatt, szidja a silány kosztot, az ostoba ápolónőket és a kontár doktorokat. Amikor a nyomozók már-már feladják, egyik éjjel váratlanul a gyilkosságról beszél. Ezt mondja: „Már rég meg kellett volna tennem” és „Most végre nyugalom lesz” és „Rögtön föl is kellett volna gyűjtanom az átkozott házakat; ezek a nyavalyás disznók”. Egyedül van a kórteremben.

Aschert azonnal őrizetbe veszik. A kihallgatáson a rendőrök lejátsszák neki a szalagot. – Ez a beismerő vallomása – mondják neki. Hol van a fegyver és a lőszer, faggatják; nógatják, hogy valljon be mindent, azzal csak hasz-

nál magának, és ebből az ügyből úgysem tud már semmiképp kimászni. Ascher azt hajtogatja, hogy ártatlan. Csak öt óra múlva kér ügyvédet. A bíró gyilkosság alapos gyanúja miatt kiadja a letartóztatási parancsot.

*

A börtönben Ascher gyóntatópapot kér. Nem igazodik ki saját magán, maga sem érti már, mit is csinált akkor, mondja a papnak. – Rossz ember vagyok – mondja.

Az őrizetbe vétele után négy héttel meg kell jelennie a vizsgálóbíró előtt a vizsgálati fogság fenntartásának jogalap-felülvizsgálata céljából. A bíró felvilágosítja, hogy semmit nem köteles mondani, majd hosszan beszél az Aschert védő ügyvédnökkel és az államügyésszel. A hallgatáshoz való jogról beszélnek, naplókról, lehallgatási intézkedésekről és a legfelsőbb bíróságok vonatkozó döntéseiről.

Ascher megpróbálja fölidézni a fiatalasszonyt, akit meggyilkolt. Milyen színű volt a haja? Mondott valamit, mielőtt...? Pirosra voltak lakkozva a lábujjkörmei, erre még emlékszik. Ascherre hirtelen félelem tör rá, sápasztó, értelmetlen félelem; maga sem tudja, mitől. Föláll. Védőügyvédje halkán rászól, hogy azonnal üljön vissza, de Ascher állva marad. Most muszáj mondania valamit.

– Én... – Kiszáradt a szája, nem bír megmozdulni. Hogy szeretnék most a tóparti házban lenni, gondolja. Azelőtt olyan egyszerű volt ott az élet. És csendes.

– Igen? – néz rá a bíró, nagyon barátságosan.

– Én... én... – Aschert rosszullet fogja el, megint fáj a csípője. Azt reméli, hogy az ügyvédnök, a védője mondani fog valamit, de senki nem mond semmit. A bíró Aschert nézi, aki a padlóra mered. Nem tudja, mit csináljon. Aztán ismét leül.

A bíró leveszi az olvasószemüvegét, és leteszi maga elé az asztalra.

– Mit akar mondani nekünk, Ascher úr?

– Semmit. Bocsánat.

– Volt látogatója a kórházban? – kérdezi a bíró.

– Védencem úgy nyilatkozott, hogy hallgatni kíván – szól közbe az ügyvédnök.

– Nem, senki – feleli Ascher.

– Előfordul, hogy magában beszél? – kérdezi a bíró.

– Igen.

– A kórházban is?
– Igen, gondolom.
– Értem – bólint a bíró. Ismét fölteszi a szemüvegét, és följegyez valamit a jegyzetömbjébe. Az ügyvédnö tovább beszél. Kellemetlen a hangja, gondolja Ascher. Az ügyész újra meg újra félbeszakítja a nőt; nemsokára mindketten felemelik a hangjukat. Az ügyvédnö papírokat hozott magával, ezeket most odacsúsztatja az asztalon a bíró elé. Annyi Ascher számára is kiderül, hogy ítéletek. Fél óra múltán a bíró kijelenti, hogy hallotta valamennyi érvet, ezeket most mérlegelnie kell, a jogalap-vizsgálatot mára föl függesztik.

Másnap Aschert ismét a bírói szobába kísérik. Védőügyvédnöje ma föl tüzte a haját. Ascher az üdülőtelepi fiatalasszony tarkójára gondol. Zöld fürdőköpeny volt a nőn, és illatos volt, mint aki frissen fürdött; ez rögtön feltűnt Aschernek. A köpeny alatt fehér alsóneműt viselt, ezt azonban Ascher csak később látta, amikor már minden csupa vér volt. Ascher leül a helyére.

– Senkinek nincs joga senki más gondolataiba belehallgatózni – jelenti ki a vizsgálóbíró. – Az önmagunkkal folytatott párbeszéd (nem úgy, mint a naplók) kimondott gondolatok, amelyeket senki nem ismerhet meg illetéktelenül, és tilos őket rögzíteni; az egyén intim szférájához tartoznak. A jogállam abban különbözik a jogot ignoráló államtól, hogy nem törekedhet bármi áron az igazság kiderítésére. A jogállam korlátozza saját magát. Mindnyájan tudjuk, hogy sokszor milyen nehéz elfogadni ezeket a korlátokat. És mégsem vehetjük tekintetbe a kórházban készült hangfelvételeket, mert senkinek a gondolatszabadsága nem sérülhet. Az államnak nincs és nem lehet felügyeleti joga senkinek a gondolatai fölött. És mivel jelen esetben semmi egyéb bizonyíték nem ismeretes, amely a szóban forgó bűncselekmény alapos gyanújával terhelné a fogvatartottat, ez a bíróság ezennel visszavonja a letartóztatási parancsot. A fegyvertartási törvény ellen a fegyverek és a pisztolyok pusztta birtoklásával elkövetett vétség nem indokolja a vizsgálati fogság fenntartását.

Az államügyész fölháborodik. Fellebbezéssel él a határozat ellen, és indítványozza ennek elbírálásáig Ascher vizsgálati fogságának fenntartását.

– Nem – jelenti ki a bíró. Rezzenetlen nyugalommal becsukja az asztalon előtte fekvő piros fedelű aktát, amelyen Ascher neve áll. – Döntésem megfelel a Szövetségi Törvényszék ítélkezési irányelveinek és normáinak. Fölöttebb valószínűtlennek tartom, hogy bármely fellebbviteli bíróság másképp döntene. Fellebbezését elutasítom.

Két órával később Ascher egy mellékajton át elhagyja a vizsgálati fogda épületét; a főbejárat előtt újságírók lesnek rá. A megbeszélés szerint egy buszmegállóban találkoznak a védőügyvédnővel.

– Jobb, ha egyelőre nem megy vissza a faluba – mondja az ügyvédnő. – Várja meg, míg lecsillapodnak a kedélyek. – Egy panzióba viszi Aschert a törvényszéki épület közelében; Ascher kis szobát kap az első emeleten. A padlóra teszi a táskát a holmijaival, és bekapcsolja a tévét. A regionális hírekben tudósítanak az ügyéről, képeket vágnak be a faluról, a nyaralóházakról és a tóparti házról. Ascher ledől az ágyra. Kigombolja az ingét, és végigsimít a bőre foltjain.

Éjfél felé kiül az erkélyre. A szemközti moziból épp jönnek ki az utolsó előadás nézői. Most leülnek beszélgetni a barátaikkal, gondolja Ascher; a filmről, a munkájukról meg mindenféle egyéb dologról fognak beszélgetni. Azután hazamennek; ki-ki a házába vagy a lakásába.

*

Hat évvel később Ascher májrákban meghal egy klinikán. A faluba soha többé nem tért vissza. Többször megpróbálta eladni a környéken már csak *a gyilkosház*ként emlegetett házat. Egy távoli nőrokona, akit egyetlenegyszer látott kislánykorában, az egyetlen örököse. A hölgy Madridban él, és nem tud mit kezdeni a házzal, így a falunak ajándékozza. A felső szinteken helytörténeti múzeum kap helyet, a földszintet egy vendéglátós veszi bérbe, aki éttermet nyit. A vendéglő honlapján egyebek közt az olvasható: a teraszon a vendégek *élvezhetik a tó csendjét és a kilátást a kékes árnyalatba vont tájra.*

TATÁR SÁNDOR fordítása

VALAKI HAJNALBAN, BIZALMASAN MONDJA

„Ne hagyd, hogy öltöztessenek!
Ha hagyod, barátom, ott vége.
Akit öltöztetnek: valamire vágyik.
Máshogy akar élni.
Azt lenézik a beérkezettek.

Ismered a kudarchétségéket?
Akit öltöztettek: hazakullog.
Akit nem: csak hazamegy.
Üres zsebbel mindkettő,
de nem mindkettő koldus.

Mit gondolsz, miért
öltöztetnek a beérkezettek?
Hogy vereséget szenvedj.
Veresség az, amit látnak.
Hogy butára idd magad.
Hogy lehányd az inget,
lehugyozd a cipőt, amit adtak.

Te, barátom, nem vagy beérkezett –
ne menj a közelükbe többé.
Nem akarsz a tartalékjuk lenni.
Te, barátom, érdekes vagy,
és a nők, akikhez vonzódasz,
az érdekes embereket szeretik.

Ők a te világodra vágnak.
Ők boldogok, ha fellépsz,
boldogok, ha főzöl,
boldogok, ha élsz,
és boldogok, ha alszol.
Mellöttük beérkezett lehetsz.

Van tehát vesztenivalód.
Ha hagyod, hogy öltöztessenek, ott vége.
Akit öltöztetnek, valamire vágyik.
Azt lenézik a beérkezettek.

És akit lenéznek, nem érdekes többé:
ami érdekes volt benne,
éppen abból lesz a bélyeg.
Abból a fogyatéék.”

ÉVI, NE SÍRJÁL

Halló. Halló. Én vagyok. Halló. Na, Évi, ne legyél már ilyen. Ne sírjál! Gyere ide inkább. Mi ez, hol vagyok? Császár mennyi? 52? 52. Gyere ide, a Császár 52-be. 52. Annyi, 52. Kérek szépen egy pálinkát. Milyenek vannak? Alma, nem is kell tovább, az tökéletes. Itt vagyok, Évi, csak kértem egy pálinkát, mert fáradt vagyok. Elfáradtam. Fáradt vagyok. Várj egy kicsit. Két deci narancslét is kérek. Nagyon szépen köszönöm. Itt vagyok, Évi. Gyere ide, meghívlak egy kávéra, aztán eszünk krumplifőzeléket. Eszünk levest. Várjál! Hol van itt errefelé krumplileves? Tudok enni valahol itt? Mert végigjártam én már vagy nyolc vagy tíz telibevert kifőzdét, az van mindenhol, hogy nincs krumplileves. Mondom, micsoda, nincs, hát hogy mi? Hiány? Hiánycikk? Hát ez... És nincs, nincs, nem árulnak krumplifőzeléket. Vagy levest. Évi, itt vagyok. Gyere ide, kukázunk valami krumplilevest. Ne sírjál már nekem, gyere ide! Na, gyere, Évi! Megtalálod. Egy ilyen piros izé van szemben velem, észreveszed. A szerelvényszaküzlettel szemben vagyok. Császár 52. 52, ugye? 52. Ne sírjál most már, itt vagyok. Van itt egy ilyen zöld-kék csíkos akármí, ahogy bejössz. Meglátod, ha jössz. Várjál! Mi a neve ennek? Ennek. Gól söröző, na. Hallod, Évi, Gól söröző. Itt vagyok. Gól söröző. A tér felől, ha jössz, onnan jössz, jössz, és mindjárt itt van. Most mit sírsz, mi van, megint elvittek a rendőrök, vagy mi van? Akkor meg mit sírsz? Ne bőgjél már! Eszünk valamit. A sarkon, ahová a krav magára jártam, azzal szemben vagyok sréhen. Ne aggódjál! Itt vagyok, veled vagyok. Itt vagyok, Évi. Hol vagy most? Még ott? Nem vagy már ott? Akkor hol? Erre? Jössz? Na, gyere akkor! Jól van. De hol vagy? Valahol vagy, az elég tág fogalom, hogy valahol vagy. Gyere ide, eszünk krumplilevest. A rendőrklubbal szemben vagyok sréhen, ahová krav magára jártam. Kiállok az utcára mindjárt, meglátsz. Na, gyere, szia, Évi. Mennyi lesz ez? Ezeregyhús? Szegény, sokkot kapott. Hát sokkot kapott az Évi. Sokkot kapott. Itt van, nagyon szépen köszönöm. Krumplilevest nem lehet sehol? Vagy főzeléket? Fú, ez sokkot kapott. Évi sokkot kapott. Moha meg tökön rúgott. Tökön rúgott a krav magán. Mikor jártam a krav magára. TEK-eseknek ingyen van a krav maga. Jöttek-mentek, mindent csináltak. Moha meg tökön rúgott. TEK-eseknek ingyen van, fizeti az állam. Paff. Krav maga. Jössz, mész, véged van. Krumplifőzeléket nem találtam sehol.

Nem találtam levest sehol. Bejártam vagy tíz kifőzdét. Nyolc vagy tíz kifőzdét. Nincs krumplileves, nem árulnak. Főzelék van itt valahol? Milyen város ez? Nincs krumplileves? Kurva anyátok!

Szia, Évi. Na, gyere be! Gyere, együnk valamit. Minek álljak ki, hát itt vagy ügyis. Nem bántott az a jóképű rendőr, ugye? Akkor jól van. Jól van, Évi. Na, igyál valami szörpöt. Kapsz egy szörpöt. Ide jártam szembe krav magára. Oda, látod? TEK-eseknek ingyen van. Két deci narancsot kérek, jó lesz az? Akkor mondd, mit szeretnél. Pálinka? Jó, az tökéletes lesz, három cent, az tökéletes lesz. De a narancslét is igyad, azt mindenféleképpen. Jó lesz így? Na, mondd, mi van. Ne sírj, mit sírsz? Bilincsbe vertek? Akkor meg mi bajod, hogy suttyó vagyok? Az? Sutyerák vagyok? Pálinka milyen legyen, Évi? Milyet akarsz? Mondjad, melyet szeretnél. Kapsz pálinkát. Milyen pálinka van, alma van, az jó, nem? Tökéletes. Almát kér. Alma tökéletes, az jó lesz. Utána eszünk. Semmi bajom, nincs bajom, mi bajom volna? Nem vagyok fáradt, mitől volnék fáradt? Jól van, kussoljál már! Kussoljál már! Évi! Ne sírjál, ne bőgjél nekem! Vám- és pénzügyőrnek fogok menni. Láttam kinn. Vám- és pénzügyőrök. Jönnek, mennek. Az lenne jó, nem? Évi. Mondjad, mi van. Azok jönnek-mennek összevissza. Igyad, aztán megyünk enni valahová. Itt nincs valami étel? És valahol krumplifőzelék? Közében? Semmi? Mondjad, Évi, mi a bajod. Veled vagyok. Itt vagyok, látod. Mondjad! Szarul esett, mi esett szarul, maradjál már. Jó, most mit csináljak? Nekem is szarul esik minden, Évi. Moha tökön rúgott. Mi az, hogy milyen Moha? Krav magán. Ne mondd, hogy nem mondtam. Ne mondd, Évi, mert felbaszol. Vám- és pénzügyőr. Az lenne jó. Jössz-mész. Évi, ne sírj már, na. Mennyi lesz az ár? Pálinka meg a szörp. Akkor narancslé. Mi ugyanannyi? Mennyi ugyanannyi? Négyezeregyhús? Ja, ezer egyhús. Apró jó? Itt van, nagyon szépen köszönöm. Évi, szóljál valamit! Mondjad, mi van. Ne hívjak rád rendőrt? Ne hívjak. De hát nem hívok. Csak akkor hívok, ha kell, nem? Máskor hívok? Nem hívok. Együnk valami főzeléket, az király lesz, a főzelék. Egy főzelék kell nekem, aztán viszontlátásra. Szar ez a város. Nincs krumplileves. Sehol. Együnk valamit, együnk egy krumplilevest, aztán elviszlek a Moha haveromhoz. Mi nem jó? Ne kezd! Ne kezd, Évi, mert felbaszol. Hát veled vagyok, Évi, itt vagyok, veled vagyok, csak elviszlek a Mohához. Hogyne ismernéd. Milyen ez, betétes? A narancsüveg. Elvihetem? Akkor nem betétes? Nagyon szépen köszönöm. Az a ribanc is az ismerősöm, látod, aki a kígyóval a nyakában áll szemben. Vagy mi, nem kígyó? Akkor mi az? Kígyó, nem? Kendő? Akkor sál, leszárom. Megyek, szólok neki, várj itt meg! Ne mozdulj! Elvisz-

szük őt is a Mohához. Ismered a Mohát, nem? Várj itt meg, szólok a kígyós ribancnak. Őt se ismered? Csak ismered, ne mondd már, hogy nem ismered. Évi, most már ne bőgjiél! Rendőrök rendesek voltak? A jóképű rendes volt, ugye? Azért mondom. Várjál itt, jövök vissza, aztán megyünk.

*

Halló. Évike! Be vagy állva, hallom a hangodon. Kicsoda? A Sakál? Vele vagy? A Sakállal vagy? Ne Moházzál, mit Moházol? Részeg vagy megint. Hova, ide? Ide akar hozni? Azt se tudja, hogy ismersz. Elmondtad neki, hogy ismersz? Azért. Mindent ittál megint, mi? Mit rísz, ne ríjál! Évike, mondd, mit ittál? Iszol mindent, bazdmeg, az a baj. Nem lenne semmi baj veled, ha nem innál. De te iszol, mindent iszol. A Domestost is megiszod. Megiszod az acetont, a felmosóvizet, mindent megiszol. Ide akar hozni a Sakál? Múltkor tökön rúgtam krav magán. Azért akar idejönni. De veled? Ne ríjál, mondd inkább, miért veled akar idejönni. Fél négy, és totálisan be vagy baszva. Mindent megiszol, a felmosóvizet is megiszod. Több vödör felmosóvizet megiszol minden nap. Gyere ide, de egyedül gyere, hagyd a Sakált! Múltkor tökön rúgtam, baj lesz, ha idejön. Milyen kígyós nő? Az kéne még, még egy nő. Milyen kígyós nő? Kiről beszélsz? Olyan részeg vagy, hogy egyszer, amikor ilyen részeg vagy, el fogod árulni a Sakálnak, hogy ismersz. Vagy már elárultad? Nem árultad el, Évike? Az nagy baj lenne. Krav maga meg ez, az két nagy baj lenne. Az sok a Sakálnak. Neked akkor annyi. Gyere ide, iszunk valami kis tüskét, attól jobban leszel. Adok minőségi tüskét. Minden szart megiszol ahelyett, hogy minőséget innál. Gyere, iszunk egy-két tüskét, megnyugszol, mielőtt hazamész. Persze hogy hazamész. De a Sakált előtte koptasd le! Most koptasd le! Nem tudom, menj arrébb! Vagy fuss el! Gyere ide, van egy kis almapálinkám. Almapálinkát? Dehogy ittál te almapálinkát. Ne ríjál, higgadjál le! Hogy vagy te egyáltalán most az utcán? Merre mászkálsz? A Sakállal, ráadásul. Miért nem dolgozol? Bezártál? Délben nyitsz, és már bezártál? Te délben bezársz? Ki fognak rakni onnan is. Ez nem volt benne a napban, hogy te most feltűnsz benne. Gyere ide, kapsz egy kis pálinkát. Nem sokat, mert bajod lesz. Egy tüskét én is iszom veled. Nem gondoltam, hogy ma még hívsz. Van egy csípős pizzám, odaadom neked a negyedét. Miket ittál? Egy pohár sört, mi? Bandita vagy. És a pálinka? Azt nem számítod? Most mondtad a pálinkát. Totálisan részeg vagy. Pedig nagy beszédem lenne veled. Rád hívta megint a rendőröket? Ez egy állat. Vadállat, Évike. Én azt mondom, gondold

meg, kivel állsz szóba. Van egy borom. Borzalmas, ahogy ezeket palackozzák. Nincs dugónyítóm. Hozzál ide dugónyítót! De a nagy kérdés nem a bor, hanem hogy te mi a faszt keresel az utcán három óra negyven perckor? Hat óra nulla-nulla percig ott kéne tüsténkedned a piacon a pult mögött. Hát mit mondanak a vevők? Mit szólnak, Évike? Akik most vannak ott. Most mentek vásárolni. Nem tudnak miattad vásárolni. Nem tudnak főzni. Nem lesz vacsora. A felelősség neked semmi? Hat óra egy perckor kéne elkezdened az összepakolást. Úgy veszem észre, nem végzed lelkiismeretesen a munkádat. Heti tizenhat óránál nem dolgozol többet. Keveslem. Ennyi pénzért, amit kapsz érte, harmincöt órát kéne dolgoznod.

A Sakálnak van egy táskája, vele van most? Mit nem látsz? Nincs is ott a Sakál, mi? Kamuzol, Évike. Van neki egy majdnem olyan táskája, mint az enyém, csak az övé drágább. Majd javasolom neki, hogy cseréljük el. A Sakál teljesen hülye. És pont ezért mondom, hogy nem kéne vele mászkálnod. Leves? Nincs levesem. Főzelékem sincs, miről beszélsz? Zöld a táskája, van egy motoros matrica rajta. De biztos kevesebb pénz van benne, mint az enyémben. Megmondom neki, hogy rögtön cseréljük el. Csak a táskát. Ez jobban is állna neki. Ő nem tudja, hogy ismersz engem, nem mondtad el, ugye? Múltkor tökön rúgtam. Azóta nem voltam krav magán. Csóró a Sakál, nincs pénze, amit a tárcájában találsz, attól nem mozdul meg a gigád. Ide fog jönni, és kölcsön akar majd kérni tizenöt forintot egy kisfröccsre. Borzalmas. Szörnyű ez a magatartás. Higgadjál le, Évike, ne ríjál, nem érteni, mit mondasz. Gyere ide! Neki csak úgy hiányzol, mint egy fejberúgás. Hidd el nekem, tőle tudom. Közben nekem meg el kéne csálnom egy csajt Csillaghegyről, de nem csalom, mert rád várok, Évike. Ki milyen nő? A csillaghegyi? Jó nő. Idősebb generáció, de jó. Három deci pálinkáért idejönne. Azt mondom, maradjon, igya meg otthon, ha van neki. Én így álllok hozzá, meg hozzánk. Azért mondom. Gyere, Évike, de egyedül. Koptasd le a Sakált! Lépj le! Menjen ma a többi kurvájával. Nem szeret téged, mondta, esküszöm. A Sakál egyébként hasonlít egy bíróra. Focibíróra. Olyan, mint a Vad II. Vad II egy bíró. De két Vad II van, mert a fia is bíró, és az is Vad II. Tökön rúgtam a Sakált krav magán, meglátod, azért akar idejönni. Leteszem a nagyesküt. Bosszút szomjazik. Én azóta nem voltam krav magán. Tudod, mit ettem ma? Semmit. Kukoricát. És fél négy van. Múlt. Az volt ma, hat marék kukorica. Be kell fektessek még egy mogyoróba vagy egy ropiba. Gyere, meghívlak egy szódára is. Vagy egy ultrás vízre, mindegy neked, megiszod. Két ilyen harcos, mint a Sakál, meg én, te... Régen a Földközi-tengert megittuk negyedóra alatt, csak a halakat kellett

kiköpködnünk a szánkából. Nem utaztunk, Évike, miről beszélsz? Nem voltak halak. Gyere ide! Várjál, nem jó, mi van, ha lekoptatod, idejössz, és aztán ő is idejön? Dolgoznod kéne inkább, nem idegeskednék. A piacon kéne lenned a pult mögött. Kígyózó sorok állnak, ott reklamál mindenki, hogy hol a karalábé. Mindenki ott reklamál, Évike. Jön a főnököd mindjárt. Már ott is van. Elbasztad, Évike. Gyere, itthon ülök egymagam. Van itt egy kis apró, csak meg kell találni. Leviszed, hozol föl italt. A kisboltban leteszed a pultra, már adják is. Megmondod, a Mohának lesz, tudják, mit kell tölteni. Kapsz bónuszban egy narancslét is. Nem most. Most először idejössz, és majd ha elfogy az ital, akkor mész le. Csak nem jön ide a Sakál. Ha feljön, eszik. Megeszik egy fél túzokot. Délelőtt láttam, ment a Császár utcán, sárga sapkában. Olyan részegen, hogy rá akartam hívni a CIA-t. Mint a birodalmi lépegető, olyan részeg volt. Úgy ment, mint egy birodalmi lépegető. Sárga sapkában. Be volt rúgva már egy órákor. Szar neki, nem tudja magát elviselni. Álnéven kéne élnie. Hol vagy most? Császár utca, ne bassz! Az egy percre sincs. Gyere! Sakált ne hozd, koptasd le, ha veled van, nézz körül, veled van-e. Gyere, Évike!

Eszteró István

ABSZURD SZONETTEK

KÉT KARCSAPÁS KÖZÖTT

Fuldokló Isten, műfelhő sisakban
hogyan óvod meg címed, aranyérmet
még egy új képletű, zseniálisabban
kifundált *úszómedence* sem ér meg,

erek, vénák hullámain viharra
készen, zátonyok zűrjét is legyűrve
kéne találni rengő szívpitvarra,
míg döntőn *dobogója* le nem dülne,

világégést, tömegjajt legalább
lázálmokból két karcsapás között
visszaszívni, míg villámolva láb

drogbotrányos égbolton mennydörög,
s elébed vág száz imposztor kisisten,
hogy bronzhoz ezüstöt, aranyat kerítsen.

TÓTÁGAST ÁLL SZÓ A LÉLEKŪRBE

A vers útja is kifürkészhetetlen,
szándéknak, rímnek sárban nyoma vész,
a műanyag zacskókon kívül Hádész
mindent lebont, az abszurd az egyetlen,

hogy tótágast áll szó a lélekűrbe
éles kövek közt hitelért tallózva,
mely nem bíz tengert félszemű kalózra,
hogy garázdálkodását félve tűrje,

mert ringatnál csontos mellen keresztül
sebesre horzsolt, didergő jelképet,
hol ár sodor part homokján keresztül

betűbuborékot, mint egy eltépett
vagy összefirkált lapon, mit átitat
sorok között az áthúzott áhítat.

HIÁBA ULTRAHANG

Kutatók szerint van több denevér
dialektus, tán arról hablatyolnak,
mi fonák világ ez barlanglakónak,
csövesnek lógni, ha sárba beleér

önérzet, hártyszárny selyme lefagy,
hiába ultrahang, a szó hurokba
szorul irtózáttól körülhuhogva,
sötétbe tapogat reszketeg agy,

s mily fordított ima egy haranglábról
fürtökben csüngő csöndfrekvencia,
ha éji szellő megrebbenti a

lélek ábécéjét Istentől távol,
míg vámpírokról riadozó fáma
zár ablakot, vasalt kaput magára.

SÁPADT ORCÁJÚ ELEFÁNTCSONT

Van, aki rútat szépre gondol,
nehogy bánatba belerántson,
sápadt orcájú elefántcsont-
billentyűt simít selymes portól,

igaz se volt, ó, olyan abszurd,
az enyhülésnek harmatgyöngye
megtört fűszálakon jön le
elcsukló hangon megszakadt húrt

illeszteni, egy idegpályát,
hol elakad lélekjel rögtön,
sírógörccsök se kötik szálát,

amíg egy isten lakta ösztön
feloldva szívre fagyott mordot
leüt pár mennyei akkordot.

ABSZURD DRÁMA

Mikor a baj még nem billent kilincsen,
futásnak eredt egymást furikázva
a hátukon pár bomlott szurikáta,
ahol cselekvés alig van, vagy nincsen,

pedig homokvár kopár körzetére
nyakat kinyújtva illendő figyelni
feszülten nonstop, különben fegyelmi
ejt rútot foltot becsület szőrzetére,

ám ósdi szabályokra fittyet hányva
fülük botját se rezzenti vészjelzés,
úgy hág toronyra, romos várbástyára

pityókás kedvük, hogyha minden elvész,
a légből lábuk csillámport terítsen,
mikor cselekvés alig van, vagy nincsen.

CSÁBOS SZIGETEN

A legénység tán újra, Odüsszeusz,
ott legelész egy csábos szigeten
liliomot tiporva ridegen,
mi csürhének fájtatos büszke juss,

szabad zsákmányhoz csámcsog és rőfög
megkergetve, míg játszotta a csirkét
tyúkok közt, a varázspálcás Kirkét
is, vész elől hogy ólra felszökött,

ki látja tán, disznó marad a disznó,
bepiszkol, lop és autót gyújtogat,
s a fél világ nem feltétlenül biztró,

de csitíthat már kakast, tyúkokat,
kiakolbólják, nem tűrne ketrec
meg többé szaros lécein se metreszt.

MINT BALLADAI HOMÁLYBAN

Mért támad végül anyjára szülötte,
övét mi végre jelentgeti spicli,
miféle hős, ha védjegye vád, viszki,
s derék, ki hű kutyáját leütötte,

költői kérdés mind több ezer éve,
erkölcsöt hátba hogyhogy ártatlan szúrt,
e földi tájakon csak annak abszurd,
ki tudna Nérótól innen betéve

megannyi példát, mégse hisz szemének,
vagy többet lát, talán a másik vaksi,
mint balladai homályban az ének

erdőt, mezőt, tengereket hagy ki,
egy szalmaszálat, melybe a kegyetlen
kapaszkodik, ha bűne feneketlen.

MIKOR A SEJT MÉG JÓÍZŰEN ÁSÍT

Ha delfinen át, békán egysejtűhöz
a fajfejlődést visszaképezed,
s kopoltyúval kapkodva gyér leget,
tengervízből emlékeid kiszűröd

első hajdan volt hajnalhasadásig,
nem őriznél meg csak megváltó álmot,
amit a teremtés valóra váltott,
mikor a sejt még jóízűen ásít,

társához lép, akiből jó sok van,
kérdözve, mégis, mi mára a program
titkos kódja, növény-e vagy ember,

s ahol a legeslegmélyebb a tenger,
megállapodna szívélyes növényként
ingatni pelyhes ágacsákat önként.

Dér Adrienn

RANDEVÚ

Éjszakára beszélték meg a randevút. A férfi a legjobb ruháját vette fel: szürke, élére vasalt nadrágot fehér inggel, hozzá lila nyakkendőt kötött, mindehhez pedig kedvenc sötétkék zakóját öltötte magára, melynek ujját kis, pennát ábrázoló mandzsettagomb díszítette. Fekete haját gondosan oldalra fésülte, és most, a megbeszélrt időpont előtt nedves kézzel még egyszer végigsimított hajsálain, hogy biztosan ne mozduljon el egyetlenegy sem.

A diófa asztra fehér abroszt terített, és meggyújtotta az ezüst gyertyatartóba helyezett kecses viaszszlopot. A láng árnyéka eleinte ijedten nézelődött körbe, végül felbátorodott és büszkén kihúzta magát. Fénye előcsalta a szoba árnyait, vidám játékra hívva őket. A mellette lévő borosüveg dugója vonakodva adta meg magát, de végül hagyta, hogy az aranysárga folyam kacagó csobbanásokkal hulljon alá az öblös üvegphárba. Akár a parkban csordogáló kis patak, ahogy a kövekről aláveti magát, hogy csatlakozzon a hosszan hullámzó kék szalaghoz.

A férfi tisztán emlékezett az első találkozásra. Elmélázva ücsörgött a patakka szemközti padon, körbeölelte a zöld fű és a madarak önfeledt csivitelése, amikor váratlanul megjelent. Olyan erővel hatott rá, mintha az élete újakezdődött volna. Hihetetlen érzés volt, mintha nem is vele történe. Akkor ott megfogta, és sohasem akarta elereszteni.

A kapcsolatuk viharos volt. A férfi egyfolytában vele szeretett volna lenni, ám ő hol napokra, hetekre hozzá költözött – olyankor boldogok voltak együtt –, néha viszont hónapokra eltűnt –, olyankor összeszorította a szívét a gondolat, hogy éppen másnál jár. Sokat vitakoztak. Inkább a férfi beszélt, ő csak hallgatott, de olykor gyönyörű dolgokat sutogott neki. A férfi minden együtt töltött időt igyekezett kiélvezni, megörökíteni minden pillanatot, mert tudta, hogy hamarosan ismét elhagyja, és az elkövetkező nehéz időszakban abból tud töltekezni.

Két hónappal ezelőtt találkoztak utoljára. Nem volt itt sokáig, de az eltöltött idő minden eddiginél tartalmasabbra sikerült. Azonban azóta úgy érezte, megcsömörlött. Már-már alig bírta elviselni a hiányát. Szüksége volt rá, mindennél jobban. Többször is próbálta hívni, de hiába kutatta, hiába szólongatta, nem lelt rá.

Úgy érezte, ez az este más lesz. Hogy ma tényleg eljön. Mindent gondosan előkészített, a legszebb ruháját vette föl, a legjobb borát nyitotta ki.

Leült az asztalhoz, és a pohárra tekintett. A csillogó aszú olyan aranyosan csábította, hogy képtelen volt neki ellenállni. Nem is akart. Kezébe vette a poharat, és belekortyolt. A zamatos nedű úgy terült szét a szájában, mint ahogy az évek óta szunnyadó vulkán lávája teszi magáévá a környéket. Az íz, az érzés mindent beborított. Betöltötte a száját, a gyomrát, a szívét. A sorra jövő kortyokkal együtt egészen az agyáig vándorolt.

A gyertya már csaknem csonkig égett, éppen csak pislákol. Már csak fél pohár aszú állt az asztalon hívogatóan. És akkor megérkezett! Oly régóta, oly epekedve várt rá, hogy most szebbnek találta minden eddigi találkozásuknál. Úgy közelített felé, akár egy szélroham, amely azonnal lesöpri a lábáról, magával rántja, sodorja, nem törődve semmivel és senkivel.

Hogy elkapja, és ne csupán egy múltó látogatás legyen ez is, azonnal előkapta a zakója zsebébe tűzött tollat, és írni kezdett. Hosszú sorokat vetett a fehér terítőre, olykor bele-belekortyolt a varázslatos aszúba. Így tartotta ott, amíg meg nem írta élete történetét, amíg meg nem írta mélységes és viharos szerelmét az ihlettel.

MEGGYES PITE

Egy utazás sokféleképpen értelmezhető. Ez nyilván közhely, de az enyém mégsem vonattal történt, vagy villamossal, esetleg busszal, bár utóbbinak arra esett egy megállója. Az utazásom egy meggyes pitének köszönhető.

Az illata csavarta el a fejem a kirakat irányába. Először azt gondoltam, egy pékség mellett sétáltam el, ám ahogy az üveg felé fordultam, csupán egy mobiltelefon szaküzlet portékájával találtam szembe magam. Az illat valahonnan fölüle érkezett, a felső lakásból. Ennél a pontnál mentem is volna tovább, ám a sült piskóta illata keveredve a meggy édes-fanyar aromájával úgy lopakodott át az érzékeim küszöbén, akár egy tolvaj, aki ezúttal nem elvenni jött, hanem visszaadni valamit, ami rég elveszett. A gyomrom összefacsarodott az érintésére, akár a szív teszi, amikor egy fájón édes emléket idéz fel. Számtalanszor éreztem ezt az illatot azelőtt. Őrzse mama minden egyes vasárnap ezt sütött, amikor meglátogattuk. Nyáron egyenesen a fáról szüreteltük le a meggyet, olyankor fülbevalót aggattunk belőle a fü-

lünkre, a magokat pedig messze köpködtük. Azon versenyeztünk, ki talál be a kerítés rácsain a tyúkok közé. Mindig ő nyert, de egy idő után én is eltanultam a technikáját. A maradékot befőttnek rakta el, télen abból készítette a süteményt.

A színes, figurás tokok előtt az üvegről egy zsémbes arc leskelődött a hátam mögé. Valamit keresett, de amikor megfordultam, nem láttam semmit, ami érdekes lehetett volna a számára. Máskor engem mustrált. Minden egyes ránc, valamennyi őszülő hajszál megannyi emlék lenyomatát őrizte. Nem is emlékeztem, mióta kerültem az ilyen pillanatokra. Talán amióta a meggyes pite illatát. Most egyszerre mind a kettő rám talált. Az illat közrefogott, szinte odaszorított az ablak elé, hogy szembesüljek azzal a zsémbes fickóval, találkozzam vele végre. Keressem meg benne azt, aki voltam. Azt kell mondjam, csak az előbbit láttam. Az utóbbi valahol az emeleti lakásban várta a pitét.

Néha visszavágytam abba a csöpp faluba, ahol Örzse mama éldegélt a tyúkjaival, a kacsáival és az egy szem malacával, ami csakugyan egyszemű volt. Egy vágóhídról menekült meg, senki sem tudta, hogyan. Örzse mama aztán nem haszonállatként tartotta. Az életet ünnepelte vele.

Több éve nem jártam ott. Azóta, hogy a meggyes pite illata végleg kiszellőzött.

És ekkor megpillantottam, amit az üvegbeli szellemalak figyelt. Felfedeztem a hátam mögött megbújó buszmegállót. Senki sem állt a kis műanyag tető alatt, a busz mégis megállt, várakozott. A faluban a megállót csupán egy oszlop jelezte, rajta egy szétázott menetrenddel. Egy ház tövébe helyezték, a tulaj ezért rövidebbre húzatta az ereszt, így az esővíz éppen a táblára folyt. Örzse mamával megannyiszor bogarásztuk az alig látható feliratokat, időpontokat. Mesélte, hogy régen még gyalog jártak be a városba. Tovább tartott, de nem voltak restek, kibírták az utat. Manapság már a buszjáratok is megritkultak, mindenki autóval jár.

Kisült a pite. Régről emlékszem még erre az illatra, amikor végre kikerült a sütőből, mi pedig még azon melegében nekiestünk. Semmivel össze nem téveszteném. A forró meggy megégette a nyelvünket, de minket ez nem zavart.

A busz még mindig várt. Egy darabig figyeltem, magamba szívtam a pite illatát. Egy cseppet sem hagytam a levegőben. Amióta nem éreztem, el is felejtettem, milyen meleg is tud lenni, hogy benne van az élet minden szeretete, hisz Örzse mama belesütötte.

Elindultam, az illatot követve. Már rég nem az ablakból szállt, a telefonszakület feletti lakásból, de én még mindig éreztem.

A busz elindult. Időközben akadt egy utasa is. Hallgattam a tücskök cripelését az út mentén, orromban a meggyes pite illatával.

Reméltem, áll még a ház. És talán találok egy félszemű malacot is.

GALAMB A KALITKÁBAN

Galamb úr már nem az a galamb volt, aki egykoron. Szelíd lelkét a nevével együtt veszítette el, immáron öt hosszú és a fájdalmak színezte hete.

A titokzatos, ideges, idősebb úr vadonatúj aktatáskájával és nyírott bajszával ott ácsorgott a tócsáktól hemzseggő út mellett, és saját tükörképét fűrészte. Egy esőcsepp zavarta fel a kis víztükröt, szabályos, koncentrikus köröket hozva létre a felszínén, és ahogy azok egyre nagyobb távolságra vándoroltak a középpontjuktól, Galamb úr izgalomtól és idegességtől remegő arca úgy rajzolódott ki egyre élesebben. Felesége körvonalai is sokkal tisztábbá váltak, ahogy tüneményes mosolyával nézett vissza rá a tó kék vizéről, ahol lapos kavicsokkal kacsáztak, és hatalmasakat nevettek. Micsoda boldog idők is voltak azok! A csónak úgy suhant a vízen, akár a fiókáit vezető vadkacsa, és a virágillatú langyos tavaszi szellő úgy simogatta Galamb úr tarkóját, mint ahogyan ujjai cirógatták galambocskája selymes karját. Neje kacagva fröcskölte le őt a tó hús vizével. Hús víz. Hideg víz, mely nedves pöttyöket szórt Galamb úr vadonatúj, fekete öltönyére. Bajsza alatt morogva vette elő ugyancsak fekete zsebkendőjét, és mogorván törölte le a cseppeket. Megigazította vékonykeretes szemüvegét, szorosan megmarkolta aktatáskája bőrburkolatú fülét, és átkelt a zöldutat adó zebrán. Ifjúkorában számtalanszor bebarangolta a zöld növényekkel benőtt erdei ösvényeket, hogy jobb rálátást találjon a gallyak és levelek között megbúvó madarakra. Távcsöve sorra felfedte előtte a trillázó apróságokat, és gyakran röptüket is megcsodálhatta, ahogy egyik ágról a másikra rebbentek, hogy megvitassák a legújabb dalszerzeményeket, az időjárásjelentést, a százéves tölgy szűproblémáit, vagy hírt adjanak arról, hogy egy veréb ismét Cirmos áldozatává vált. A nagyítólcencse sokszor érintésnyi távolságra hozta a toll-

gombócokat, néha viszont olyan messzire űzte őket, hogy napokba tellett volna, míg utoléri bármelyiket is.

A madarak színes ruházatának tanulmányozásánál – mely nemcsak a hobbiját, hanem az életet is jelentette számára – csak egy piros tollzatba burkolt szépség megfigyelése szerzett sokkalta nagyobb örömet. Ez a szépség főként éjszaka tűnt fel, egy halovány fénybe vont, kényelmetlen, fából ácsolt székekkel, asztalokkal, valamint cigarettafüsttel betöltött helyiségben állt a színpadon. Előtte mikrofon nyújtogatta a nyakát, hogy elérje szép vonalú száját, ahonnan a trillák legszebbike szállt ki, amelyet Galamb úr füle valaha is hallott. Megbűvölten ült ott, szemét le nem vette a csodálatos csalogányról. Napkeltétől napnyugtáig távcsövén keresztül leste apró szerelmeit, éjszakánként pedig a holdat hívta társául, hogy kísérje el másik, legnagyobb szerelme előadására. Minden este elment meghallgatni, fáradhatatlanul csüngött dallamain, egyik hangjegytől a másikig sétált, felmászott a szárán, vagy lecsúszott rajta, néha megpihent a hangjegyek sötét, ovális fején vagy kackiás farkincáin, hogy lelke legapróbb darabját is átjárja a varázsos szimfónia. Ám sokáig sehol nem ülhetett egy helyben; a zene haladt, az énekhangok sodorták magukkal. Olykor fal állta útját, de mindig fűgén átugrotta, hogy az út túloldalán ballagjon az újabb hang felé. Az út hosszan és még hosszabban nyúlt végig az esőáztatta utcán, és egyetlen hangjegy sem bújta meg rajta, alatta, felette vagy a házak mellett.

Egy bár előtt sétált el, és úgy gondolta, ráfér némi erőt adó ital, amely előcsalogatja a bátorságát, és ott tartja mindvégig, ameddig el nem intézi, amire már oly mohón vágyott. Minden előkészületet megtett, és egyedüli barátja, aki néma beleegyezéssel támogatta tervében, ott lapult a táskája mélyén, gondosan bebugyolálva múltja és jövője puha ölelésébe. Egyszerűen csak úgy nevezte: „Cimbora”.

Egy pohárka. Cinegéje a cseresznyelikórt kedvelte, rendelt neki is egyet. Lassan kortyolgatta a sötétpiros italt. Akár a vér – gondolta Galamb úr. Az ő pacsirtájának lüktető vére. Azt a szívet tápláló vér, mely kevéssel ezelőttig őerte dobogott, de a dobogás az évek múlásával együtt halkult, végül teljesen elhalt, majd máshonnan hangzott fel ismét, és galambocskája – az ő dalos pacsirtája – követte a dobpergés irányát. Szárnya a tam-tamok ütemére hullámozott fel és alá, míg olyannyira eltávolodott, hogy nem látta többé.

Újabb pohárka. A csapos szó nélkül tette elé, de közben alig észrevehetően ráemelte tekintetét. Azok a szemek! Oh, hogy hiányoztak neki azok a szemek. Olyan sötétek voltak, akár az éj, mely megmutatta neki, hogy nem-

csak a nappali madarakat lehet csodálni, hanem némelyik, éjszaka életre kelőt is. Olyan sugárzóan tekintettek rá, hogy Galamb úr eltévedt aranyló vonalaik végtelen útvesztőjében, és soha nem szabadulhat. Még egy kortyintás az életet adó édes nedűből.

– Kér még egy pohárkával? – Nem kért. Letörölte a bíbor cseppek alkotta gyöngyfűzért a bajszáról, és kísétált. Az ital bátorsággal töltötte el a lelkét, és érezte, hogy készen áll.

A járda kanyarba fordult, ahogy az élete is azon a bizonyos kanyargós napon, amikor az oltár elé vezette rigócskáját, aki erre az alkalomra bájos hattytollait öltötte magára. Milyen gyönyörű volt! Mosolya úgy ragyogta be a zord, hideg épület falait, akár az ólomüveg ablakokon beszüremkedő napfény, mely körbefutott a padsorok között, ellibbent az oltár előtt, majd odatáncolt elé. Ujjait a tenyerébe fogta, majd a hűség és összetartozás jelképét húzta rá. A gyűrű jelezte, hogy immáron az övé – mindörökké. A pap is ezt mondta. A mindörökre azonban nem tartott tovább harmincnégy szerelemben szárnyaló évnél, mígnem egy lendületes fordulónál, melyet a szél segített, lehullt a gyűrű, és madárkája mással röppent tovább. Átkozott gyűrű! Átkozott pap! De ma más lesz! A mai napon más tölti be a pap szerepét, más adja össze őket, és valóban az örökkévalóságig siklanak együtt a lágy szellőkkel és szélrohamokkal megrajzolt ösvényen. És ez a szél csak nekik fúj, nem lesz olyan álnok, gonosz árulóvá, mint az a másik, amelyik lefújta pacsirtája kalapját, hogy annak a mihaszna fráternek a lába elé sodorja. Az a szél elfújta addigi életét, és bárhogya is lebegtette madárkája felé a szárnyait, bárhogya is erőlködött, nem bírt újból mellé sodródni.

Megállt a szerelmi fészek előtt, ahol galambocskájával éldegélt. Az ott hon most más, idegen dallomoktól volt zajos. Mit dallamok? Rikácsolás verte fel a régen elmúlt boldogságot, hogy darabjai szétröppenjenek a szélrózsa valamennyi irányába, és soha többé ne lehessen összerakni őket. A ház hússzínű teteje a felhőkig magasodott, csúcsával kegyetlenül hasította ketté a turbékoló felhőgalambpárt. Ragyogó cseresznyefájukon ezernyi rubin csillogott. Oh, hányszor aggatta imádott gerlicéje fülére az ékköves fülbevalókat, melyek teste melegétől lédús gyümölcsökké szelídültek, és szerelmes harapásokkal szabadította meg fülkagylóját édes terheitől.

Szürke foltos kutya szaladt a fogadására, vidáman csóválta a farkát. A csengő nem működött, hát benyitott. Az eb, rég volt kutyája örömmel ugrolta körbe. Vajon az új gazdáját is ugyanilyen örömmel köszönti? – morfondírozott. – Minden bizonnyal. – Vicsorszerű mosollyal megsimogatta az áruló fejét, de a ház meghittségéből kirekesztette.

Neje a konyhában szorgoskodott, a friss kávé illata keveredett mámorító parfümjével. Észre sem vette jöttét. Hát már meg sem ismeri a lépteit? Nem hallja lélegzetvételét, heves szívdobbanásait? Teljesen megszűnt létezni számára?

– Drágám, ilyen korán hazaértél? – jött a kérdés, és vele együtt a remény, hogy mégis emlékszik rá, mégis szereti. A kedves fülemülének azonban abban a pillanatban megszűnt, amint forrása megfordult. Most dühös szavakat szórt felé, útvesztős, gyönyörű szeme egyenes úton penderítette volna kifelé. Galamb úr bánatosan csüggesztette le a fejét, de egy tapodtat sem mozdult. Nem azért jött, hogy elmenjen. Nem így!

– Nézd, hoztam neked valamit – mondta, és kinyitotta az aktatáskát, mint egy nagy, értékes könyvet. Hagyta, hogy az apró betűk a tenyerére másszanak, és szeretetteljesen emelte őket imádottja felé. A betűk szavakká rendeződtek, eseményeket írtak le, képekké formázva őket. A képek filmkockákként vonultatták végig régmúltjuk megannyi gyönyörteli emlékét, ahogy a csónakban ültek, szenvedélyesen tekintettek egymás szemének feneketlen mélységébe, és ugyanilyen feneketlen mélységű, tova nem tűnő szerelmet ígértek egymásnak esküvői fényképükön, vagy ahol kis fiókájukat tartották a karjukon, aki azóta már felcseperedett, és kiröppent a fészekből.

Cinegéje egy varázsos, végtelennek tűnő pillanatig ellágyult, az emlékek csendesen kúsztak fel hosszú, virágos ruhája redőin, de a pillanat hamar tovaröppent, és az emlékek is fájdalmasan hullottak le kezének legyintésétől.

– Lehet még jövőnk – kezdte Galamb úr, hátha visszaengedi a fészekbe, de a madáranyó kérlelhetetlen maradt. Elutasította könnyörgését, az ajtó felé mutatott hosszú, karmos ujjjaival. De nem ő a sas, én vagyok a ragadozó – emlékeztette magát az idős, nyírt bajszerű úr, és segítségül hívta „Cimborát”, bízva abban, hogy az ő szava meggyőzőbben hat gerlicéjére. A feketén csillogó fém elhallgattatta a rikácsolósba átcsapó dallamot, és hangjegyeit olyan magasra repítette, hogy a kecsesen nyújtózó üvegváza is megriadt tőle. Majd melódia lágy hullámai szóltak, és Galamb úr úgy érezte, jól tette, hogy elhozta „Cimborát”. Nagyobb meggyőzőerővel bírt, mint a madarász, akitől már a verebek is szűkülő vérebekként hátráltak vissza odújukba.

A zenéről azonban tudvalevő, hogy gyorsan változik a ritmusa, így rövidesen elpárolgott a kellemes dallam, akár a szerelem rózsaszín köde is tette volt. Helyét hamis szólám vette át, pacsirtája nem énekelt olyan szépen, mint régen. Ezen változtatni kell – döntötte el az öreg. „Cimborának” csupán egy bátorító érintésre volt szüksége, hogy tubicája felé küldje meggyő-

zó érveit, melyeket súlyos fémbe burkolt, hogy véletlenül se tévesszenek célt. A meggyőzés hatott. Madárkája már nem énekelt hamisan. Nem énekelt sehogy. Szeme labirintusát őrző rácsait hol lezárta, hol felnyitotta, de Galamb úr már nem szabadult, örökké a fogságába zárta önmagát. Az édesen éneklő száj kinyílt, hogy még egy utolsó, csilingelő hangot hallasson, de a próbálkozás torz hörgésbe fulladt. Kell neki még a győzködés – vélte az úr, ezért újabb golyót küldött felé, ami szívrepesztő visítással hatolt mellkasába. A cseresznyelikőr hívogatón csorgott végig csalogánya szája szegletén, és mellkasából ugyanaz a vér sarjadt, amely egykor őérte dobogtatta a szívét. Ez a dobogás most messziről hangzott fel.

– Ideje követni – tátogta Galamb úr. Aktatáskájából most előkerült jövője, sötét fátyol formájában. Bevonta vele szajkója gyönyörű, mozdulatlan fejét.

– Most igazi pap ad össze bennünket – mondta neki, mintegy megnyugtatóként, hogy ezúttal tényleg semmi nem választhatja szét őket.

A fekete „Cimbora” halkán, hangtalanul suttogta Galamb úr fülébe a kérdést: „Akarod őt?” A válasz határozottan és élesen hangzott: „Mindörökké!”

A harang kondulását már csak a fejében hallotta, és többé már semmi más dallam nem hatolt be a fülébe. A golyó olyan erővel szakította szét emlékeit, mint a csipegető galambok közé hajtott kő. Csupán a szertehullott morzsák jelezték valaha volt létüket.

———— Ferencz Imre

MÖGÖTT

Minden mögött van egy másik
eltakarva nem is látszik
nincsen mögött másik nincsen
isten mögött másik isten

felszín mögött ott a lényeg
felettem az elszállt ének
közel mögött ott a távol
tízszor mögött ott a százszor

jelen mögött ott a múltunk
akik voltunk belefűtünk
előttünk állnak kik leszünk
addig is még teszünk-veszünk

magadat meddig takarod
leleplezlek ha akarod
semmit sem tudok felőled
állj félre végre előled

2018. január 26.

VÁRAKOZÁS

Mennék a mennybe
de Szent Péter nem fogad be
mert lefagyott a rendszer

a rendszer a hibás
a rendszer az oka
mindennek

nem én teremtetem a rendszert
mentegetőzik
az Isten

sajnos itt a földön
minden olyan szedte-vette
mondom

ücsörgők váraozom
addig is az ember
még tesz-vesz
fát vág

várja az Isten is
hogy mikor adhatja rám
az áldást

2017. december 20.

MÚLT

Nem tudom már hogy merre jártam
valóság volt vagy filmet láttam
semmivé foszlik való s álom
eltelt az élet szánom-bánom

valami illat valami íz
vetköző bárban tüzes sztriptíz
tengerek partján hullámzó víz
valóság volt vagy csupán fiktív

cirkusz csalás szemfényvesztés
szőke nő köré hajigált kés
valóság volt vagy csupa álom
valami volt mert most is látom

valóság volt vagy netalán trükk
megvan-e még vagy letöröltük
megvan nincsen ez nem is lényeg
ha begyógyultak a sebhelyek –

2018. január 14.

BENNE

Benne vagyok egy történetben
amely még folytatódik
egy-két trükköt jó volna
elsütni míg bevégeződik

valamit amit hetven felett
még hatásos megkacagtat
mondjuk egy öreg cirkuszista
szaltózik a ponyva alatt

benne vagyok egy történetben
ketrecben madár vagy majom
nem az a gond hogy van belőle
hanem hogy elfogy a bajom

ez a történet véget ér
látom már magam kiterítve
mit tehetne a plébános
hát imádkozik szemlesütve

2018. január 16.

Szabó Attila

NEM HISZEK A TAVAKBAN

*Rések, miket a nyár ütött,
hullnak ágaikról az ürbe.
Színhelye vagy csak egy változásnak.
Ha jelenléte vagy – megölne.
(Tandori Dezső: Chanson spirituelle)*

– Jól érzed magad? – kérdeztem halkán, s csak a magukba szakadó szemeit néztem, az utat, a rádió recsegett, de nem tekertem rajta. Mikor az autóba kerültem, még viszonylag szépen szólt.

Egyre inkább úgy vélem, hogy már akkor is félt. De talán nem is a félelem dühítette a leginkább, hanem az, hogy én tudom. Ezért nem nézett rám. A szavakat csak a fogai közül egy szűk résen hajigálta ki, s nem is félelem, csak előre a gumiszőnyegre. Olyan volt, mint egy halvaszületés – szándékolt és csendben végbemenő. Az alak ugyanez, a szándék kérdéses. Egyszerűen csak rothadt. Egy elaggott tükör.

Aztán rám nézett, mintha jelenést látna – aminek tüze sincs –, némi megvetéssel a szemében, az undor jelei az arcán, mellkasomban a létezésem megkérdőjelezésének melege.

Ahogy előrefordult, ujjait újra a szájához emelte – nem falta be, csak az ajkait simogatta –, révetegen nézett előre. A szívdobbanásait a kormányon is éreztem. Vizes volt a nyaka, a gallérja már sötétlett tőle.

A helységtáblák megnyugtatták, ahogy a nevünket olvasta rajta, mint ha pár pillanatra végre elhinné, de utána mindig rájött, hogy én vagyok mellette – talán ezért utálta mindig a többes szám első személyt.

Az arca minden rándulásában érezhető volt a tagadás, a szem bőrlebe nye lomhán rácsúszott a szembogárra, befedte pupillája felét. Egészen tág lett. Azt hiszem, az a fekete lyuk csak körformában létezhet, nem tud deformálódni, így is, úgy is kerek egészet ad, mindegy, hogy a fele sötétben van, a fele meg kint. Pedig ha ügyesebbek lennének a szemben az izmok, akkor a szemhéj fedte rész kitágulna, a sötétség miatt konkrétan megzabálná az íriszt a fényért, a kinti meg szűkülne, hogy ne vakuljon. De nem, ez

kerek egész ad, mert nem elég fejlett. Sokszor próbáltam így nézni, meg-ereszkedett szemhéjjal, de csak remegtek az izmaim, középen sötétes sáv, amiben reszketett a héj pereme, és a pillák alig létezve takartak, fent teljes sötét, alul homályos, fókuszatlan színátmenet, némi formával – utáltam, mikor anya a szeme fényének hívott. De az ő szemhéjai nem remegtek, és színpacákon kívül nem is láthatott semmit, főleg a kinti léghajókat nem. Persze a köd takarta, de nem lehetett nem észrevenni.

Még sosem hallottam, hogy oszlana a köd, most meg csak lebegtek a folyó fölött. Ő csak a helységtáblákat fogadta el.

– Mire gondolsz?

– A Feröer-szigetekre.

– Mi van ott?

– Halott bálnák. Őlik őket.

– Miért? Kik?

– Nem tudom, talán mert férfias. Szóval férfiak. Azt hiszem, közülük van a dánokhoz, de lövésem sincs, hogy hol az a sziget, mert nem ez a lényeg. Szeretem a bálnákat – mondta, és rám nézett –, tudnak úszni. Szeretek úszni. Felhúzod az ablakot?

– Nem tudsz úszni. Amúgy fel van húzva.

– Nem is azt mondtam. Én csak szeretek. Anya mindig azt mondta, hogy a szeretet nem a tudáson alapszik.

– Nekem nem mondtátok. Ha tudom, lehet, jobban szeretném magamat.

– Hát ez az, ha tudod, de nem tudad, mégsem szeretted. Nem értem én ezt.

– De az úzás?

– Azt szeretem. Talán ezért volt mindig halálközeli élmény. Fáradt vagyok. – Szíponi kezdett. Kezdődik megint. Fáradok tőle.

– Ugye tudod, hogy nem tartozol senkinek?

– Ne kezdjük el, légy szíves.

– De ha beszélnél...

– Mit nem értesz azon, hogy NE? Komolyan mondom, ha megint elkezded itt, a léghajóidról meg a helyeidről, vagy mit tudom én, mikről, akkor megütlek, érted? Kiakasztom az állkapcsod! – Remegtek a szemei, kissé vérmesek is voltak, megszeppentem, de csak néztem előre. Azt hiszem, tényleg megütött volna, aztán két-három pillanat múlva elkezdtem nevetni, próbáltam visszatartani. Nem ment.

– Nem hiszel nekem? Az sem érdekel, ha árokba zuhanunk!

– Emlékszel? Mikor még a púpos, zöld ágyad volt, s mellette volt a játékos ládánk. Mikor kívül aludtunk. Mondjuk, abban az időszakban mindig kívül aludtál. A ládában volt egy hasbeszélő bábu, fából, kék hózentráger volt rajta, meg sárga póló. Az állam pont úgy nézne ki, mint azé, csak lógna le a mellbimbóig, hogy vakarja. S mikor este feljött a szomszéd fekete macskája, és mozgatni kezdte, azt hitted, hogy az ördög az. Reggelre összehúgyoztuk magunkat, s az elsőáldozásig ki nem hagytunk egyetlen templomozást sem. – A mondókám felénél már nem nézett rám, nem mondom, hogy mosolygott, de elmúlt a haragja, még a ragozásomra sem figyelt fel, pedig arra nagyon érzékeny.

Egyre jobban kirajzolódtak a léghajók kontúrjai, még csak néhány látszott, de sokkal több volt ott. Nem tudom, akkor honnan tudtam, de tudtam. A folyó dühös volt és zöld, ahogy az ég is, ahol nem takarta a köd.

Még mindig nem vette észre, vagyis inkább nem akarta észrevenni. Egyre több helységtábla volt, pedig az autó már csak gurult. A táblán rozsdállt a név, s már én is éreztem, mintha rothadna a szemem, merthogy az csak kerek egész lehet, ő meg egyre vizesebb, az inge felső része és a haja nedves volt, vacogtak a fogai. A rádió egyre elviselhetetlenebb lett, recsegett, mintha az idegeimet szurkálná, az emlékeimet, mintha azokat is frekvencián kívülre tolná. Odanyúltam, de tekerni rajta csak egy aprót sikerült, többet nem engedett. Ahogy felnéztem, láttam, hogy rémülten bámulja a kezemet. Nem szóltunk, de ezután már nemcsak a táblákat figyelte, hanem a kezeimet is.

– Miért csinálod ezt magaddal?

– Húzd fel, légy szíves, az ablakot! – mondta monoton hangon.

– Fel van húzva, de nem válaszoltál a kérdésemre.

– Az ablakot, légy szíves! – Csak a rozsdát nézte.

– Figyelj rám! Látod? Fel van húzva. – Rátettem a kezem az üvegre, erre elhallgatott, és szétnézett az autóban, majd bambán megint előre, de most már kihúzta magát. Mostanig bele volt süppedve az ülésbe, kívülről talán az orráig látszott az arca.

– Húzd már fel az ablakot! – emelte fel a hangját. – Hol fáj az neked?

Nem válaszoltam, csak rácsaptam az üvegre. Odanézett, megijedt. Mondani akart valamit, de a hang a torkán akadt. Rájött. A nevemen akart szólítani.

– Az ablakot, az... az ablakot, kérlek, húzd fel! – Elvékonyodott a hangja. Nem mondtam semmit. – Kérlek, bejön a tó vize, látod? Nedves. Én... Hideg. A szél. Az ablakot, kérlek. – Hiába volt az egész teste vizes, a sze-

mei, mintha meddők volnának, nem adtak könnyt, és halkán rázkódni kezdett a teste.

– Erről már beszéltünk, emlékszel?

– Azt a kurva ablakot húzd már fel, mit nem értesz?! – üvöltött. Re-csegték a szavai, mint a rádió. Megijedtem tőle. – Baszok rá a léghajóidra meg az összes hülyeségedre, nem érdekelnek, csak húzd fel az ablakot!

– Nincsenek lehúzva! – ordítottam vissza, s már az öklömmel vertem. Ismét előrefordult, és forgatta a fejét összevissza. A kezeivel magát tapogatta, és egyre vizesebb lett, már az ülés is, rajta meg cseppek gördültek lefelé.

– HÚZD FEL! – mindkét szót teljes tüdejéből, külön ordította ki. Én meg hallgattam, csak az ablakot vertem még mindig, nagyon erősen, vagyis azt hiszem, mert az erő kifejtést nem éreztem, csak a csattanások hangja lett egyre puhább, és talán fájt, de nem nekem, csak ott mellettem, és ütöttem tovább. Végül megint elordítottam magam:

– Nem hallod? – Kidagadt pupillákkal nézett rám, és ekkor vettem észre, hogy a rádió egyre hangosabban zúg, a fejem hasogat, s ha nem üvöltöttünk volna, nem is hallottuk volna egymást. A rádióra néztem, amit ő észrevett, és egyre dühösebb lett. A kezem nem hagyta abba az ablak döngetését.

– Húzd fel! Bejön a tó! – a fülembe üvöltötte, s nyála szétfröccsent az arcomon. A jobb kezem elindult a kormányról. Észrevette. Én meg láttam, hogy nem tudja, mit csináljon, csak az alkarom ívét figyelte, ahogy a gomb felé halad. Épp egy kattánást tudtam rajta fordítani, mire a körme a hússomba mart.

A rádió még mindig csak zúgott. Az ő szemei pedig üvegesedni kezdtek. Megállt minden mozgás, talán még az autó is, nem tudom. Már alig tudtam fékezni magam. Ő szólalt meg:

– Nem tudsz átverni, ez tószag, beömlik ide, de én nem engedem. Nem fogom hagyni, hogy ellopd tőlem, ez az enyém! Tolvaj vagy! – ezt már az őrütek rátarti nyugodtságával mondta, a szemfehérje egyre inkább vörösbe fordult.

– Itt nincsenek tavak! Azok nem léteznek, csak a torkod ömleszti magába s rád a nedvet, ez a te szagod, érzed? Rothadsz! Ez nem tó, ez te vagy, hallod-e, a torkod a köhögés mögött vizet szül, bűdöset, és neked adja, hogy fulladozz, mondtam, hogy nem kell így történnie, de nem hittél nekem. Látod ott a léghajókat? Az utolsó üres, és már készül az újabb, már rég ott kellene lenned, de neked nem, neked csak az a kibaszott autó kell, a tied,

mi? Mondd, szerinted miért ülsz az anyósülésen, miért vezetem én ezt a szart? Ott fent, az van neked, de te nem hallgattál se rám, se a szélre, neked meg kellett várnod, hogy jöjjön a tavad, hogy magadba poshadj, hogy fulladj, én nem hazudtam neked soha! Csak halni akarsz, te csak azt a rohadt jelenléteket akard, de belehalsz! Alattad az nem a tó, az csak pocsolya, az csak te vagy, semmi több, te csináltad ezt magadból! – A sírás még ugyanúgy beléfagyva, csak a hangomat itta, mint a tavat. Belőlem, mintha hánynék, ömlöttek a szavak, és már bántam mindent, és láttam, ahogy fogyni kezd a teste, hogy gyűl a pocsolya, de nem hagytam abba. Már azt sem tudtam, merre megyek, csak a halálát hallottam bugyborékolni. Az autó még gurult, nem volt forgalom, én meg csak mondtam. – Hallasz? Én neked akartam segíteni, de te nem, neked csak a kurva tavaid voltak, te nem hittél semmi- ben, sem a folyóban, sem a léghajókban, semmilyen helyben! Csak ez az autó, csak ez van nekünk, de neked mindig jelen kell lenned benne, ugye? Te is csak a hely tölteléke vagy, amire egy léghajó várt, de neked muszáj lesz a folyóba fulladni, csak tudnám, miért akard, miért nem hiszel nekem, még ott lehetnél, még nem késő, tudok segíteni, lassíthatok, megteszem érted, csak engedd! Tudod, hogy szeretlek.

– Hagyj! – sikította. Emberformája már tünedezett, csak egy tócsányi zöld víz volt a helyén, és a feje formája, amely vizes szavakat köpködött. – Agyj a eleyidde! Látt gyet s? tál gyet? Lá válto? Látt...? – Ez már nem beszéd volt, csak fröcskölés.

– Akkor azt mondd meg, honnan van az autó.

– Zenyém!

– De honnan?

– Zenyé...

– Azt mondd, hogy honnan van!

– ...kattam. – A szó viszonylag tisztán, de már csak a tócsa aljáról hangzott, ahogy kiömlött az ajtó alatt.

Elment.

Egyedül voltam, csak a léghajók szele meg a folyó hangja csapott be az utastérbe. A kezem fordított a rádió gombján, enyhült a fejfájásom meg a recsegés. Üresnek tűnt. Csak néztem körbe, s az mint egy félbemaradt zúgás, ami lebeg egy szülőcsatorna közepén, ami vár, hogy újrainduljon az egész, csak annyi hallatszott, s az ablakon át megláttam a folyó közepén egy színelváltozást. Fájt mindenem, mintha büntetés volna, de nem érdekelt. Megálltam.

Ahogy az ajtó nyikordult, olyan volt, mintha eddig sosem nyílt volna, mintha ideiglenes zárat kellett volna törnöm rajta. Kint hideg volt, és esett. A lábaim ügyetlenkedtek, ott akartak hagyni, de eljutottam a híd korlátjához. Utánaordítottam, és a léghajóját néztem, ő meg rám se pillantott, csak sodródott a folyón lefelé. Éreztem, hogy üvölt, mert fáj. Mondtam neki, hogy figyeljen, mert még ott a léghajó, rothadtak rajta már az emberek, de ott vannak. Az utána készülő léghajó deszkái már száradtak és porladtak, de én csak ordítottam tovább, hogy nézzen már rá az emberekre, hogy ott vannak mind, az összes, akiket ismert, akiket szeretett. De nem nézett oda, és tovább sorvadt a léghajó, a szél a porát a folyóba fújta, mellé. Utoljára még azt ordította: éget. Többet nem hallottam, csak néztem utána, s a léghajókat, ahogy sodródni előre a folyó mentén. Az övé már hiányzik, de láttam a következőt, és az egész gyárat – a színe, mint az autóé –, ahogy a szél enni kezdi, porrá fújja szét, finom puha porrá, és a folyóba szórja. Visszaszaladtam az autóhoz. A tenyerem bőre a korláton maradt.

A szél erősen verte a léghajókat, az emberek rajtuk ragadtak, de nem ellenkeztek. Az arcok ismerősek voltak, de halványak, volt, ahol csak a forma, töltet sehol, de egy alak mindig élesen kirajzolódott, ameddig elláttam. Éreztem a szemüket, ahogy néznek, de már nem fordultam vissza. Mintha a gerincemet hasították volna – szakadozott a készülő léghajó kötele. A rádió nyögött egyet, egy nagyon hangosat. Olyan volt, akár egy vízbe tompult üvöltés, ahogy levegőt pusztít, még bugyborékkolt egy picit, aztán megvető hangon: Nincsenek bálnák. A bemondó utolsó hangját is elkapta még, de csak valami szóvég volt, és persze teljesen más tónus, ami semmi egészet nem adott nekem. Mosolyogtam keserédesen, és csak annyit nyögtem ki, hogy basszák meg a dánok.

Egy szám indult el visszhangszerűen, egy ismerős női hang. Én csak az utat néztem. Már nem én vezettem, és valami nyugodt hang szólt hozzám balról, s azt kérdezte, hogy jól vagyok-e. Tényleg ezt kérdezte, nem fordult felém, de én nem néztem rá, csak az utat bámultam. Bölintottam. Mosolygott. Én is. Annyit mondtam neki, hogy ügyes légy, meg hogy szeretlek. Már vizes volt a bokám. Az ajtót nyitottam. Könnyedén tárult.

Ahogy a léghajóban ültem – a porladás alig érződött rajta –, hátul már láttam a következőt készülni. Kezdetben nagyon vert a szél, és ott volt mindenki, tényleg mindenki, az összes tér meg idő, amit tudtam. A szél csendesedett. Kezdték már megszokni a hidegét. Még rengeteg léghajó volt. Néha a vízbe merültek. Az a folt még ott volt a vízen, már nem hallottam

a hangját, a szél elnyomta a nyögését, tán a párolgás is nyugtatta, és még mindig tószíne volt.

A hely szűk volt. Kinéztem, le a folyóra, a színeket bámultam benne. Hosszan. Nem tudtam, mi lesz, már nem én vezettem. Ahogy hömpölygött a víz, a pupillájára gondoltam, ahogy lassan rázuhan a bőr, és betakarja félig, meg arra is, hogy az a fekete lyuk mégis kerek egész marad, s hogy miért nem remegett, hogy látott-e bármit is, hogy mindegy-e, teljesen mindegy-e, hogy mit csinálok, én meg ő, hogy az a fekete lyuk, amelynek, tényleg nem tudom, mi van a fenekén, ugyanúgy kerek egész marad, ami alig lát. Erre gondoltam, ahogy a foltját néztem, meg arra, hogy vajon megtanul-e úszni. Meg hogy én.

SZÉGYEN

Dühömben nő létemre meglökdöstem
Egy sötét ábrázatú munkásembert
Aki nálam jóval erősebb volt és dühösebb
Dühömben nő létemre káromkodtam is
Nem magyarul A többség nyelvén
Használtam pár Nőhöz nem illő szót
Szerencsémre a munkásember
Férfihöz illő módon uralkodott magán
Semmibe vett A jelenlévő férfiak
Példás módon mérsékelték maguk
A makacs munkásembert egyedül csak én
Lökdöstem meg dühömben káromkodva
Hogy mondjon már le arról Amihez
Ragaszkodik A méltóság legéről
Az igazság alkonyi lepléről mondjon
Le Gyerekeim éhesek Hagyjuk a
Hülye büszkeségi játszmát Fáradt vagyok
És ideges Engedjen már bennünket
Haza Kit érdekel Ilyenkor este Kinek hol
Fáj Kinek van Nincs Lesz Volt Van igaza
Dühömben felsőkarját megragadva
Egy dolgos férfit megrángattam én
És ordítottam Kisfiam csak nézett
A kerítéselemekkel lezárt tér
Közepén Hétfő volt alkonyat
Vasárnap itt a termés ünnepét ülte
A város Volt színpad Szabadpiac
Óriáskerék Mások most is játékosan
Álltak hozzá Csak én tomboltam sáros
Vadmalac módjára az uszoda előtt
Ahová taxink valahogy szabálytalanul
Behatolt És az autó orra elé két szaki
Pár kerítéselemet mindjárt odatolt

Hogy ott menjen ki majd Mondták neki
Ahol bejött Itt pattant bennem el
A méltóság Szelídség Ráció
Kultúra húrja Éreztem engem
Annyi érdekel Hogy én innen ha meg
Szakadok is Ha csúnya is leszek De
Kimegyek Késő van Fáradt vagyok
Ideges Ezek itt büszkélkednek piszokul
Vizes a hajuk Éhesek a gyerekek
Hát meggörbül-e az a kerítés
Ha egyszer félretolja valaki És összedől-
E vajon a világ Ha ma kivételesen nem
Fogunk igazságbajnokot választani
Ha nem fenénagy kakaspattogás
Hangjaival tér nyugodni a nap
Ordítottam a képemből kikelve
Nő létemre nem lettem boldogabb
Csak nőnek ocsmány módon férfias
Férfinak szánalmasan néni Dühömben
Reszkettem és szégyenkeztem én
Hogy önmagamhoz már sosem fogok
Nőként se Férfiként se odaérni

„VAN MÁR LEGALÁBB HAT-HÉT HULLÁM”

VARGA LÁSZLÓ EDGÁR BESZÉLGET
LÁSZLÓ NOÉMIVEL

Még mindig hallgatnak a múzsáid?

Megszólaltak nemrég angolul. Valamiféle csoda folytán eljutottam Kínába, egy irodalmi fesztiválra, amelyre európai írókat csődítettek, és angol volt a társalgási nyelv. Körülbelül kilenc napig tartott utazással együtt, és a fesztivál végén írtam két verset angolul. Azt is mondhatjuk, hogy kijöttek. Egyébként nálam máskor is így van a verssel, hogy egyszer csak kijön. Sokáig nem történik semmi, aztán egyszer csak – ahogy mondtad – megszólalnak a múzsák. Persze ezekkel az angol szövegekkel nem sokat lehet kezdeni, bár a fesztivál résztvevői gratuláltak, hogy milyen szépek lettek.

Máskor is írsz más nyelveken?

Angolul már korábban is „vétkeztem”. 2003 körül elmentem két hónapra Oxfordba, ugyanis kaptam valamiféle magyarországi eredetű irodalmi ösztöndíjat – azt hiszem, hogy Soros-ösztöndíj volt –, amit erre használtam fel. Éppen doktori iskolát végeztem, és gondoltam, hogy majd könyvtározok, és megírom a tézist. Aztán meg is írtam úgy nyolc évvel később. Ugyanis amikor az embernek egy adott dologgal kell foglalkoznia, akkor bizonyos típusú emberek szeretnek egyébbel foglalkozni – mint ahogy ez beigazolódott az oxfordi tartózkodásom során. Így a Bodleian csodálatos olvasótermében bizony írtam egypár bökverset angolul. Szóval nem a mostani volt az első eset, de komolyan nem írtam soha semmilyen nyelven, csak magyarul.

Viszont fordítasz rendszeresen angoltól és románból is.

Szépirodalmat kevésbé rendszeresen, vagy legalábbis kevesebbszer, mint szeretném. Ahhoz, hogy az is beleférjen az életembe, föl kéne vonulnom a hegyre, föl kéne adnom a magánéletet, és csak irodalmi életet élni, de arra nem vagyok képes. Diákkoromban és a már említett doktori iskola alatt fordítottam többet és komolyabban, olyasmit is, amire most is büszke lehetek. Az Európa Kiadónál 2000-ben jelent meg egy Yeats-fordításkötet,

ebbe fordítottam néhány verset, ami szerintem elfogadható. Vagy volt egy angol romantika korabeli szövegekből, javarészt naplórészletekből és levelekből szerkesztett antológia, ebbe is fordítottam. Azok rendkívül érdekes szövegek voltak, Mary Shelley, Dorothy Wordsworth, William Blake, William Hazlitt és más romantika korabeli szerző prózai írásait fordítottam magyarra, az is szép dolog volt. De fordítottam például egy román regényt, Vasile Ernu *Született Szovjetunióban* című könyvét. A L'Harmattan kiadónál jelent meg Budapesten. Érdekes módon maga a szerző keresett meg, hogy lefordítanám-e. Ez viszont már nem volt sikerélmény. Krusovszky Dénes volt a könyv szerkesztője, és utólag visszahallottam a panaszait, hogy milyen pongyola munka volt a fordítás, és milyen nehéz volt megszerkeszteni; egy szovjet kultúrában járatos úr pedig írt valahol egy rövid, de kemény kritikát, amelyben megfogalmazta, hogy aki a könyvet fordította, nem sokat konyít a szovjet élethez. Szóval ez valahogy olyan volt, mint sok ember esetében az első verseskötet, hogy belevágunk, de nem is igazán tudjuk, hogy mibe, aztán sokan utólag fogjuk a fejünket, hogy mibe csöppentünk, és mi mindent árultunk el magunkról. De például felfedeztem pár évvel ezelőtt egy ír szerzőt, Donal Ryannek hívják, tőle is fordítottam prózát. Azóta mások is felfedezték, időközben híres ember lett belőle, de amikor én rátaláltam, még nem volt közismert. Egy regényrészletére figyeltem fel annak idején, amelyben a férfi szerző egy terhes nő alakjába helyezkedik, és ez a terhes nő írja naplóformában az állapot történetét. Verset viszont nem igazán fordítottam, sőt nem is igazán olvastam az elmúlt sok évben. Amíg iskolás, majd egyetemista voltam, addig szinte semmit nem olvastam, csak verset állandóan, több nyelven. Mióta azonban – nem is tudom, hogyan fogalmazzak –, mióta anya lettem, vagy mióta muszáj felnőttként viselkednem, azóta szinte csak prózát olvasok, és azt is fordítottam inkább.

Térjünk vissza a kiindulópontához: nemrég egy interjúban fogalmaztál úgy, hogy „aki nem akar a költészet kedvéért éhen halni és koldulni, hajbókolni sem hajlandó, annak a múzsa elhallgatnak”. Mi a helyzet ezzel a költészet nevű dologgal, hogy ennyire peremvidéken van?

Az is lehet, hogy mi, magyarok sok mindent túlzásba viszünk, így az íráshoz is túl holisztikusan állunk hozzá. Egyébként is hajlamosak vagyunk mindenhez túl patetikusan és tragikusan viszonyulni, és mindent túlzottan felfűjni. Nálunk a költő eleve egy gigászi figura, aki a mellkasából kitépett véres szívével a kezében masírozik az önkényuralom ellen – szóval ilyen nagy eszméket és nagy érzéseket várunk el a költőktől. Mondjuk, tele is van a történelmünk mindenféle tragikus mozzanattal. Ezzel szemben mi történik

most Magyarországon a versben? A legtöbb fiatal azt az utat választja, hogy nincs ihlet, dolgozni kell a szövegen, a pátosz a mumus, nincsenek olyanok, hogy érzések, és jobb, ha a vers egy intellektuális szövegkonstrukció, ami szinte úgy hat az olvasóra, mint egy matematikai feladvány. Mintha arra törekednének a magukat költőknek mondók manapság, hogy megakasszák az olvasójukat az olvasásban. Mintha a versnek nem az lenne a célja, hogy mint egy ladik, fölvegye az olvasót, és kitegye a túlsó parton, hanem hogy bedobja az örvénybe, és a kövek közt megőrölje – és ami a túlsó parton kijön, az már minden, szerintem, csak nem olvasó.

De gondoljunk bele, mit tanítottak nekünk az iskolában, kik a mi költőink. Rendben, ott van Janus Pannonius, ő még elfogadható társadalmi státussal rendelkezett, de utána következnek a nagy szerencsétlenek, akiket tépett a sors állandóan: Balassi, Csokonai, Kölcsey, Kazinczy, Vörösmarty – mindegyiknek óriási buzogánnyal üti a fejét a végzet. Ez igazából katasztrofális: azt tanuljuk az iskolában, hogy aki ír, az sérült, vagy pedig óriási lesz, mint Mikszáth vagy Móricz – és most nem az írói nagyságra célzok –, szóval valamit feltétlenül túlzásba kell vinni, mert különben író nem lehet az ember. Vagy ugye kezdődnek utána a pszichés jellegű problémák: Karinthy, Babits, Kosztolányi stb. Úgy tűnik, hogy a kultúránkban nincsenek normális írók. Az író magyar szemmel nézve deviáns, nem egy elfogadott, a háttérbe belesimuló és a társadalommal ügyesen együttműködő, a nagy gépezetbe kis fogaskerékként beleillő részecske, hanem valami szörnyűség, ami kiáll, ami fölhívja magára a figyelmet, és amire ujjal mutogatnak. Azt hiszem, hogy ez például a nagyobb nyugati kultúrákban nem így van, a franciáknál, németeknél, angoloknál – bár vannak náluk is deviánsok – azért találunk egy vastag írói réteget, akik úgymond normálisak. Szóval írónak lenni nem mindenhol olyan rettenetes fátum, mint nálunk.

Azért az írók, és főleg a költők között nyugaton is találunk éppen elég deviáns alakot. Alkoholisták, drogfüggők, félőrültek és örültek. Nem lehetséges, hogy a „költőség” mégiscsak hordoz magában valamit, amivel eleve kirekeszted magad a társadalomból?

Azt hiszem, hogy ezt a gyökereknél kell keresni, hiszen valamikor régen, úgy gondolom, hogy eleve azok írtak, akik ilyen vagy olyan módon perifériára kerültek. Akár olyan módon is például, hogy gazdagok voltak, és nem volt tulajdonképpen mivel foglalkozniuk, de valamit azért csak kellett csinálni, hogy értelmet adjanak az életüknek. Hiszen az ember nemrég még kereste az élet értelmét – most nem tudom, hogy van ez. Tehát volt ez a réteg, akiknek volt idejük, volt lehetőségük, ne adj’isten még vala-

mi eszük és tehetségük is az íráshoz. Vagy van a másik eset, a megszállott esete, a hiteles tehetség, aki nem is tehet mást. És valószínűleg ez magyarázza az alkoholizmust, a drogozást, a devianciát, a társadalmi szemüveggel nézett léhaságot. Akiben nagyon erős az elhivatottság, az nyíltan nem akar semmi mással foglalkozni, és a társadalom ezt nem bocsátja meg a művészbereknek – nem csak az íróknak –, hogy úgymond nem dolgoznak. A társadalom nem fogadja el a művészetet munkaként, mint ahogy tulajdonképpen nem is munka. Amikor igazi művészetről beszélünk, az inkább megszállottság, tevékenység, de nem nevezném munkának. Amikor azt mondjuk, hogy munka, akkor inkább olyan dolgokra gondolunk, mint a favágás vagy a kapálás, valami olyasmire, ami kötelező, amit tisztességből, kötelességtudatból, felelősségteljesen végzünk, mert felnőttek vagyunk, és mert vállaljuk, hogy az embernek szenvednie kell, mint ahogy az a Bibliában megíratott, azért, hogy ő túléljen, és ennek kifejeződése a munka. A művész pedig van akkora szemtelen állat, hogy ő nem szenved, ezért nem is munka a művészet, mert neki egyszerűen lételeme az, hogy alkot. Az alkotás nem munka, az isten sem dolgozott az alatt a hat nap alatt, amíg a világot megteremtette. Mondhatjuk azt is, hogy ő az első művész, ha hiszünk benne. Ő sem dolgozott, fizetést sem kapott.

A Bibliában az is benne van, hogy a hetedik napon megpihent. Ha pihennie kellett, akkor mégiscsak dolgozott.

Igaz. De a művész nem pihen, neki nincs vasárnapja.

És az alkotói válság mi?

Hát ezért mondtam, hogy nem vagyok művész, mert, ha a szó igazi értelmében művész az ember, akkor az történik, amit korábban is mondtunk, hogy kivonul a hegyre, vagy elvonul egy műterembe, de mindenképpen van egy tere, legyen az akár egy dohos pincelakás, ahol kínlódik, és a falnak veri a fejét, és iszik, és felvágja az ereit, és közben megírja azt, amit mindebben a folyamatban a világról tapasztal, és nem tud semmi mással foglalkozni, csakis ezzel, mert ő erre született. Hát én nem ilyen művész vagyok, vagyis ezért kétlem, hogy művész volnék. Bár, amikor megtörténik velem, hogy megszólalnak a múzsák – anélkül, hogy nagyképű akarnék lenni –, akkor úgy érzem, hogy művész vagyok, és amit művelek, az művészet. De mivel magyarnak születtem, és van tudomásom Pilinszkyról meg József Attiláról, akik egyébbel sem foglalkoztak, csak a szavakat nyútték reggeltől estig, meg gondolkoztak meg gyötrődtek, összességében véve nem merem magam költőnek titulálni. Másrészt viszont ez azért is lehet, mert valamennyire mégiscsak normális vagyok, nem vagyok elég dilis ahhoz, hogy

igazi művész legyek. Mert azért a normális ember létéhez is hozzátartozik a művészet. Szerintem a művészet, ha nem vesszük túlzásba, akkor egy teljesen normális és szükséges emberi tevékenység, amire mindenki rá kell fanyalodjék, amennyiben nem akar megbolondulni. Van is ilyen, hogy művészetterápia. Művészet nélkül az ember elvész, egyre közelebb kerül az állat szintjéhez. Szóval az emberi mivoltunk fenntartása szintjén itthon is sokan művészek vagyunk. De azért olyan rossz százalék van annak, hogy ösztöndíjakért pályázunk, szervezeteknek vagyunk a tagjai, még annak is, hogy esetenként megrendelésre „gyártunk” szöveget ide-oda, hogy ebből pénzt csiholjunk. Tehát a megélhetési művész kategóriát nem tartom ideálisnak.

Szerinted hogy lenne ideális?

Szerintem nem lehet ideális. Pont ez az átká ennek a szekciónak. Az ideális nem fér össze a szenvedéllyel főleg. Ami szenvedélyes és extrém, az nem lehet ideális. A művészet pedig, ha nem szenvedélyes és nem extrém, akkor szinte nincs is. Illetve van: nézzük meg a posztmodern, és majd ötven év múlva tekintünk vissza, hogy akkor mi lesz az ázsója. Most hirtelen azt akartam mondani, hogy ami hideg és klasszikus, az aligha művészet, de ez egyáltalán nem áll a lábán – legfőképpen zenei és építészeti érvekkel lehetne nagyon megtámadni ezt a dolgot. Nekem viszont meglehetősen romantikus a művészetfelfogásom, azt a fajta művészetet kedvelem, amelybe az alkotó a teljes lényét beleadja. Szóval nincs megoldás, de azt hiszem, hogy nem is kell keresni a megoldást. Aki olyannak születik, annak majd összejön, akár önmaga ellenében is, aki meg nem, annak nem.

Ehhez képest 2014-ben, EMÍL-elnöki minőségében a Kulturális Autonomia Tanács felkérésére született stratégiatervezetében olyanokat jelöltél meg célként, mint lehetővé tenni az írással foglalkozók számára, hogy ebből emelt fővel megélhessenek, növelni az írók presztízsét, növelni az irodalmi lapok támogatását, hogy azok becsületes honoráriumot tudjanak fizetni a szerzőiknek stb. Tehát akkor amellet foglaltál állást, hogy a művésznek igenis meg kéne élnie abból, amit dolgozik, most meg azt mondod, hogy ez mégsem tekinthető munkának?

Itt van ellentmondás, de nem feltétlenül önellentmondás, hiszen, amit most elmondtam, azt a saját nevemben mondtam, az általad említett dokumentumot pedig az Erdélyi Magyar Írók Ligája akkori választmányi tagjaival közösen állítottuk össze. Az nem pusztán az én nézőpontomat képviselte, hanem a szervezet nézőpontját, és miről is szólhatott volna másról, hiszen ennek a szervezetnek éppen ezek a céljai, azért alakult, hogy képviselje az erdélyi magyar írók érdekeit. Ez egy igen jó példa arra a skizofré-

niára, ami azzal jár, hogy a társadalommal együtt haladunk. Magánszemélyként viszont továbbra sem értek egyet azzal, hogy a művésznak ebből kell élnie, holott nekem is voltak ösztöndíjaim, én is kaptam díjakat, én is kapok honoráriumot írásokért, sőt fel is háborodom azon, ha a honorárium a lapok legutolsó prioritása. Persze megint visszajutunk a naivitáshoz, hiszen, ha a művész nem élhet meg a művészetéből, amit én nem vagyok hajlandó munkának minősíteni, akkor mit csináljon? Haljon éhen? Ez nem ilyen egyszerű. A művész akkor hal éhen, ha hagyják éhen halni. Tulajdonképpen ez egy társadalmi feladat lenne: a társadalomnak kellene a művészeket segítenie. Itt viszont következik az a kényes kérdés, hogy ki a megmondhatója annak, hogy ki az igazi művész, melyik művész igazibb, miképpen alakulnak ki ezek a művészt segítő társadalmi konstrukciók, és itt megint beindul egy társadalmi gépezet, ami után aztán nincs megállás a lejtőn. De akkor is, ez megalázó. Egy művész ne írjon pályázatokat, egy művész ne menedzselje magát, ne gyűjtse össze azt, hogy róla milyen lapokba miféle kritikákat írtak, és ne menjen álmosollyal mindenféle árendezvényekre. Egy művész legyen forradalmár, legyen anarchista, legyen öntörvényű, és egyáltalán ne simuljon be sehova. Viszont akkor éhen hal.

Ilyen alapon az igazán elhivatott cipézmestereknek sem lenne szabad eladniuk a termékeiket.

Mert az már művészet... Igen. De én erkölcstelennek tartom azt például, hogy egy festménynek ára legyen. Holott van. Rossz az ok-okozati viszony: a művész ne azért fessen, hogy eladja a festményt, a művész azért fessen, mert meghal, ha a festményt nem festi meg. A folyamatnak fordítva kellene működnie: a festménynek azért legyen ára, mert a társadalom fizeti érte azt az árat, nem azért, mert a művész megköveteli. Végő soron valahogy így is működik, csak a legtöbb esetben a művészek ilyenkor már rég halottak. Nemrég kelt el például egy Leonardo da Vinci-festmény egy árverésen több mint 400 millió dollárért. Mert a művészet tulajdonképpen megfizethetetlen. Persze, ott van közben a háttérben, hogy ha nem fizetünk a művekért, akkor a művészek éhen halnak, de akkor sem feledhetjük el azt a tényt, hogy a művészet megfizethetetlen, és ha a művész ennek ellenére alpból pénzért dolgozik, akkor az prostitúció. Mert például ugyanúgy a testi szerelem is alapvetően megfizethetetlen, és aki azt mégis pénzért árulja, azt nevezzük kurvának. Ugyanez van a művész esetében is, aki pénzért árulja a művét. De ezt a paradoxont nem én fogom feloldani.

Minden művész kurva, aki megél a művészetéből?

Nem így mondtam. Azt mondtam csupán, elvont értelemben, hogy az a művész, aki csupán azért alkot, hogy az alkotásért pénzt kapjon, az kurva.

Viszont, ha valaki elhivatottságból létrehozza a műveit, és ezért kap annyi pénzt, hogy abból megéljen, az azért nem elítélendő, ugye?

Nem. Az egy másik kategória. Ez a probléma valamilyen szintű megoldása. De elég sok esetben pont ez a sarkalatos probléma az olyan művész esetében, aki eladja magát, aki penzumot vállal fel. Ő utána már nem művész, mert a folyamat gyökerestül megváltozik. És tulajdonképpen a meszterember nem prostituált, viszont nem is művész.

Akkor tulajdonképpen a magukat menedzselni, eladni tudó, penzumot vállaló írók az Adidas, az igazi művész pedig az öreg cipézmester?

(Nevet) Manolo Blahnik, amikor még ő csinálta a cipőket kézzel.

Érdekes az is, hogy szerinted nem vagy elég deviáns ahhoz, hogy igazi művésznek tekintsd magad, holott a verseidben nagyon gyakran előkerül egyfajta másságtudat, gyakran szembehelyezed magad a társadalommal, a családdal, az úgymond normálisan gondolkodó emberekkel.

Igen, mert az ember beleszületik egy közegbe, egy bizonyosfajta társadalomba, és amint már mondtam, én nem akarok éhen halni. Tehát ha az ember nem az éhen halni hajlandó fajta, akkor mégiscsak kell alkalmazkodnia. Fel kell nőni, felelősséget kell vállalni, logikusan kell gondolkozni, dolgozni kell, elfogadhatóan kell viselkedni, mindez pedig rendkívül megterhelő, különösen, ha ez ember nem teljes mértékben erre teremt. Viszont teljes mértékben egyébre sem teremt, és akkor ez a kétféle rátermettség konfliktusba kerül az alkotó lelkében, és természetes, hogy elkezd mindenféle örültségeket írni versben, mert igaz ugyan, hogy erőfeszítéseket tesz azért, hogy ne sodródjon ki a társadalom peremére, mert gyáva hozzá, de azért mégsem tagadhatja meg teljesen önmagának azt a részét, amelyik ezzel a társadalommal nem ért egyet. Akkor tehát nyilvánvaló, hogy az írásokban kijön az ocsmányság. Mert igenis én a lelkem mélyén – és ezt sohasem rejtettem véka alá – nem értek egyet sok mindennel, nem vagyok társadalompárti egyáltalán, annak ellenére, hogy, mint említettem, gyáva vagyok kivonulni belőle. De nem tölt el örömmel sok minden, amit ebben a társadalomban tapasztalok.

Pontosan mi az, ami zavar?

Olyasmik, amiket árusításnak vagy álságosságnak hívunk. Leginkább az zavar, amikor valaki nem igaz és nem hiteles, amikor valamit képmutatásból csinálunk, és erre azért a társadalomban elég sok példa van. Bizonyos dolgokat egészen más okokból teszünk, mint amit elhitetünk a környeze-

tünkkel és saját magunkkal is. Viszont erre meg azt mondják az embernek, hogy naiv vagy. Mindaz felháborító szerintem, amit egy gyermek felháborítónak tarthat a társadalommal kapcsolatban. De ki a gyermek? A gyermek a társadalom szempontjából deviáns, a még betöretlen állatka, civilizálatlan. Úgy tűnik, hogy a civilizációval mindenféle olyasmi jár, amit a Bibliában a tízparancsolat tilt. Ha az ember megpróbálna úgy élni, hogy ezeket az alapvető parancsolatokat hűen betartsa, akkor előbb-utóbb kisodródna a társadalom peremére, vagy rendesen éhen halna. És ez az, ami felháborító, hogy azt mondjuk, a keresztény Európa, de ha valaki a keresztény értékek szerint próbál meg létezni, akkor hamarosan rájön, hogy nem lehet.

Tehát a társadalom szemszögéből a naivitás és az őszinteség szinonimák?

Igen, ha túl őszinte vagy, akkor buta liba vagy. Vagy naiv, bárdolatlan paraszt.

Térjünk át technikai dolgokra. Elég fontos neked a forma, viszont interjúkban gyakran elmondod, hogy a ritmus és a rím azért ma már nyugaton vagy akár a kortárs román költészetben is elég cikinek számít. Ez szerinted mennyire nyelvfüggő?

Valamennyire mindenképpen az, hiszen tudjuk, hogy a magyarban, amiatt, hogy ragoz a nyelvünk, például az angolhoz képest szinte kimeríthetetlen az új rímek lehetősége. Meg hát eleve a versnek sokkal inkább kedvez a magyar, mert egy metaforikus nyelv. Mégsem gondolom, hogy itt alapvetően a nyelvről van szó, azt hiszem, inkább a természetről. Az, hogy én így viszonyulok a költészethez, és olyan verseket írok, amelyeket, az azért van, mert nekem ilyen az antennám. Hozzám a múzsák nem beszélnek, hanem énekelnek. Ezzel születtem, és bármilyen nyelvbe születek, azt gondolom, hogy ez így lett volna. Mondjuk szerencse, hogy a magyar nyelvbe születtem, mert a magyarban ezen a téren sokkal jobb lehetőségek adódnak. Hogy a formához mennyire vonzódik vagy sem az ember, az inkább személyes, belső adottság, mintsem kulturális, nyelvi determináció. De ez sem feltétlenül jó megfogalmazás – én nem vonzódok a formához, hanem egyszerűen képtelen vagyok kitörni belőle. Az ilyen típusú költőknél az elején gyakran csak mennek üresben a sorok, mondanivaló még nem igazán van, de azért a forma működik. Ha az isten ezzel verte meg az embert, akkor neki az a feladata, hogy valahogyan megszelídítse magában ezt a nagyon erős formai lüktetést, és felültesse a forma hátára a gondolatokat.

Két kérdés merül fel ezzel kapcsolatban. Egyrészt fontos-e, hogy egy művészi alkotás trendi, divatos legyen? Másrészt mennyire vagyunk mi lemaradva a kortárs művészetben?

Egyáltalán nem fontos a divat. A megélhetési művész szempontjából persze rendkívül fontos. Nála fontos az, hogy az aktuálisan felkapott vonulatok mentén fejezze ki magát, a divatos eszméket vigye tovább, mert azok lesznek kelendők. Ha úgy vesszük a művészeket, mint egy önálló ország lakóit, a minden időben élt és alkotott művészek államát, akkor ez valami abszurd módon egyszerre királyság és köztársaság, mert bizonyos szempontból teljes egyenlőség van, mégis vannak koronás fők, és vannak közrendiek. Van hierarchia, bár ez a hierarchia úgymond isteni eredetű: az idők folyamán a helyükre kerülnek az illetők. Ilyen értelemben még nevetséges is arra gondolni, hogy a művésznek pillanatnyi dolgoknak kellene megfelelnie. Viszont más értelemben ebben az országban azért mégis vannak bizonyos vonulatok és gondolatok, eszmék, formák, amelyekhez viszonyulni vagy kapcsolódni kell. Inkább az egyetemes művészethez kapcsolódva kellene valamilyen módon letenni dolgokat az asztalra. Itt viszont már kiviláglik az, hogy mi magyarokként, azzal a történelemmel, ami nekünk van, miféle hátránnyal indulunk mondjuk brit állampolgárokkal szemben vagy bármely nagy kultúra tagjaival szemben. Nekünk sokkal szűkebb a látókörünk, és sokkal gyötrelmesebb úton jöttünk idáig.

Ez viszont nem magyarázza azt, hogy formai dolgokban is elmaradottak vagyunk. Nem lehet az, hogy elsősorban a rossz oktatás a ludas ebben, hogy az iskolában még mindig a romantikával vagy maximum a nyugatosokkal fejezzük be gimnázium végén a magyar irodalomoktatást? Én azt tapasztaltam például pályakezdők esetében, hogy sokan olyan nyelvezettel írják meg az első verseiket, mintha Arany János írta volna, csak nyilván sokkal rosszabbul. És azt is tapasztalom, hogy valahányszor magyar közegben művészetéről esik szó intézményesen, akkor az biztos hogy a hagyományőrzésről szól és nem az innovációról. Ez mennyire van rendjén?

Egyáltalán. Ezzel kapcsolatban az jut mindig eszembe, ugye tornaórán tornázunk, zeneórán énekelünk, rajzórán rajzolunk, irodalomórán viszont ahelyett, hogy íránk, irodalomtörténetet tanulunk. Túlságosan adatközpontú az egész oktatási rendszer. Nem készségeket fejlesztenek, hanem lexikális tudást sulykolnak, ami nem jó semmire már a mai világban. Az egész oktatási rendszer sajnálatosan elavult, le kellene cserélni, de ahhoz nyilván forradalomra lenne szükség ezen a területen. Illetve, mivel egy rendszerről beszélünk, roppant kényes az ügy, hiszen rengeteg ember egzisztenciálisan függ ettől a rendszertől. Ez már egy olyan mértékű probléma, amin el sem kezdek gondolkodni, hogy hogyan lehetne megoldani. De tény, hogy kellene olyan óra, amikor egyszerűen csak írunk, és nemcsak harmadikban vagy

ötödikben, amikor fogalmazást írunk, hanem végig az iskolában, végig az egyetemen, sőt az sem ártana, ha felnőtt fejjel az emberek eljárhatnának ilyen-olyan körökre, társaságokba, szalonokba, ahol senki sem röhögi ki őket azért, mert írnak. Lehet, hogy akkor egy kicsit normálisabbak is lennénk, és a tízparancsolathoz is másképp viszonyulnánk. Mert egyébként az írás – ha nem munkaként és nem pénzért végezzük – az egyik legjobb módja az önvizsgálatnak. Ezért lehet az, hogy sok kultúrában az írókból kerülnek ki a vezetők, mert a nem túlzottan örült írók azok, akik megfelelően bölcssek és higgadtak, de azért mások is ahhoz, hogy esetleg merjenek és tudjanak utat mutatni.

2013-ban, a Föld című köteted megjelenése után nyilatkoztad azt, hogy te újabban írsz szabadverseket is, kötetet is tervezel ezekből, mert szeretnéd a határaidat egy kicsit tágítani. Ezzel a projekteddel hogy állsz?

Nem jött össze. Azért már nem annyira szabályos az a forma, de még mindig ott van. Nem tudok még mindig elszakadni tőle, bár úgy érzem, ez volna a kihívás: megpróbálni egy másik fajta ihletfolyamatot működtetni, mert nálam azt, hogy mi jön ki a versben, nagymértékben a fülem határozza meg. Alapszinten nem kigondolom, hanem meghallom a dolgokat, hallásból kezdek verset írni. Azért szeretném hangsúlyozni, hogy a folyamat során gondolkodom is, de a legtöbb dolgot, ami a versben történik nálam, azt a hallás működteti. És bármennyire fáj is, azt is el lehet mondani, hogy a legtöbb felismerés is hallásalapon jön elő. Persze jellemző rám, hogy gondolkodó lény vagyok, de nem versben. Egy idő után úgy éreztem, hogy meg kell újulni, nem lehet örökké ugyanazt csinálni. Nem lehet örökké ugyanarról az oldalról lerajzolni azt a fát, át kell menni a másik oldalára is. Úgy gondolom, hogy nekem ez lenne az átmenés a másik oldalra: megpróbálni egy más alaphelyzetből írni egy másfajta verset. De nem tudom, hogy ez mennyire lehetséges számomra. Sajnos még nem jutottam messzire. A másik lehetőség a próza volna, bár van nálunk ez a felfogás, hogy a költő maradjon a kaptafánál. Most konkrétan Vida Gáborra gondolok, mert ő mindig elmondja, hogy te csak írdal verset, aki költő, az ne mocskolódjon regénnyel. Meg van az a felfogás is ugye, hogy az igazi író a költő, más szóval az írással foglalkozók köztársaságában a költők koronás fők.

Koronás koldusok. Viszont van egy olyan felfogás is, hogy nagyon jó verseket csak fiatalon lehet írni. Erről mi a véleményed?

John Milton: *Paradise Lost* – igaz, hogy az nem vers, hanem mai felfogásban inkább regény. Vagy Arany János: *Őszikék*.

Bocsánat: nagyon fiatalon és öregén.

Igen, mert a középkorú embernek a nyakába zúdul mindenféle világi dolog. A fiatal és az idős az még és már távol áll az esendő világi dolgoktól, nem foglalkozik velük. Lehet írni verset fél lábon állva a trolibuszon, a Monostor végétől a Mărăști térig, de nem tudom, hogy az nagy vers lesz-e. A mi életünkben most ez a szakasz van, amikor fél lábon állunk a trolibuszon a nagy tömegben.

Mi a nagy vers?

Attól tartok, hogy ez mindenkinek más és más, és attól tartok, hogy igazságtalan már maga a szándék is, hogy nagy verset keressünk. Nem hiszek abban, hogy összeül a konzorcium, és kirakja a koszorút a nagy vers fejére. Mert nincs egységes mérce, a vers olyan húrokat pendít meg, amelyek nem ugyanúgy szólnak mindenkinek, illetve nem is ugyanazok a hurok pendülnek meg mindenkinek. Számomra a nagy vers feltétlenül olyan szöveg, amely messze túlmutat önmagán, olyan értelemben, hogy nemcsak azt jelenti, amit jelent, a jelentés szintjén polifóniát valósít meg. Ezt nagyon tudja a vers, ez nagyon szép és izgalmas ebben a műnemben. Nekem a zeneiség is, a vers hangzása is fontos, mert szerintem többek között még mindig ez az, ami a verset a prózától alapvetően megkülönbözteti. Én a verstől elvárom, hogy legyen benne valamiféle zeneiség, valamiféle mérték, ritmus, az a metaforikus dolog, amit említettem, és hát valamiféle varázslat. Olyasmit valósítson meg, amit józan ésszel, prózában lehetetlen. Mert a vers tulajdonképpen egy mágikus aktus, és ezt nem kellene elfelejteni.

Lehetséges egyáltalán, hogy a trolin fél lábon álló középkorúak jó versolvások legyenek? Nem ugyanannyi magányt, időt követel ez, mint maga a versírás?

Megint azt mondanám, hogy nem szabad ennyire holisztikusan hozzáállni a problémához. Kicsit profánabban kezelve a dolgot, úgy is lehet verset olvasni, ahogy bekapunk egy kávé. Nem muszáj felfűjni a mellkasunkat és reszkető kézzel fellapozni egy könyvet, hogy én most *verset* fogok olvasni. Holott lehet, hogy még a végén elsírjuk magunkat, de erre nem kell felkészülni. Viszont ahhoz, hogy szegény középkorú illető a trolin verset olvashasson, találkoznia kell valahogy a verssel. Benne kellene lennie a versnek a mindennapokban. Például voltak ilyen dicséretes próbálkozások, hogy tömegközlekedési járművek ablakára verset nyomtattak, vagy például Vásárhelyen egy időben a kirakatokban verssorok tűntek fel. Meg talán nem kéne úgy sulykolni *azt* a verset az iskolában. Abban, hogy az emberek nem olvasnak verset, sajnos nagy szerepe van annak, hogy az iskolában magyarázóra kellett járni, és ott *olyan* verseket kellett olvasni. Viszont akik nem

olvasnak verset, azoknak halvány fogalmuk sincs arról, mit veszítenek. Ők azt hiszik, hogy azokat a verseket nem olvassák, amiket utáltak iskolás korukban, holott a teljes választék olyan, mint Szemiramisz függőkertjei, csak nem ismerik őket. De ez minden egyébbel is így van az ember életében, nem fog senki könyörögni nekünk, hogy bármit megismerjünk. Akiben nincs késztetés és kíváncsiság, bocsi, az lemarad róla. Nem vihetjük az ölünkben az olvasót a vers templomába, ha ő nem akar bemenni.

Tavaly jelent meg a legutóbbi gyermekverses köteted Bodzabél címmel. Mennyire más az alkotói folyamat, amikor gyerekverset írsz?

Nagyon más. Most ki fog lógni a lóláb, de ezeknek a verseknek a java része megrendelésre születik. Ahogy ezeket megírom, az inkább munka, más szóval, mindabból, amit írok, a leginkább munkának minősülő rész az, amikor gyerekverset írok. Tulajdonképpen eddig még minden egyes darabot azért írtam, mert kellett. Viszont fontosnak tartom, hogy ilyen szövegek is szülessenek, és ez a vonulat ne szakadjon meg. Szóval kérésre születtek, de azért is, mert úgy gondoltam, hogy szükség van rájuk. Az is igaz, hogy a költői indulásomtól kezdve a mai napig a gyermekversek írása az egyedüli olyan tevékenység az életemben, ami rendszeresen ott volt mindig, minden időszakban és fejlődési szakaszomban. És lehet, hogy itt jöttek ki olyasmik, amiket nem tudtam másképpen elmondani. Ezeket a szövegeket sem gépiesen írom, illetve pontosan amiatt, hogy meg kell írni őket, általában rettenetesen feszült ez a folyamat. Két erő feszül egymásnak: az egyik az, hogy meg kell írni, a másik, hogy én ilyen nem szeretek csinálni, de ugyanakkor úgy gondolom, hogy kell, hogy ez egyfajta szolgálat, én ezt tudom adni, tehát nekem adnom kell. Akkor is, ha nem értek egyet azzal, hogy végső soron ezeket a verseket kérik, és nem spontán írom őket. Úgyhogy mindig van mögöttük valamiféle emberfeletti küzdelem, bár ez a verseken nem látszik, mert a legtöbbször elég csacska dolgoknak tűnnek. De igyekszem elérni, annak ellenére, hogy ezek „gyártott” szövegek, hogy mégis igazak legyenek.

Nem érzed azt, hogy gyermekirodalom címén túl sok szart adnak el?

Jaj, dehogynem! De ha megveszik, akkor ez van. Itt megint a társadalom bűzlik, nem az a probléma, hogy egyesek megírják a szart, az a probléma, hogy mások kiadják, és megint mások megvásárolják. Illetve ez bonyolult, hiszen a könyvet nemcsak a tartalma adja el. Mindenféle más csatornákon is beférkőzhet a köztudatba. Ugye ott van a Bogyó és Babóca-jelenség, az sem papíron terjedt el elsősorban. De nem tudom, hogy milyen sokan vannak azok, akik felelősen adnak könyvet a gyermekük kezébe. Azt hiszem,

hogy nagyon sok embernek nincs ideje ezzel foglalkozni, illetve fel sem merül bennük. De a probléma a könyvkiadók szintjén kezdődik, akik ezt – és megint visszajutunk a kályhához – kereskedelmi tevékenységként folytatják, és nem az a lényeg, mi van a lapokon, hanem az, hogy mekkora a profit. De ha az ember elgondolkodik azon, hogy mi az a könyv és ki az a gyermek, akkor azért bőven van nagyon jó választék is gyermekirodalom szintjén, csak ki kell halászni a mocsárból.

Egyszer említetted, hogy te egy regényt akarsz majd időskorodban megírni, a családod történetét. Még mindig tervezed?

Azt se hiszem, hogy terveztem, mert nem vagyok tervező fajta, úgyhogy ez csak úgy ül a háttérben. De valamit valószínűleg meg fogok írni, továbbra is kacérkodom a regény gondolatával, miközben azért ott áll Vida Gábor a távolban, fenyegetően fölemelt ököllel, hogy a költő maradjon a kaptafánál.

Most van valami konkrét dolog, amin dolgozol?

Nem merek elkezdni dolgozni rajta, de 2013-ban jelent meg utoljára verseskötetem, és eddig általában négyévente megjelent egy új. Igaz, hogy tavaly megjelent a gyerekverskötet, de szembe kellene néznem önmagammal, illetve azzal, amit az elmúlt öt évben – miközben a múzsák hallgattak – mégiscsak szotyogtatva megírtam. Az az érdekes – és ez már a *Földben* is tetten érhető –, hogy számomra teljesen meglepő módon megnyúltak a verseim. Elkezdtem locsogni, vagy nem tudom, mi történt velem.

Most írod a nagy gondolati költeményeket. A nagylélegzetűeket.

A nagylélegzetű gondolati költeményeimet, amelyekben közben nyelvet nyújtok és grimaszolok. Már összegyűlt egypár hosszúversem, amelyekben szinte már a prózavers határát is súrolom, de gyáva vagyok szembenézni azzal, hogy egyáltalán miről van itt szó. Illetve van egy nagyon nagy gondom: halvány fogalmam nincs, még ha össze is kalapálom ezt a korpuszt, azzal hova állítsak be. Mi a jó istent csináljak? Teljesen reménytelen. Erdélyi magyar költőként mindig azt gondoltam, hogy nekem kötelességem az itthoni könyvkiadás áramát gazdagítani. Erdélyi vagyok, ez így normális, hogy itthon legyenek a könyveim, itthon lehessen őket megvásárolni – viszont ez még idáig nem nagyon jött be egyszer sem, pedig már kábé a tizedik könyvnél tartok, tehát elég nevetséges, hogy még mindig milyen naiv vagyok. Van egy ilyen elképzelés, hogy ahhoz, hogy az ember magyar íróként valamennyire is jegyzetté váljon – bár ezt is felháborítótnak tartom, hiszen ez megint egy olyan dolog, amivel a költőnek nem kellene foglalkoznia, de mindegy –, ahhoz Pestre kell költözni, legalábbis képletesen, ha

másképp nem is. Esetemben ez nem valószínű. Erdélyiként magvetős szerzővé válni... minden igazi költő vagy a legtöbben szeretnék magvetős szerzők lenni, azt hiszem, mondhatjuk, hogy ez azért egy titkos álom. De már ez is furcsa – mintha olyan kor volna most, amikor hirtelen minden elvesztette az értelmét, a ragyogását, minden összekenyődött, összekutyulódott. Ha az ember végignéz a prérin, akkor úgy igazán nincs kedve sehol kopogtatni, vagy legalábbis nekem biztosan nincs. Akkor meg mi az értelme, mit csináljunk?

Rakjuk ki egy blogra az írásainkat?

Ha megfigyeljük, nagyjából ez a jövő, a mai tizenévesek nagyjából ezt csinálják. Lassanként elveszíti értékét és jelentőségét a papírforma, bár sokan mondják, hogy ez nem igaz. De szerintem igazából más lenne az igazi áttérés, és most Janus Pannoniushoz kanyarodunk vissza – hiszen vele is kezdtük –, aki latinul írt magyar létére. Miért ne beszélhetnék a magyar költők is mesteri szinten valamely világnyelvet? Legszívesebben a magyar verseimet angolul vinném el egy komoly angol kiadóhoz. Ez szégyen, hiszen nekem itt, Kolozsváron kellene az erdélyi kiadók magtárát gazdagítanom. De még meddig, hányadszor újra hiába? Az ember lelkes, nagyszívű és ad, de amikor senkihez nem ér el az, amit ír, akkor mi értelme? Eddig van már legalább hat-hét hullám: a versesköteteim, amelyek megjelentek, és azonnal be is kerültek a sírba. És ez sokunknak a sorsa. Ez egy valós probléma, amiről nem szeretünk beszélni, mert akkor miből fognak megélni a könyvkiadók?

Szerinted nem túlzás egy kicsit, hogy egymillió-kétszázezer erdélyi magyarra több mint tíz erdélyi magyar kiadó jut?

Ezt mondják is idegen szerzők, hogy milyen nagy királyok vagyunk mi, hogy azonnal kiadják a könyveinket. Ha nekünk egy sokmillió, esetleg milliárdos lakosságban kellene megverekednünk a közlési jogért, akkor nem lenne annyi szar gyermekverskötet, nem gyártanánk köteteket a sírnak. De hát túl kell élni, és az identitás, a magyarság és a nyelv meg a többi. A kisebbségi identitásörzés kontraszelektív folyamat.

A VIGYÉL-HAZA JÁTÉK

Hazaviszel majd egyszer,
mintha valaki mások lennénk,
egy régi ruhatárban
hagyjuk porosodni
a mai elménk,
és eltűnik az emlékezet
legkisebb közös halmaza –
ebben az elfelejtett testben
mintha egy másik férfit
vinnél akkor majd haza.

És úgy húznád össze a függönyt
és úgy vizslatnál, amikor
magunkra maradnánk ketten,
mintha most látnál meztelen
először életedben.

Belakni tanuljuk, újra,
szigetünk lesz ez, tengerünk,
hangoskodunk, elhalkulunk,
recsegő bakelitről hangzó
tangók és balladák leszünk.

Ha tényleg hazavinnél egyszer,
ugyanoda, de máshová,
mint aki választhatott
és még ha tehetné is,
nem bánna meg már semmit,
mert valóban ezt akarta,
nem tekint előre, vissza –

HOLTIDŐ

A halogatás az egyetlen pont, ami biztos,
azt hiszem, hogy megnyugodtam ebben,
és megtanultam azt is, hogyan érhetnék
egyik holtidőtől el a másikig,
vagy hogyan halasszam a holtidőket,
amíg nem lehet már tovább halogatni,
és váratlanul feltűnik a résben
egy történés, amelynek látszat szerint
értelme van, kósza napfogyatkozás,
régóta elnapolt világvége,
vagy bármi más, mi enyhén megzavarná
a déli húslevesek szent nyugalmát,
és emlékeztet: három életemből
az egyiket elhasználtam máris,
a másodikat elajándékoztam,
a harmadik letétben, tartaléknak,
halogatástól a meghalogatásig,
pátosztól a melankóliáig
jól kivethető az út, amelyen
illett volna megfordulni végül,
pályát módosítani, kilépni
a folyton elhúzódó holtidőből,
hol létezem, vagy mégsem, bentről
nem teljesen világos a képlet.
Szembejön egy nő: én számolom, mondja,
nem az Isten, kihagyó szívverésed.

TÁVOLI JÁRATOK KÖZELEDNEK

Sosem ugyanarra a buszra várunk,
egyszerre lendül lépcsőre a lábunk,

mégis, más városok járatain lopva
ugyanaz a fény csorog az ablakokra;

semerre sem nézel, amikor leszállnál,
úgysem láthatsz távolabb a láthatárnál,

másik város, földrész, csillagkép – és bárhol
vagyunk, a testünk hazatalál magától,

a fáradt súly, keresztbe már az ágyon,
megálmodná, hogy mégis merre várjon,

milyen állomásokon az esti fényben,
ahogy fordulunk, már elvesztünk egészen

a magunk számára, úgyse vittük sokra,
máshol érkezünk a pályaudvarokra,

s mikor elkezdjük a napot, úgy zuhan ránk
az érzés, mintha az egészet hazudnánk;

hogy a test, a busz, a tér, amelyben álltam,
semmi sem valóságos ebben a tájban,

csak a távolság, mely elvezet magunkhoz:
minél messzebb vinne, annál közelebb hoz

a párhuzamos járatokon hazáig;
ahol nem vagyunk, ott talál meg a másik,

szobákban, ahol senki nem keres rég,
mert otthonossá vált az idegenség –

látom, amint egy asztal fölé görnyed,
visszanéz rám, majd becsukja a könyvet.

Novák Éva

A JÁTÉK VÉGE

*Ha meghalok, mi lesz a szembogárral?
 Az is velem hal, mondd, vagy elrepül?
 Mi van mögötte? Gyöngy pibeg belül?
 Elsötétül este a madárdal?
 (Gutai Magda)*

Korai felkészülésemet a halálra anyám biztosította. Bizonyos időközönként előszedegette temetésekre félretett fekete ruháját, cipőjét, retiküljét, utóbiba bele-belepillantott, hogy a gyászszegélyes, kivasalt zsebkendő benne találatik-e még, és az arcán ilyenkor átsuhant valami szokatlan, derűhöz hasonló elégedettség: ő felkészült. Folyamatos meséi a halálról, félelmei a haláltól félig-meddig immunissá tettek kisgyermekként a halállal szemben, legalábbis úgy hittem sokáig.

A következő emlékem valamelyik május elsejéről való, ahol a felvonuló tömegben lassan haladó traktorok és teherautók szállítják az ünnepi műsor szereplőit. A harmonikás hirtelen feláll az egyik járművön, feje az alacsonyan húzódó villanyvezetékhez ér, hörgő hangú sikolyt hallatva némul el a hangszer, elborzadt kiáltások hallatszanak. Szörnyethalt azonnal – mondogatják utána. (Lehetséges-e nem szörnyethalni?)

A társbérlő néni cicájának napokon át tartó, eleinte az udvaron kóválygó, aztán egy helyben haldoklásakor közömbös felnőttekhez rohantam segítséget kérni; nem segítenek, nincs mit tenni, megmérgezték, mondják, a macska különben sem volt haszonállat, hogy állatorvost hívjanak. Amíg a macska el nem pusztult, nem mertem az udvarra kimenni, nem tudtam mit kezdeni ezzel a szenvedéssel, mégis én találtam rá. Én láttam meg először a merevségtől eltárgyasult testet, a felhúzódott ajkak közül kilátszó vicsorgást, a szörnyhalált.

Nagyapám halála után, akiről vele töltött nyolc évem alatt egy életnyi emléket gyűjtöttem, sokáig, nagyon sokáig nem látogattam meg egyedül maradt nagyanyámat, nehogy kiderüljön, hogy ez a halál is végleges.

Láttam kívülről szépnek tűnő halált is hosszú-hosszú évek múlva, amikor egy halványzöld szárnyú fátyolka repült a forró éjjeli lámpának, és látható égési sérülés nélkül sebződött halálra. Annyi ereje volt még, hogy az ágy melletti falra tapadjon, és egy héten át változatlan állapotban haldokoljon, mielőtt a falat, elszíntelenedve, eleresztette volna egy tetten érhető pillanatban.

Számtalan emlékem gyűlt össze a halálról, amíg ráébredtem, hogy az én halálom is mások emléke lesz. Ahogyan életem különböző szakaszaiban, az emberiség különböző korszakainak gondolkodásában, közbeszédében is más és más jelentőséget kapott a halál. Hosszú évszázadokon át maradóan, az egymást követő vagy párhuzamosan kialakuló vallások és a filozófia egyik legfontosabb kérdésének bizonyult. Nem felejtették el, nem felejtik el nagy gondolkodók kiemelni azt a bizonyítottan elkönyvelt tényt, hogy a halandóság gondolata az élőlények közül egyedül az emberekre nehezedező feldolgozhatatlan teher.

Halandóságuk biztos tudata ellenére is sokakban élt, él a vágy a halhatatlanságra. Simone de Beauvoir *Minden ember halandó* című regényében a főszereplő megtapasztalja, milyen iszonyatos túlélni mindenkit, mekkora magányra ítéltetik, aki nem vállalja az emberi sorsot. Nem problémázhatunk ezen, hiszen nem vagyunk regényalakok, fel sem merül a kérdés, hogy mi dönthessünk arról: ha megszülettünk, meghalunk-e vagy sem? Meghalunk, hahogom sokkolón, mint egy gyermekkori idélen ijeszgetősben.

Mostanára a halál témaként központi helyről a perifériára sodródott (kivételt képeznek az erőszakos halálnemek, gyakran csupán bulvárhír értékkel), komoly meglepetésként érik a halálhírek az emberek többségét, akik továbbúzik még a gondolatát is, ha felvetődne bennük. Okokat keresnek, felelősöket, ha hozzájuk közel állók halnak meg, elszörnyedve reagálnak ismert emberek halálhírére, mintha a hírnév megóvhatna bárkit is a haláltól. Egymással felelő aforizmák között dönthetünk, melyik igaz: aki fél a haláltól, az élettől fél, vagy aki a haláltól fél, nagyon szereti az életet.

„Ó, be szép az élet, és minden más madár” – lelkendezte Lázár Ervin. „Az egyetlen abszolút megszerezhető tudás, hogy az élet nem ér semmit” – hangol le azonnal Lev Tolsztoj.

„Tiszteletre méltó kísérlet-e az élet?” – kérdezi Romain Gary.

Válaszoljunk a kérdésre legjobb tudásunk szerint. Yann Martell *Pi élete* című könyvében az egyik szereplő az életet egy kémlelőnyílásnak látja, az egyetlen pici útnak a végtelenségbe, és ezt kérdezi: „Hogyan hagyhatnám ki ezt a szűk, kurta pillantást, amit a világra vethetek?” Páratlan éleslátást

feltételez a halál pillanatáról Babits Mihály, amikor meggyőzően vagy kétségbevonhatón így ír: „Életemen köd volt, – ez a köd most gyérül, / lásd, tág a kilátás a halál hegyérül.”

Ha interjúkat készítenénk a halálfélelelről, milyen arányban lennének őszinték az emberek? „Micsoda különbség tudni, hogy meghalunk, és tudni, hogy meghalok. Iszonyú, semmihez nem hasonlítható különbség” – olvasom Lengyel József naplójában. Per Petterson *Átkozom az idő folyamát* című könyvének főszereplője haláltól való félelmét így fogalmazta meg: „Nem attól, hogy halott vagyok, ez felfoghatatlan állapotnak rémlett, ezért ésszel felérni nem lehetett. Tehát nem a haláltól félttem, hanem a meghalástól. Az az egy másodperc, amikor biztosan érzed, most eljött a rettegett pillanat, mikor rájössz, hogy arra az emberre fognak emlékezni, aki voltál, és nem arra, aki akartál lenni.”

Ludvik Askenazy *Emberék és emberkéek* című kötetében leír egy történetet, amelyben kisfiával együtt pillantanak meg egy halottszállító autót. A kisfiú a halálra vonatkozó kérdéseire kapott válaszoktól egyre jobban megremül, elborzasztja az a gondolat is, hogy halottként a koporsóban, a jármű hátuljában kell feküdnie, és csak akkor nyugszik meg, amikor arra a kérdésre, hogyha meghal, ülhet-e a sofőr mellett, igenlő választ kap az apjától.

Életünk és halálunk éppen annyira tipikus és egyedi, mint másoké, csak az utóbbi demokratikusabb, mert mindenkit egyenlővé tesz, ahogyan ezt előszeretettel hangoztatják számosan, mióta világ a világ. Különbözővé a halálra gondolásunk, a halálról gondolkodásunk tesz bennünket, nem a halálunk.

A halálfélelem és az eltűnésre vágyakozás között lavírozva sokaknak szabadságot ad a tudat, hogy bármikor eldobhatják az életüket (amit a halálra ráadásul kaptak): „Halaszd talán holnapra a halált. / Ne akarj meghalni még ma éjjel. / Holdfényben állnak a gesztenyefák. / Itt tartanak szépségük erejével.” (*Horváth Imre*)

Jeszenyin, aki életének önkezével vetett véget, ilyen könnyedséggel gondolt a halálra: „Vagy tán jobb lesz piheként kék egekbe tűnni, / pihe nyájjal csöndesen a semmibe merülni.”

Jonas Jonasson *A százéves ember, aki kimászott az ablakon* című könyvének főszereplőjével százévesen történt meg, hogy egyszer „annyira jól érezte magát, hogy már-már félni kezdett a haláltól”. A halál nyugodt elfogadására biztató Janus Pannonius a következőket írta: „Jobbá nem teheted, hagyd árva magára e testet, / S szállj ki belőle, suhanj, vissza a csillagokig.”

Szabó Magda az *Ókút*-ban ír arról, hogy gyermekkorában egy ideig olyan-
nak képzelte a halált, mint egy sintéert, aki bizonyos kutyákat elkap, de né-
hány kutya el tud menekülni előle. Egyszer aztán, még szintén gyermekként,
távolodó édesapját figyelve, rettegéssel eszmélt rá, hogy el fogja őt veszí-
teni, mert mindenki meghal, a halál kivédhetetlen, nincs előle menekülés.

Bella István otthonosabbnak képzelte a halált, még ha ez a jelző a halál-
lal összekapcsolva morbidnak tűnhet is: „Csak olyan lesz, anyám, ha meg-
halok, / mintha magadba zárnál, s én, élő sötétben, / lélegző fények, ho-
mály-liliomok / világűr mélyén szívedhez lapulok, / hallgatom visszhangját
a földnek: éltem.”

Képtelenül nehéz, embert próbáló feladat a halált az élet részének tekin-
teni, és megérteni, elfogadni, hogy a halál az egyetlen fel nem használha-
tó tapasztalat. A halál előtti pillanat pokoli pillanat is lehet: végérvényesen
elérkezett a mindenhez késő van idő, semmin nem lehet változtatni, sem-
mit nem lehet jobbra tenni, semmit nem lehet már bepótolni. (Legyetek jók,
ha tudtok, ráncigálom ide a filmcímet óvatlanul.) „Van, aki büntelen akar /
meghalni, tárt tenyérrel, megíratlan levélként. / Bennünk ehhez a tiszta /
rögeszme is, de az elszántság is kevés.” (*David Harsent*)

A halál tudatában (amit kibírsz, az valóban megerősít?) nem a megsem-
misülés a legkibírhatatlanabb, nem is a részvétel jogának megszűnése, nem
a hatalom elvesztése, amit minden élő, bármilyen elesett is, bármilyen vitat-
ható módon, eszközökkel is, de birtokol. Ha nem adatik meg a hirtelen ha-
lál, akkor az előre felmérhetetlen legyengülés, a kínok, a leépülés, a kiszol-
gáltatottság a legfájdalmasabb. Annak tudata, már ha a tudat megmarad,
hogy a hátrahagyottakra hárul ez a gyötrődő emberi test, és hiába történik
így, amióta világ a világ, elfogultságunk magunk iránt tetten érhető.

Vegyisztza szomorúság borít be (hajnali köd így a völgyeket), ha össze-
gyűjtött érzelmek, tudás, tárgyak, könyvek gazdátlanul maradását kényszer-
rülök látni, mintha elárulták volna őket, ahogyan néhai tulajdonosukat is.
Nem veszi hasznukat senki, nem gyönyörködik bennük senki, borzongató
a kidobott holmik elhagyatott nyöszörgése. Felcímkézhetnénk persze tár-
gyakat, ne dobd ki, ez a párnahuzat, ágytakaró, teáscsésze az egyik nagy-
anyámé volt, a faragott tükör a másiké, hátha valakinek így értéket jelen-
tenének, de idejekorán legyintünk naivitásunkra.

A halálról Daniel Pennac kategorikus megállapítása így szól: „Hölgyeim
és uraim, azért halunk meg, mert testünk van, és minden halállal egy kul-
túra enyészik el.”

Persze hogy páratlanul remek érzés lenne megmutatni bárkinek, aki még hosszasan él utánunk, könyveket, filmeket, zenéket, nézd, ezt ezért szerettem olvasni, nézni, hallgatni, nézd, ebben milyen értékekre találtam. Milyen vigasztalóan jó volna, ha mindannyiunknak lenne valakije, akihez így szólhatna: nézd! Keveseknek adatik meg, hogy hátramaradt mozaikokból igyekeznének összeállítani, ki is volt ő, milyen ember? Úgy tűnnek el az élők világából sokan, hogy emléküik sem marad, mintha nem is léteztek volna, mintha fölösleges lett volna megszületniük: „Kispolgári balfácánok / Vagyunk mind: hogyan is hihettük, / Hogy magasztos eszményeink / Égi sugallatok, s a szürke / Alakok, kik térdelnek délben / A városban, nem mi vagyunk.” (*Derek Mahon*)

Röpke, világvégi szél támad fel halálunk pillanatában, elül hamar, eltűnnek a lábnyomok, az utakkal együtt, amelyeket bejártunk, pedig minden út idevezet. Meghatódásunkat rögzítjük lelkes, nekilendülő fiatalok láttán, és elégedettséget érzünk, hogy még nincsenek birtokában tudásnak életről-halálról, mert az effajta tudás megtorpantáná őket, és mi történne akkor a világgal? Nem tudás kell fiatalon, hanem remény és elszántság. „Van, aki túl öreg, hogy figyeljen / (...) Van, aki túl fiatal, hogy értsen.” (*Oliver Reynolds*)

T. S. Eliot írja a *J. Alfred Prufrock szerelmes énekében*: „Amire gondolkodok, hiába magyarázom! / De mintha bűvös lámpa szőne mintát idegrostjaimból a vásznon: / Érdemes volna, hogyha valaki, / Míg sálját igazítja, vagy pamlagon hever, / Félrenézve azt mondaná: / »Nem így képzeltem el, / Egyáltalán nem így képzeltem el.«”

Szembenézésünk gyávaságunkkal, mulasztásainkkal, szűkre méretezett vagy abszurdul túlméretezett vágyainkkal halálunk előtt, felülmúlhatatlanul otromba, elképzelhetetlenül kétségbeejtő pillanat lehet. Amikor lemondóan elmotyogjuk, hogy „nem így képzeltem el, egyáltalán nem így képzeltem el”, akkor kifeszlik az igazság, hogy felelősöket keresni fölösleges. Nem a sors volt, nem a körülmények voltak, sem az alkalmi vagy hosszú távú útitársak, te voltál a felelős a hiányaidért, ha halálod előtti pillanatodban ezeket számlálgatod, te, gyarlóságodban és halandóságodban egyszerre szánandó és tiszteletreméltó ember. Senki nem igazíthat útba, ha saját életünkről döntünk, illetve mindegyik élet útmutatás lehet.

Elkerülhetjük-e, hogy az újszülöttek atavisztikus reflexével kapaszkodjunk az életbe a végén, mintha az élet szépségeinek végiglátogatására jogosító, expressz ajándékutalványra várnánk még mindig, mintha a hátralevő, szűkös időben lenne esélyünk bepótolni bármit?

„Azt mondaná meg az Isten, / miért kell elmennem innen, / nem zavarok, ülök csendben, meg sem mozdulok.” (Szabó T. Anna)

Élettel-halállal szembenézni a legnehezebb, néha lázadunk életünk ellen, lázadunk a halál ellen, vagy próbálunk róla tudomást sem venni, mintha akkor nem következne be. Kevesen fogadjuk el az élet körforgásának kínzóan realista logikáját, kevesen fogadják el úgy, mint Radnóti Miklós: „Megyek és jön helyemre más. Csak ennyi hát? / akárha vékony lába tűnő csillagát / a hóban ittfeledné egy madár...”, vagy József Attila: „Én nem emlékezem és nem felejték. / Azt mondják, ez hogy lehet? / Ahogy e földön marad, mit elejtek, / ha én nem, te megleled. // Eltöm a föld és elmorzsol a tenger: / Azt mondják, hogy meghalok. / De annyi mindenfélét hall az ember, / hogy erre csak hallgatok.”

Az élet, hogyne tudnánk, találkozások és búcsúk egymásutánja, meghalások és születések szabálytalan ritmusú története, és nincs ezen a történezen bánnivaló semmi.

Jorge Semprun írta *De szép vasárnap!* című könyvében, a buchenwaldi táborban raboskodva, a táborbéli történetekről, saját haláláról gondolkodva: „Ekkor a csaknem valószínűtlenül szép fára gondoltam. Letértem az útról, és jól megnéztem azt a fát. S egyszerre csak úgy éreztem, hogy egy alapvető igazságot sikerült felfedeznem: ennek a fának, s a körülötte levő többi fának nincs szüksége az én tekintetemre. A fülemben zakatolt a vér, miközben teljes bizonyossággal tudtam, hogy a halálom nem fosztja meg ezt a fát ragyogó szépségétől, nem fosztja meg a világot semmi mástól, csak az én tekintetemtől. Az örökkévalóságnak egy rövid pillanatáig halálon túli szememmel néztem a fát, saját halálom szemével. És a fa továbbra is ugyanolyan szép volt. A halálom nem fosztotta meg a szépségétől.”

Bodó Márta

GYERMEKSORSOK

DOINA RUȘTI: *LIZOANCA TIZENEGY ÉVESEN*. SZENKOVICS ENIKŐ FORDÍTÁSA. BUDAPEST, ORPHEUSZ KIADÓ, 2015.BORBÉLY SZILÁRD: *NINCSTELENEK. MÁR ELMENT A MESIJÁS?* BUDAPEST, KALLIGRAM, 2013.

Mi „cukibb” és „menőbb” egy gyerektörténetnél? A gyermek kivételezett, megkapja, amit a szülei nem, az álmok letéteményese, beteljesítője. A gyermeket minden és mindenki segíti, és ő csak halad megállíthatatlanul, egyenesen, fölfelé.

Mi brutálisabb egy gyermekverésnél, gyermekerőszaknál, egy gyermeki lélek módszeres gyilkolásánál? A gyermek ártatlan, tiszta és repül, míg be nem nyálkázza a nyomor, a felnőttek szúklátókörsége, míg álmait is be nem piszkítja, mint légy az ablakot, a kilátástalanság, míg le nem húzzák, nyomják, verik, karóval, husánggal, a földre, a való világ talajára.

Doina Ruști tizenegy éves hősének van neve, ő Lizoanca, az ország déli részén fekvő kis faluban mindenkié. Minden férfiemberé. Minden gerjedt férfi vágyaié. Neki ez ajándékot, édességet, a gyermeki léthez rendelt apróságok ígéretét hozza az otthoni durvaság, verés helyett. Dacosan szegezi mérgezettnyíl-tekintetét bántalmazójára, az apjára, bár tudja, hogy ha lesütné, legalább egy-két ökölcsapást, sportcipőtalp-rúgást elkerülhetne. „Én csináltalak, én is öllek meg, azt a kurva anyád picsáját!” – ezzel a szülői biztatással indul útjára. A könyvbéli útja végén egy gyermekotthon áll, ami elvileg kiút a nyomorból, ám ő itt kapja meg először a bélyeget: prostituált, noha a szót nem, a jelentését sem ismeri. A magyarázatot hallva: „A prostituált egy olyan mocskos személy, aki árulja a testét”, „koszos nőt képzelte maga elé, olyan Carolina anyóka-szerűt, aki véres húscsapatokat tép ki saját testéből, melyeket jobbra-balra holmi százásokat lobogtató kezeknek osztogat szét”. És azt sem érti, híres kortársa, Trestiana, a tévében szereplő énekesnő, aki szintén az otthonba kerül, mert apjától vár gyermeket, miért gyűlöli halálosan az apját, amikor az sosem emelt rá kezét. „Még egyszer rá-

nézett, és az futott át az agyán, hogy ezt a macát még sosem püfölték el, és ezért nem is tudja felmérni a veréssel járó megaláztatást és fájdalmat.”

Borbély Szilárd szereplője tízéves, neve nincs, néha rosszpára, ilyenkor az anyja nem haragszik rá, máskor tofla, ahhoz egy nyakleves is jár a figyelmetlensége mellé. Ő is megkapja a maga útravaló mondatát: „Olyan tehetetlen vagy, mint az apád.” „A nővérem az egyes. Én vagyok a kettes. Ez az én számom, a kettő. A nővérem a Nagy. Ő a lány. Én vagyok a Fiú. Az öcsém a hármas. Ő a Kicsi. Így szólítanak bennünket.” Néha Gogának csúfolják a nagyobb fiúk, mert a faluban kering egy, a családban meg nem erősített, de nem is cáfolt történet arról, hogy az apjuk balkézről egy zsidónak a fia. A hatvanas-hetvenes években játszódik a történet Magyarországon, egy mélyszegénységben élő faluban, ahol a zsidó még/már szitokszó, rosszabb bélyeg, mint a szegény vagy a jöttment. „...nekik mindenki zsidó, aki nem ott hal meg, ahol született. Aki el fog menni közülük, azon megérik, hogy más. Aki nem olyan, mint ők, azon érzik az idegenszagot. Csak a magukfajtaját viselik el. Aki elmegy, az áruló. Aki másmilyen, az is. És aki más akar lenni, az is. Mindenkit zsidónak tartanak, aki használja az eszét. Aki okosabb náluk: az zsidó. Ha észreveszik a gyereken, hogy okos, akkor pálinkás kenyeret adnak neki. Cukrozott borral itatják, hogy elbutuljon. Hogy ne hagyja el a szüleit öregkorukra. Hogy megmaradjon a faluban. Hogy egész életében csak a kocsmáig merészkedjen el. Mert mindenkit gyűlölnék, aki nem olyan, mint ők. Aki gondolkodik. Aki spekulál. Aki mást akar. Aki egyáltalán valamit akar.” – Ez az anya interpretációja, ő mindvégig hajtogatja: „mi nem vagyunk parasztok, mi elmegyünk innen”. A gyermek mindebből leginkább azt szívja magába, hogy a világban nem lehet otthon. Még ha netán elfogadná is a szűkös és kemény életet, ami adott, neki nem szabad ott gyökeret eresztenie, nem szabad otthon éreznie magát. Az anyai mondatok nemcsak hogy kihúzzák a biztos földet a gyerekek lába alól, de hihetetlen, módszeres kegyetlenséggel szoktatják is le az álmodozásról, a nagyobbra vágyásról, a kitörésről – saját, állandóan ismételtetett, elvágyódását kifejező mondása mintegy a gyermek megtörése gyakorlatának eszköze, hiszen egyértelmű a kitörés lehetőségének teljes hiánya. A gyereket itt is verik, kézzel, nadrágszíjjal. Férfiak verik a nőket, nők a gyerekeket, a gyerekek meg egymást, mindenki veri, rúgja az állatokat. A névtelen főszereplőt veri az anyja kézzel meg amivel éri, veri az apja nadrágszíjjal, és mindenki mindenkit bántalmaz szóval. Nemcsak a durvaság és trágárság, de a közönségesség is természetes, mint ahogy az is, hogy a szülők nemi élete a gyermekek előtt zajlik. Szerelemről, szerelmi életről szó

sincs, csak testi szükségletek kielégítéséről, illúziót és álmot, reményt és örömet egyaránt kioltó, csírájában kiömlő módon.

Lizoanca történetében is ez a fajta szenvtelenség figyelhető meg: ott a tévékamera tételesen is megjelenik, riport készül, tényfeltáró, oknyomozó tudósítás, ami felháborodást kelt (erről csak hallunk, de nem tapasztaljuk, a regény főszereplőjének életén ez mit sem változtat, a többi szereplőjén is csak annyira, hogy a közegészségügy megnyugodhasson: a gyermek által széthordott szifiliszt meggyógyították). Mint kamera, szenvtelenül figyel Borbély Szilárd hőse is, regisztrálja a látottakat, olykor hozzátesz valami hasonlóan szenvtelen (kissé autisztikus) saját megjegyzést, mint a „nálunk ezt így mondják”, vagy a (prím)számokra vonatkozó megjegyzései.

A durvaság, a trágár beszéd, a másík, a gyermek semmibe vevése szintén hasonló hangsúllyal van jelen a két regényben, a szülés és szarás egybeolvadása („szartalak, szültelek”, „én szartalak a világra”), káromlásszerű használata.

Egyik regény se mutat semmilyen kiutat. Hiába költöznek el Borbély Szilárd hősei hetvenháromban abból a faluból, a kilátástalanság a vérükben, az agyukban van, és nem is változik semmi: a mutatósna vélt tervrajz a keretezőig még eljut, de onnan haza, a falra sosem. A szabadság csak annyi, aminek a határait nem ismerjük. „A megszokott igénytelenség, ahogy éltünk és a megszokhatatlan ideiglenesség, amelyben azóta is élünk.”

Doina Ruști Lizoancája is elkerül a faluból a fővárosba, nevelőotthonba, ami nem otthonabb a brutális apja és megfélemlített anyja által képviselt otthonnál. Esélyt azonban itt sem kap, helyette címkét. Amit tudatlanul, mintegy életösztönből tett, rátapad, a jövőre nézve is megfosztja a másféle élet esélyétől. A könyv végén megérkezik az életében jelképessé, fordulatot jelzővé vált új, ezúttal „zöldes cipő, olyannyira lány anyagból, hogy az ember azt hihette, pihepuha selyemből készült. A lábbelik elején aranyszínű gyűrű csillogott, benne tiritarka kövecskék”. Mint korábban is, elbűvöli az ajándék, „s menten belehasított egy gyönyörű szép álom: beleugrani az elszenderedett cipőkbe, melyek erre hirtelen felébrednek, megcsillantják gyűrű-szemüket, majd futásnak erednek az autók uralta úton. De merre? A kerítésen túl sem jobb”.

Domokos Zsófia

ÉLETKEDVEK, ÉLETNEDVEK

MILBACHER RÓBERT: *LÉLEKNYAVALYÁK – AVAGY*

AZ ÖNGYILKOLÁS S EGYÉB ELVESZEJTŐ SZEREK TERMÉSZETÉRŐL.

MAGVETŐ, BUDAPEST, 2018.

SZABÓ R. ÁDÁM: *ROZSÉ KALANDJAI*. FIATAL ÍRÓK SZÖVETSÉGE,
H. N., 2018.

Első látásra detektívtörténetnek ígérkezik az idei Ünnepi Könyvhét két újdonsága, Milbacher Róbert: *Léleknyavalyák* és Szabó R. Ádám: *Rozsé kalandjai* című kötete. „Kísérlet az első magyar krimi vagy bűnregény rekonstrukciójára” – áll előbbi védőborítóján. Utóbbi nemcsak az elején bandukoló, *charme*-os, cigarettázó, szövetkabátba burkolózó fiatalember, hanem fülszövege okán is ezt a várankozást kelti. A Vida Gábor szignálta ajánló szerint „főhősünk” nagy dilemmája: „detektív szeretne lenni, vagy inkább író”. E tájékozódás nyomán kialakult, mondhatni nulladik olvasói benyomást a két kötet aztán cserbenhagyja – amennyiben hol kibillent, hol árnyalja azt. A klasszikus nyomozótörténeteket mozgató kíváncsiság azonban továbbra is jó hívószóként működik a könyvek témájának megragadásakor: az életnedvek is befolyásolta életkedv – eredői, megléte, hiánya, az ezekre való rákérdezés – rokonítja Milbacher és Szabó R. műveit.

Arra egyetlen, recensens által ismert kritikai írás sem mulasztotta el felhívni a figyelmet a *Léleknyavalyák* kapcsán, hogy a regény nem illeszkedik a műfaj prototipikus képviselőinek sorába. Bárány Tibor például így fogalmaz: „a nyomozás során nem a világrend egyensúlya, hanem a főhős világnézete forog kockán”.¹ Helytálló megállapítás, de érdemes kiegészíteni, hozzátéve: az elbeszélői technikák által test- és elmeközelbe hozott főszereplő, Hummel József lelkivilága olyannyira kitölti a narráció terét, univerzumát, hogy az ő esetleges meghasonlása egyenértékű a világrend összeomlásával. Tény, a konfliktus az 1851-ben már nyugalmazott Pest városi alkapitány „gyémánttisztaságú elméjében” (144) bontakozik ki, amikor egy

¹ *ÉS*, 2018. szeptember 7.

apró újsághír arra készíti, hogy újra górcső alá vegye Czakó Zsigmond erdélyi származású drámaíró és színész négy évvel korábbi (valóban megtörtént, nagy port kavart) öngyilkossági ügyét – ennek keretében pedig, habitusától egészen szokatlan módon, saját akkori felderítői eljárás módját is. Ez az eseménytelen napjainak jól bejáratott menetét felforgató vállalkozás egy, a 19. század közepi magyar szellemi életben igen élesen felvetődő ellentét, a „romanticizmusnak mondott fürtelemnek a pusztító irrationalismusa” (208) és a „reáliai vagy pozitív tudományok” (20) közti vita megrendítő, keserves átélését hozza számára. „Lélektani és metaphysikai megpróbáltatásainak” (148) krónikája a regény, amennyiben nem a végig ismert – önkényű – elkövető személyét keresi, hanem annak egyelőre nem kellően feltárt indokait; ezek megvilágítása végett hatol egyre mélyebbre Czakó (egészségi állapotából adódó; drámáiból, leveleiből, sőt arcvonásaiból kiolvasni remélt) motivációi közé. Ennyiben recensens előbbi állítása is pontosítandó: a tragikus sorsú fiatalember Hummel által asszimilálni próbált gondolatait, kettőjük világfelfogásának utóbbi intellektusában, majd egyre inkább érzelmei közepette zajló birkózása áll a *Léleknyavalyák* narrációjának fókuszában.

A *Rozsé kalandjait* ígérő novellagyűjteményt nem szervezi mégoly laza egységbe sem a főhős személye; a címszereplő az írások körülbelül kétharmadában tűnik föl név szerint, heterogén csoporttá rendezve ezeket az egységes vonatkoztatási rendszerrel nem bíró történeteket. Máskor azonban távol marad, az olvasóra bízva, hogy közös jegyek, affinitások alapján esetleg a Rozsé-szálhoz kösse mindazt, ami a Jé, a Vásárhelyi Operatőr, Vague és egyéb nevű vagy foglalkozású szereplőkkel történik – ha meri, vagy értelemadói igénye megkívánja azt. E kötés egyik erős alapja a kikutatás, megismerés jellemző vágya – így lehet a másik váltásban autójával járó kollégája iránt érdeklődő taxisofőr, a főként a friss napisajtóra áhító hajléktalan srác, a helyenként inkább bérgyilkosnak mutatkozó nyomozó vagy az időnként szülei veszekedését csillapító zöld tűzoltóautó legénységét csodálattal faggató fiú a detektívnek avagy írónak készülő Rozsé rokona. „És hát mit csinál egy detektív? Megfigyel, külső dolgokat, abból következtet a belső dolgokra, majd emögé épít egy képet, egy karaktert, egy történetet. Akár egy író. Az író is megy körbe a városban, megfigyel, kitalál” (91). Érzékelés, majd attól való elrugaszkodás, el- és továbbképzés csábító kettős folyamatának jegyében íródtak a kötet szövegei, pont ellentétes választ adva a Hummel József által feszegetett józan valóságvonatkozás vagy vágyteljes képzelődés kérdésére. Az életét óráról órára megtervező alkapitány „affectusait s a test ösztönzéseit soha semmilyen körülmények között sem enge-

dé a kontroll alól szabadulhatni” (182), pillanatnyi öntudatlan elbóklászását „lélektani catastroph”-nak (49) tekinti, míg Rozsé, amikor „[életében] először nem látta maga előtt az elkövetkező percek történéseinek kusza opcióhálóját”, akkor „[ezt] imádta” (13). Ő az is, aki a valóságot szívesen rendez meg fikciós művek alapján: „szerette a drámaiságot”; „dramatizálni szerette helyzetét” (17, 18) – Hummel ezzel szemben lehetőleg kerüli az irodalmat és válfajait mint „az erkölcsi nemesítés tökéletesítésre szoruló eszközét” (87).² A kérdés, a lehetőség tehát ugyanaz, a döntések viszont szemben állnak egymással.

Rendkívül izgalmas azonban azt megfigyelni, hogy az ellentétes elköteleződések a két művön, eltérő koordinátarendszereiken belül ugyanazt célozzák: az egészséges életkedv fenntartását. Míg a léleknyavalyákkal harcoló „lélekbúvár” Hummelt „az élet mindennapjai” (79), tehát a különösebb gondolkodás nélkül egymás után fűzött hétköznapiok lelkesítik, melyekben „az emberiség boldogabb jövőjének” (20) zálogát látja, addig Rozsé agyának „misztikumra és mesékre, pontosabban azok valóssá válására kapható része (...) felujjongott már a lehetőségén is annak, hogy amit látott [egy tükör mágikus viselkedését], az tényleg megtörtént” (168). Rozsé szívesen ugrik *talán* felgöngyölíthető összeesküvés-elméletek nyomába is, akár kontinenseken át. A csavar e dichotómia felállításakor viszont az, hogy a két szereplő vágya – legalábbis a trükkös tükrös (*Rozsé*) című, kötetzáróként kitüntetett pozícióban álló novella (és a tiszta logikájú Milbacher-regény egészének) alapján ítélve – gyökerében mégiscsak közelebbi, mint a fentiekből kitűnne. Hiszen Hummelt óramű pontosságú napirendje tartja jó karban és csendes kedélyállapotban, kitöltve nyugdíjas agglegényéletének egyébként ásitózó űrjét. Eklatánsan beszél erről a zárlatba a nyitásból nyomatóékosításképpen szó szerint átvett passzus: szivarazás után mereng, „a lehető legtávolabbra odázva a csupán az idő jó eltöltését szolgáló, amúgy tökéletesen értelmetlen napi tevékenysége kezdetét” (24 és 208). Látható tehát, mintegy a tegnap maga elé élt modell segíti a más elkezdni. Rozsé ujjongó reménye hasonlóan annak szól, hogy a bűvös tükör mutatni látszik a saját néhány másodperccel későbbi, kívánatos, célra vezető cselekedeteit, az ő dolga az utánzás marad. A varázseszköz ízzé-porrá törése miatt irányadás nélkül maradó ifjú szereplő méltatlankodása az idősödő Hummelé is lehetne: „– A francba! – mondta fennhangon Rozsé – szabad vagyok. Most mit csináljak?” (171) Ezek nyomán úgy tűnik, egyik alternatíva – a követ-

² Kiemelés tőlem – D.Zs.

kezetesen az e világban való immanens elmerülés, illetve a fékevesztett elragaszkodás – sem kínál magában kiteljesedett emberi létezést.

Ám míg Hummelből csak egy van (dacára posztmodern felismerésének: „Hummel tudta jól, hogy a szemünk előtt alakot öltő valóság sohasem egyetlen realitás leképződése csupán, hanem több különböző történésből összeálló eseménysor illúziója” – 34), addig Rozséból több történetben sok, akik nem viselkednek feltétlenül konzekvensen. Így lehet, hogy általában azért mégsem bánják az előregyártott viselkedési módok elmaradását, hanem élvezettel – és fiatalon – belevetik magukat saját identitásuk megkeresésébe, az írómesterség kitanulásába vagy a láthatatlanság elérésébe. Ezt pedig akkora életkedvvel teszik, ami a kirobbanó örömet – a levés, az írás ténye, a kalandozás lehetősége miatt – Szabó R. Ádám első kötetének legmarkánsabb, szimpatikus sajátosságává avatja. Ezen például a nyelvi szkepszis egyébként tekintélyes hagyománya sem tud rontani: „Hirtelen fölé tornyosult a nyelv fenyegető hegye, mázsás súlya, az írás minden felelőségének nyomása és stressze és az egész kontrollálásának lehetetlensége” (95). Recenzensnek határozott és szintén jókedvű benyomása, hogy ennek potenciális tragédiáját az ötletelni, csattanós végűre hegyezni, álmodozni, játszani szerető főszereplő-narrátor(-szerző) nem érzi súlyosan és valósan. Bizonyíték erre a jelen, első, huszonevésen megjelentetett prózakötet. Ellenpólusa viszont az a szándékos³ nyelvi anakronizmus, melyre az olvasó, lévén babitsi kölcsönszó, felkapja a fejét: a léleknyavalyások, elesettségekben, úgy érzik, „hűtlen lettek hozzájuk a szavak” (207) – e megállapítás, a regény festette részletes jellem- és helyzetrajz fényében, már igen komolyan esik a latba.

Ez a megfontoltság a teljes Milbacher-mű sajátja. Az egyetemi oktató és irodalomtörténész második szépirodalmi kötetét minden ízében meghatározza a szerző nagyfokú jártassága kutatott korszakának kultúrájában, eszmerendszerében, nyelvében. A reáliák (például Döbereiner-lámpa, frenológia, azaz koponyatan), a nyelvi elemek (mára archaikusnak ható lexémák: „lételünk”, „rajoskodás”, „életszeszek”; átalakult vonzatszerkezetek: „ragaszkodunk valamibe”) vagy korabeli toposzok (így a lángoszlop-próféták, „a poéták körében manapság oly kelendő kivételes, rideg üstököszerű létel”, 102 stb.) egyként meggyőzően járulnak hozzá a 19. század közepi Magyarország miliójének a megteremtéséhez. Még akkor is, ha a már idézett Babits-átvételhez hasonló jelek, Thomas Mann, Tóth Árpád stb.

³ Lásd a szerző erre vonatkozó nyilatkozatát a Dorogi Katalinnak adott interjújában. *168 óra*, 2018. július 7.

megszólaltatása, a pszichoanalízisre vagy 20. századi irodalom-, lét- és ismeretelméleti tételekre való utalás egyértelművé teszik az izgalmas talált tárgy-történet fiktív voltát: a regény szövege mégsem a Kisfaludy Társaság 1867-es pályázatára beérkezett egyetlen, valamely szerzői névtől mindörökre elszakadt mű, ahogy ezt az utószó fejti ki. Ami érdekes módon szintén a visszadatálás ellenében hat, az éppenséggel az anonim narrátor és Hummel ideáinak tipikussága és mintaszerűsége: gondolatvezetésük, annak minden szabotosságával, a helyenkénti, megértést segítő ismétlésekkel, szinonimákkal való újrafogalmazásokkal szüntelen idézésre hív, arra alkalmas. A szöveg jelentős része mond valami tétellel bírót – emlékezésről és felejtésről, a dohánytermelésben elkövetett hibának az 1848–1849-es forradalom bukásában betöltött szerepéről, és nyilván a különböző lelki bajokról: melankólia, „hypocondria”, az elérhetetlen szerelem mint „önemésztő és egyfajta elveszejtő szer” (217) –, ennyiben a *Léleknovavalyák* az akkori kulturális-szellemi konjunktúra párlatának tűnik. Statikusság is jellemzi, aminek ellenében a helyenként elhintett anaforák működnek, melyek a főszereplő sorsát illető jótékony feszültséget tartják fenn, például: „ott, az árnyas padon ülve eldől Hummel József sorsa, számára immár nem vala visszaút” (62). Ezek mellett az „esszenciális” passzusok mellett, ha a fikció teljes komolysággal igaznak állítása lett volna a szerző célja, éppen járulékosabb, kevésbé jelentőségteljes elemek szükségeltettek volna a „látszat” megerősítéséhez.

Még akkor is, ha a regény egy aktív, érdeklődő, sőt pályaműve révén halhatatlanságot remélő elbeszélőt teremt, aki gyakran reflektál a megírásra, és egyébként is modern eljárásokkal él, helyenként például szabad függő beszédben adja Hummel tépelődéseit. A *Rozsé kalandjai* a prózapoétikai újítások terén a kontinuum további pontján helyezkedik el, bár eljárásai talán nem mondhatók túl eredetieknek; egyik rövidtörténetében (*Beszélggettünk*) például narrátor és szereplő dialogikusan alakítják az események további menetét.

A zárlatban érdemes a két mű metaforikusságának kérdésére is kitérni. A Milbacher-regény kapcsán az a jelentésszerű párhuzam érdemel figyelmet, mely a lelki nyavalyás egyén és közössége, a rögtön a felütésben „jelleme sajátlagos káprázatával” a „psycholog tudományát” próbára tevőként aposztrofált magyar nemzet között fennáll (8). Ezt az egyezést a metaforák, a többessel kapcsolatban is a Czako sorsáéhoz hasonló képek használata hordozza: „öngyilkolás dühében tántorgó haza” (16); „A vallási és forradalmi (...) elfogultság melletti rajoskodás mind ugyanazt a célt szolgálja, mint midőn (...) erős szeszekkel kábítván és mérgezvén önmagukat, ámitják az

elmét szerencsétlen sorsú ábrándozók” (79). Itt lesz világos, hogy a regény címe is metaforikus, és hogy az egyéni – bár kortól, korstílustól meghatározott – motivációk mellett a szabadságharc bukását követő időszak sajátos viszonyairól is érdemben szól. A Rozsé-történetek legemlékezetesebb epizódjai azok, melyekben metafora szervezi a cselekményszöveget: *A zöld tűzoltóautó* és a *Hercegi kiszolgálás*, utóbbi egy Saint-Exupéry-parafrázis, állítanak meg és gondolkodtatnak el igazán.

Első kötetként, illetve egy javában zajló, eddig is komoly eredményeket felmutató literátori működés második szépirodalmi könyveként áll tehát a *Rozsé kalandjai* és a *Léleknyarvalyák*, detektívtörténet-elemeket felvilágosítva, ám sok helyütt más műfaji előképek felé kanyarítva a szövegeket. A kidolgozásbeli különbségek a tapasztalatbeliekkel hozhatók összefüggésbe (az előbbi, egyébként szépen tervezett könyv bosszantóan sok, helyenként értelemzavaró sajtóhibájától eltekintve – a nyelvi minőség ahelyett, hogy az alkotói gyakorlattal együtt növekszik, indulhatna standardról...). Remek, feszes ívű, megértető és megérettető Milbacher Róbert regénye, élvezettel íródásába bevonó, a folytatás iránt érdeklődővé tevő a Szabó R. Ádám kötete. Melyek életkedvünkről, hétköznapi és ünnepi-fantasztikus motivációinkról beszélnek, kortól függetlenül.

Codău Annamária

MEGCSÚSZOTT FÉNY

SZÖLLŐSI MÁTYÁS: VÁLTÓÁRAM. EURÓPA, BUDAPEST, 2016.

Nem feltétlenül akartam az *elephant in the room* felől közelíteni Szöllősi Mátyás prózakötetéhez, mégis valahogy nem sikerül másképpen. A megkerülhetetlen tényező ebben a könyvben a Betelgeuse nevű csillag halála, hisz a robbanásából eredő fény mind a kilenc elbeszélésben „világít”, „vakít”, „végigfolyik”, „sugárzik”, „lüktet”, „ömlik”, „süt”, „játszik” stb; ott is káprázik az olvasói szem előtt, ahol konkrétan nem említődik (talán két ilyen elbeszélés van). Ahogyan a *Reggeltől reggelig* című szövegben fogalmaz az elbeszélő: „Persze a folt még jó ideig lüktet tovább, bármire vetül is rá a tekinteted.” (113)

Szöllősi a fény, a csillag szimbolikusságának terheltségét és telítettségét hagyja magától működni a befogadóban, csak néhol ad egy-egy erősebb löketet az értelmezési-kérdezési iránynak. Teszi ezt például az első, *Spirál* című történetben azzal, hogy a házibuliban, ahová a hatvanhat éves Endre kénytelen-kelletlen bekerül, két fiatal tesz oda arról vitatkozni, hogy a szupernóvának van-e hatása az emberekre, az emberek életére, vagy sem. Értethető ez a fizikai jelenségek terén, hiszen nincs miatta térerő, de a bioritmust is felborítja, ha két hétig éjszaka is olyan világosság van, mint nappal. És természetesen a spirituális és a metafizikai dimenziót is megnyitja a csillag halálának párhuzamba állítása az emberi válságok folyamatának megragadásával (és mi a csillag halála az emberi válságokhoz képest? illetve fordítva: mik az emberi válságok a csillag halálához képest?). Egyfajta kontrasztív funkcióval is fellép, bár ez a kitágított perspektíva nem biztos, hogy a szereplők esetében valamilyen – legalábbis verbalizált – megvilágosodáshoz vezet. Tehát nem csupán *geg*, nem csupán motivikus összekapcsolója – nagyon könnyen lehetne ennyi – a különböző történeteknek a szupernóva s fénye a *Váltóáramban*: úgy tűnik, hogy valamelyest befolyásolhatja a történeteket, azaz némi történetalakító funkciója is lehet, bár Szöllősi több

álomjelenettel, hallucinatorikus vagy módosult tudatállapot performálásával kicsúsztatja a bizonyosságot, az ok-okozatiságot. A *Betelgeuse* című elbeszélésben például a fényes folt végigkíséri a kocsitazást és a balesetet is: nemcsak látványként van jelen, de erről beszélnek a rádióban is, illetve ezt látja a balesetből felébredő, majd a kórházban is obszesszíven a csillagról kérdezősködő egyes szám első személyű narrátor. Kiderül, hogy elaludt vezetés közben, s még valami furcsa álma is volt a baleset és az ébredése között, illetve nem emlékezett jól a saját lánya nevére sem. Megengedi a szöveg, hogy a szupernóva hatására gyanakodjunk, de ugyanakkor visszatart egy misztikusabb olvasattól: nyilván olyan egyedi természeti jelenségről van szó, amely az embert különböző tudatállapotokban foglalkoztathatja (a folt ismét jó ideig lüktet tovább). Vagy máshol maga az elbeszélő tulajdonít nagy jelentőséget és hatáskört neki, összekapcsolva égi és testi folyamatot: „Mintha átjárna ez a fehér áramlás és nyomná ki belőlem a haragot.” (170)

Ezektől lesz egész érdekes – nem feltétlenül csak a filozófiai perspektívák, metafizikai távlatok miatt – szerintem az, amit Szöllősi ezzel az ötlettel tett. Akkor is termékeny kellékké válik a szupernóva, amikor a szereplő a saját helyzetén átszűrve ruházza fel jelentéssel. Teszi ezt például a *Gerely* című szöveg elbeszélője, aki számára az égen „egy fehér folt tátong, és mintha lüktetne, mint egy gennyes seb” (166). Égi és földi, hasonlított és hasonló egyedi összekapcsolását a földi-testi tapasztalatok irányítják: a fiú figyelmét fokozottan a testre, a test történéseire irányítja az, hogy apja folyamatosan veri, illetve hogy anyja a szülésről beszélt neki („Rám áldozta a testét, nekem adta.” 158); de nemcsak a fizikai fájdalom közege a test, ez a csatornája a düh növekedésének („Növekszik bennem valami, amit az ütések dagasztanak egyre nagyobbá.” 159) és a levezetésének („Elhagyja a düh a testem, amint kirepül kezemből a gerely.” 159) is. Ha nem volnának efféle test–csillagfény kapcsolódások, amelyek egyben visszafogják, valamire hozzárögzítik a másképp túlságosan kitágított perspektívát, akkor jogosan vádolhatnánk azzal a szövegeket, hogy a *Betelgeuse* szerepeltetésével elvonják a figyelmet a hozzá képest mikro történésektől. Sőt, van olyan eset is, amikor csak afféle romantikus záróakkord kelléke a fény, az elbeszélő szerencséjében való reménykedésének megvilágítója egy feszültségekkel teli buli végén (*Vendégszínház*). Tehát sikerül kimérten adagolni, hol előtérben, hol a háttérben tartani az elemzett jelenséget.

A fény kellett, hogy legyen a kiindulópontja a *Váltóáramról* való beszédnek azért is, mert annyira korrekt, egyenletes, sűrű szövetű, kigondoltan-

megfontoltan épített szövegek alkotják a kötetet, hogy a fényjelenség elbeszéléseket és testi-lelki folyamatokat összekapcsoló jelenlétei nélkül elsőre nem biztos, hogy valami más is szembetűnne a kötet olvasása során. A történetek mintha mind nagy, elnyújtott expozíciók volnának, azonos nyelvi megformáltsággal, beszédtempóval, némi hiányérzetet is hagyva a zárlatukkal. Kivétel nélkül valamilyen válsághelyzetet mutatnak meg, mint a gyász, a baleset (három elbeszélésben is szerepel), nagy mellényúlások a másikkal való kapcsolatban, védtelenség, kiszolgáltatottság a családi helyzet, az identitás, a betegség miatt stb; s van, ahol ezt a válságállapotot még jobban ki-zökkenti egy váratlan fordulat (*Hajsza*). De elsősorban nem a történetek, nem a cselekménymozzanatok maradnak emlékezetesek, hanem a megírásuk módja, pontosabban az, ahogyan lefordítódnak ezek a történetek a test nyelvére, a testi folyamatokra, az érzékelésre. Szöllősi olyan közelien, pontosan ír az érzékelésről, a test feszültségeiről és az elme állapotairól, szakakat és összefüggéseket találva rájuk („Szikrázó pontok szabdalják szét a fürdőszoba tárgyait, majd eloszlanak a szemedben szétfutó erek mentén.” 103.), hogy elsőre fel sem tűnik, hogy valami rajtunk kívüli, valaki másnak a tapasztalatairól olvasunk. Nem az azonosulhatóságról van itt szó, hanem az érzékelhetőségről, s így érzékenyíthetőségről. A távlatok tágitásával párhuzamosan működik a szűkítés is, egészen a nyomasztó bezártság precíz leírásaiig: „Nehezebbé vált a mellkasa. A hosszú előszoba közben befelé húzta: elkezdett szűkülni a tér, mintha a tárgyak, a szekrények közelebb volnának hozzá, és rá akarnának mászni. Hallotta a nevetést. Érezte, hogy izzadság csapódik ki a bőrére, fázott. Összemosódott előtte a fehér fényben álló előszoba, és ahogy fölemelte a kezét, hogy az arcához nyúljon, nedveséget érzett. Minden vizenyős és bizonytalan lett.” (22)

Ég és test között zajlanak tehát az események. Vannak a test történetei, ahol a legszigeribb módon közvetítődik akár a tükrözés kínzó tapasztalata (*Reggeltől reggelig*), vagy a düh termelődése és levezetődése (*Gerely*) is. De mindegyik szöveg mikroszintjén működnek azok az összekapcsolások, amelyek megmutatják, hogy a testben is megtörténik, illetve hogyan történik meg a testben is az, amit a testen kívüli fogalmakkal ragadunk meg: például test és tér („lüktet a homlokom és ütemet ad a térnek, amiben vagyok”, 93), test és idő („Izmaidban lüktet, hogy korán van.” 99), test, érzékelés és önazonosság („A rád meredő tekintet egyetlen kérdésre ad csak választ: tényleg te ülsz ott szemben.” 102).

A *Váltóáram* többféle irányba tekint, s ezek az irányok oda-vissza járhatók: felfelé a szupernóva, befelé a test, másik befelé a pszichikum mű-

ködései. Szöllősi arányérzékéről vall, hogy a kötet mindezt elbírja; a mint-ha-mégsem egyensúlyának köszönhetően nem válik egyik szint sem túlterheltté, bár kell a kilenc szöveg együttese, hogy erősítsék és tartsák egymást. Sötét, feszültségteli, kilátástalan, válságos helyzetek, amelyeket a könyv megvilágít – a fény mutathatná a kiutat, de legtöbbször csak megcsúszik a tárgyakon.

TALÁLT VERSEK

Tóth Árpád

(1886–1928)

RÁDIÓ

A rádió kagylóját felveszem.
Kint már az utca tele van setéttel,
Akár a szívem. Hallga! Muzsika!
Valami messzi jazzt üzen az éter.

Milyen vonító, furcsa hangtömeg!
Züllött és édes, fájdalom és kába,
Mintha az alkony minden bánatát
Felitta volna a zene magába:

Hörgést, sikolyt, átkot, mint sok lila
És sárga szeszt a részegek a bárban –
Mitől rugtál be, bolond muzsika,
Míg bolyongtál a fekete határban?

Honnan jössz? Tán egy hamburgi lokál
Sóhajtott el, míg homlokán kigyúlt a
Rossz vérnek kiütései gyanánt
Reklámlámpái vörös koszorúja?

Merre jártál? Hány világrészen át,
El, Indiáig s vissza, s fel, a holdig,
Keresve azt a seholsincs helyet,
Ahol a lét fájó titka megoldik?

Jártál a bányászfalvak olajos
Mellő lakói közt, kik skót dudával

Rázzák össze rossz tüdejükben az
Avas szénport a fák hús illatával?

Voltál Kongóban, fülledt gumi-táj
Rabjainál s kulik közt, Ázsiában?
Szálltál orosz steppéken és a csonk
Magyar mezőkön, mind búsabbra váltan?

Mi mindent ittál, részeg muzsika,
Hogy mire ideájulsz a fülembe,
A charleston kéjes, fátylas ritmusa
Úgy döng, mintha kivégzés dobja lenne?

Szemem lehúnyom... S szédült vízió
Forog rám, – egy nagy szaxofon buján szól,
S a vad alkonyban táncol a világ,
S minden táncos a sírja felett táncol.

ELKOPTAM...

Ó, ifjan hányszor lestelek,
Vígán, bízón kerestelek.
Bordáim rácsos lugasán
A szívem úgy izzott feléd,
Mint a tavaszi lugasok
Rácsa közt piros lampion...

És lehúnyt szemmel híttalak,
Te testtelen és drága füst,
Hányszor mellemre szíttalak,
Te..... és drága szél,
Mellem remegő függönye
Hányszor dagadt...

Éji mámorban lestelek,
Hús erdőkben kerestelek,

Feldúltam asszonyok ölét,
Csak egyszer borúlni föléd.

Elkoptam. Nézz rám. Nézz felém,
Itt állok, és nem is tudom,
Éltem delén vagy estelén,
És azt hittem, hogy rádnyitok,
Te iszonyú, te nagy titok...

Nézd, nincs páncéloom, mellvasom,
Kitakarom a mellkasom,
E borda-rácsos bús lugast,
Zászlós tudóm, a bús lyukast...

Tudóm rekedten felzihál
A csontos rácsu furcsa kasban,
Mint őszi szélben csapkodó
Tépett függöny a bús lugasban...

A vérerek bús ágbogán
Roncsolt tudóm rőt lomb a fán...
...Levannyad róla, mint a bús,
Elomló lomb, a gyenge hús...

A bordák közé aggatott
Tüdőt, mit bús kór lyuggatott,
S melyből, ha néha... vér
..... feltör, és ajkamig ér
..... bibor iszap
..... kicsap.

Lehúnyom lankatag szemem,
Itt, északi hegyek között...

Ha rossz voltam s hanyag,
Ki volt rossz, a lélek vagy a test,
A szikra vagy a bús anyag?

NÉVJEGY

(igyekezzem) figyelni : a láttatottat,
a láthatatlant
és az ellátást is

Lodovico

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap,
Communitas Alapítvány, Bethlen Gábor Alap

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)265-267091; 0040-(0)365-801946; Telefax és üzenetrögzítő: 0040-(0)265-267087; E-mail: lato@lato.ro; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 96, fél évre 48, negyedévre 24 lej. Külföldi olvasóinknak egy évre 35 EURO, tengerentúlra 45 USD. Előfizetéseket a szerkesztőségben veszünk föl.

ISSN 1220-5982